

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

PÄÄTÖS

Annettu julkilainon jälkeen
19.7.2013

DNr:o
YM2/5222/2012

ASIA Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan vahvistaminen

VAHVISTETTAVAKSI SAATETTU PÄÄTÖS

Kainuun maakuntavaltuuston päätös 19.3.2012 Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan hyväksymisestä.

KAAVAN SISÄLTÖ

Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaa käsittelee puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan Kainuussa liittyvät alueidenkäyttöratkaisut. Kaavassa käsitellään lisäksi ampuma- ja harjoitusalueisiin liittyviä melualueita.

LAUSUNNOT

Sisäasiainministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat antaneet maakuntakaavasta lausunnon.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriölle on varattu tilaisuus lausunnon antamiseen.

Kaavasta on antanut lausuntonsa myös Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Sisäasiainministeriöllä, maa- ja metsätalousministeriöllä sekä liikenne- ja viestintäministeriöllä ei ole ollut huomautettavaa kaavasta.

Puolustusministeriö

Puolustusministeriö on todennut lausunnossaan, että Kainuun maakunnassa on Kainuun Prikaati, joka on maavoimien valmiusyhtymä ja yksi Suomen suurimmista joukko-osastoista. Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue on välttämätön Kainuun Prikaatin toimintaedellytyksille. Alue on myös valtakunnallisesti tärkeä ja kehitettävä ampuma- ja harjoitusalue.

Puolustusministeriö on katsonut, että kaava täyttää alueeseen kohdistuvat maanpuolustukselle välttämättömät toimintaedellytykset, eikä ministeriöllä ole siihen huomautettavaa. Puolustusministeriö viittaa samalla alueidenkäytön jatkosuunnitteluun ja pitää tärkeänä, että vaihemaakuntakaavan alueella olevan "ok" -varauksen "Oulu-Kajaani-Vartius -käytävä" jatkosuunnittelussa otetaan puolustusvoimien tarpeet huomioon siten, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen toimintaedellytykset eivät vaarannu.

Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriö on lausunnossaan todennut, että vaihemaakuntakaavassa laajennettaisiin Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueetta sekä osoitettaisiin kolme uutta luonnon monimuotoisuutta.

den kannalta erityisen tärkeätä kohdetta. Vaihemaakuntakaavan kokonaisvaikutusarvioinnissa todetaan, että ampuma- ja harjoitusalueen laajennuksen perustamiskustannuksiksi on arvioitu vaihemaakuntakaavan aloitus- ja tavoitevaiheessa noin 3 miljoonaa euroa. Lisäksi kaavan toteuttaminen edellyttää yksityisten tai yritysten omistuksessa olevan maan hankintaa metsähallituksen omistukseen noin 550 hehtaaria.

Valtiovarainministeriö ei näe syytä vastustaa kaavan vahvistamista. Valtiovarainministeriö ei kuitenkaan ota kantaa kaavassa mainittuihin taloudellisiin vaikutuksiin. Siltä osin kuin kyse on hankkeista, joiden toteuttamiseen tarvitaan valtion rahoitusta ja jotka eivät sisälly hallituksen jo teke-miin linjauksiin, otetaan niiden rahoitustarpeisiin kantaa erikseen valtion talousarvio- ja kehysme-nettelyn yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausunnossaan opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa pyytämäänsä Museoviraston lausuntoon. Kainuun 1. vaihemaakuntakaava käsittelee puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan liit-tyvät alueidenkäyttöratkaisut. Kainuun kokonismaakuntakaavaa 2020 laadittaessa puolustus-voimat esitti Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueelle laajennusalueita, joita maakuntakaavaa laadittaessa ei kuitenkaan voitu ratkaista, vaan ne osoitettiin selvitysaluemerkinnällä (se).

Kainuun 1. vaihemaakuntakaavasta ei ole pyydetty valmistelun aikana Museoviraston lausuntoja. Museovirastolla ja Kainuun museolla on yhteistyösopimus sekä arkeologisen kulttuuriperinnön et-tä rakennetun ympäristön suojeluun liittyvien viranomaistehtävien hoitamisesta maakuntamuse-ossa. Kainuun museo on inventoinut 1. vaihemaakuntakaavaa varten Vuosangan harjoitus- ja am-puma-alueen kiinteitä muinaisjäänöksiä 2011. Metsähallitus on täydentänyt inventointia kesällä 2011.

Kainuun museo on maakuntakaavaehdotuksesta 18.1.2012 antamassaan lausunnossa todennut, että inventointien perusteella alueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita kiinteitä muinaisjäänöksiä tai kulttuuriympäristökohteita. Kainuun museolla ei ole ollut huo-mauttamista vaihemaakuntakaavaehdotuksesta.

Museovirasto ei näe kulttuuriympäristön suojeluun liittyviä esteitä Kainuun 1. maakuntakaavan vahvistamiselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö on lausunut Kainuun 1. vaihemaakuntakaavasta seuraavaa: Vaihe-kaavan laatimista on edeltänyt erilaisten vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten tarkastelu. Vaihtoehtotarkastelun ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen tuloksena vaihemaakuntakaavassa osoitettavat alueidenkäyttöratkaisut ovat täsmentyneet käsittämään Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen laajentumiseen liittyviä alueita, jotka on voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa 2020 osoi-tettu selvitysaluemerkinnällä. Selvitysalueen (se) kaavamerkintä ja -määräys sekä selvitysalueella olevien maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden (M) kaavamerkintä ja -määräys kumotaan vaihe-maakuntakaavan vahvistamisen yhteydessä.

Alueelle on tehty ympäristömeluselvitys (Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue, Ympä-ristömeluselvitys, 2008). Ympäristömeluselvitysten tulosten mukaan Vuosangan ampuma- ja har-joitusalueen 55 dBA:n meluvyöhyke ulottuu osittain nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle. Ohjeellinen melualue on määritelty melun leviämismallinnuksen perusteella 55 dB:n (Aeq) tai vastaavan 100 dB:n (CE) tasoa vastaavalle rajalle. Meluselvityksestä on antanut Uuden-maan Ely-keskus lausunnon (Lausunto meluselvitysten oikeellisuudesta, riittävydestä ja luotetta-vuudesta, 2010). Lausunnon mukaan meluselvitykset ovat maakuntakaavoituksen tarkkuustasolle riittäviä, joskin tarkentavia meluselvityksiä esitettiin tehtäväksi.

Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueella tehtiin tarkentavia raskaiden aseiden melun seuranta-mittauksia huhtikuussa 2010 ja huhtikuussa 2011 tykistön harjoitusammuntojen aikana. Seuran-tamittauksissa mitatut melutasot eivät ylittäneet asuintalojen läheisyydessä puolustusvoimien suositusarvoja raskaiden aseiden melulle. Melutasot vastasivat näissä tarkentavissa mittauksissa vuoden 2008 meluselvityksen tuloksia.

Ampuma- ja harjoitusalueen sekä selvitysalueiden aluerajausten sisäpuolella ei ole asuinraken-nuksia. Melualuemerkinnällä olevalla alueella on vuoden 2011 tiedon mukaan yhteensä 73 raken-nusta. Näistä 4 on asuinrakennusta ja 13 lomarakennusta, joille kohdistuu melualueetta koskeva maankäyttö- ja rakennuslain mukainen ehdollinen rakennusrajoitus. Rakennusrajoitus ei koske olemassa olevien rakennusten peruskorjaamista, laajentamista eikä korvaamista uusilla.

Kaavaselostuksessa todetaan, että ympäristömeluselvityksen perusteella laadittu ohjeellinen me-lualue on yleistys, jonka vuoksi melun huomioon ottaminen edellyttää rakennuspaikkakohtaista tarkastelua mahdollisissa rakennushankkeissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että Kainuun 1. vaihemaakuntakaava on valmisteltu asian-mukaisesti nykyisten säännösten ja ohjeiden mukaisesti ja Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen aiheuttaman melun terveysvaikutukset alueen asukkaille ovat vähäiset erityisesti siksi, että am-pumatointa ei harjoiteta yöllä. Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kuitenkin tuoda esille ylei-siä näkökohtia melun haitallisten vaikutusten huomioon ottamisen kehittämiseksi kaavoituspro-ssesseissa.

Viihtyisyys ympäristön laadun kriteerinä/mittana

Maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:ssä mainitaan alueiden käytön tavoitteeksi muun muassa: Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaiku-tusten arviointiin perustuen edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestö-ryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaym-päristön luomista. Tämän lisäksi hallituksen esityksessä maakäyttö- ja rakennuslaiksi todetaan seuraavaa:

"Hallitusmuodon 14 a §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Lainkohdan perustelujen mukaan ympäristön terveellisuuden vaatimus on ymmärrettävä laajasti. Ihmisen elinympäristön tulee luonnollisesti olla sillä tavoin elinkelpoinen, ettei sen tila aiheuta välittömästi tai välillisesti ihmiselle sairastumisriskiä. Toisaalta ympäristön tilalle on asetettava pidemmällekin meneviä vaatimuksia. Terveellisyyteen sisältyy esimerkiksi ainakin tietynasteinen ympäristön viihtyisyyden ulottuvuus. Rakennuslain sisältämillä rajoituksilla voidaan säännöksen perustelujen mukaan katsoa olevan myös ympäristönsuojellisia tavoitteita. Säännöksen on tarkoitettu vaikuttavan ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminan-tajien toimintaan".

Kumotun meluntorjuntalain (382/1987) nojalla annetuissa valtioneuvoston melu-tasojen ohjearvoja koskevissa päätöksissä (993/1992 yleiset melutason ohjearvot ja 53/1997 ampumaratojen meluohjearot) mainitaan soveltamisalaksi seuraavaa: "Päätöksiä sovelletaan meluhaittojen ehkäi-semiseksi ja viihtyisyyden turvaamiseksi maakäytön, liikenteen ja rakentamisen suunnittelussa se-kä rakentamisen lupamenettelyissä". Mainittujen valtioneuvoston päätösten voidaan katsoa sisäl-tävän haittojen ehkäisyn ja viihtyisyyden turvaamisen lisäksi kansalaisille (melulle altistuville) ase-tetun sietovelvoitteen. Ampumaratojen meluohjearvo on annettu pienikaliiperisten aseiden lau-kausäänelle. Suurikaliiperisten aseiden ja räjäytysten äänille ei ole annettu ohjearvoja.

Edellä mainittujen melutason ohjearvoja koskevien valtioneuvoston päätösten perusteluissa ei mainita, millaisiin vaikutustutkimuksiin ohjearvot perustuvat, mitä meluhaittoja on otettu huomi-oon ja miten sekä mitkä ovat olleet erilaisten meluhaittojen ilmaantuvuuden ja esiintyvyyden ta-voitteiksi asetetut arvot.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa mainittu ympäristön laadun kriteeri tai mitta "viihtyisyys" on vaikeasti määriteltävissä oleva ympäristön ominaisuus. Viihtyisyys ympäristön laadun mittana on mainittu vain muutamien maiden säädöksissä. Esimerkiksi Uuden Seelannin Resource Management Act (RMA) mainitsee viihtyisyyden (amenity) samankaltaisella keskeisellä painoarvolla kuin Suomen MRL.

Suomen säädöksissä, niiden perusteluissa tai toimivaltaisten viranomaisten ohjeissa ei ole mainittu, mitä viihtyisyydellä tarkoitetaan ja miten sitä pitäisi mitata ja arvioida. Uuden Seelannin RMA:ssa viihtyisyys on määritelty seuraavasti: "Those natural or physical qualities and characteristics of an area that contribute to people's appreciation of its pleasantness, aesthetic coherence, and cultural and recreational attributes" .

Melua koskeva tieteellinen kirjallisuus ei tunne tutkimuksia, joissa olisi selvitetty, miten viihtyisyys riippuu ympäristön melusta ja sen ominaisuuksista. Tämä koskee myös ampumamelua. Yleisen meluvaikutustutkimuksen perusteella näyttää siltä, että ihmisten arviot ampumamelun vaikutuksesta alueen viihtyisyyteen riippuvat painotetusti melun erottuvuudesta/kuultavuudesta, ei pelkästään melun voimakkuudesta.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan alueiden käytön suunnittelussa tavoitteena on terveellinen ja viihtyisä ympäristö. On todennäköistä, että asukkaiden mielestä viihtyisä ympäristö edellyttää ampumamelun olevan hiljaisempaa ja/tai harvemmin esiintyvää, kuin mitä melun aiheuttamien terveyshaittojen välttämiseksi tarvitaan.

Kuten edellä on todettu, tieteellisesti päteviä tutkimuksia viihtyisyyden riippuvuudesta ampumamelusta ja sen ominaisuuksista ei löydy. On todennäköistä, että hyvä viihtyisyys edellyttäisi niin alhaisia raskasaseiden ja räjäytysten melutasoja, että ampumatoimintaa monilla puolustuslaitoksen ampuma- ja harjoitusalueilla jouduttaisiin rajoittamaan — ellei kokonaan lopettamaan. Tästä johtuen sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että ympäristöministeriön valmistelusta valtioneuvoston tulisi antaa raskasaseiden ja räjäytysten melutasoille ohjeavrot, joihin todennäköisesti jouduttaisiin sisällyttämään sietovelvoitteita. Samalla tulisi uudistaa pienikaliiperisten aseiden aiheuttamalle melulle annetut valtioneuvoston ohjeavrot.

Raskasaseiden ja räjähteiden melun laskennallinen arviointi

Suomessa lasketaan ampumaratojen melualueita yksinomaan tanskalaista teollisuusmelumallia käyttäen. Syynä lienee se, että kaupalliset melumalliohjelmistot eivät sisällä erityisesti ampumamelun tai impulssimaisten äänien melumalleja. Teollisuusmelumalli julkaistiin vuonna 1982. Mallin laatijat ilmoittavat, että malli on tarkoitettu tapauksiin, joissa äänen etenemismatka on enintään 0,5—1 km. Mallin alin laskentataajuus on 63 Hz oktaavikaista. Raskasaseiden LCE-tasojen laskentaessa pitäisi ottaa huomioon ainakin kaksi 63 Hz alemmaa oktaavikaistaa (32 Hz ja 16 Hz keski-taajuudet). Teollisuusmelumallia ei ole suunniteltu eikä valikoitu näille taajuuksille. Teollisuusmelumalleissa ei ole myöskään mukana ilmassa liikkuvan luodin tai ammuksen lentoäänien laskentaa lainkaan.

Teollisuusmelumallilla laskettuihin ampumaratojen ja ampuma-alueiden melualuekarttoihin tulisi suhtautua hyvin kriittisesti, sillä malli ei ole tarkoitettu impulssimaisten laukausäänten etenemisvaimentumisen laskentaan. Erytisen kriittinen on syytä olla tapauksissa, joissa tuloksen perusteella asetetaan naapureiden maankäytön tai ampumatoiminnan rajoituksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ampumaratojen melualueiden laskennassa tulisi käyttää erityisesti impulssimaisten laukausäänten ja räjähteiden etenemisvaimentumisen laskentaa tarkoitettuja malleja.

Raskasaseiden melun impulssikorjaus

Impulssimaiset äänet koetaan yleensä kiusallisemmaksi ja häiritsevämmäksi kuin esimerkiksi saman melun enimmäistason omaavat autojen ohiajometut.

Ympäristöministeriön julkaisussa 38/2006 "Puolustusvoimien ampumatoiminta maakäytön suunnittelussa ja ympäristölupamenettelyssä. Ampumaratatyöryhmän mietintö" ehdotetaan, että keskiäänitasoa laskettaessa käytetään kaikille aseille ja räjähteille impulssimaisuuskorjausta 9 dB, ellei esitetä tarkempaa korjausarvoa. Jos kriteerinä (melu- häirtana) on kiusallisuuden aste tai tietyn asteisen kiusallisuuden esiintyvyys, 9 dB korjaus on nykytietämyksen mukaan aivan liian pieni. Impulssikorjauksen tulee olla LAE- ja LAeq, 07-24h-tasoon luokkaa 15–20 dB.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että kaavamennettelyssä viihtyisyyden - tai paremminkin laukausäänien aiheuttaman epävihtyisyyden - arvioinnissa tarvittavan impulssikorjauksen tulee olla ainakin hiljaisen taustamelun alueilla todennäköisesti suurempi kuin edellä mainittu 15–20 dB (jos arvioinnin perusteena laukausäänien LAE-taso tai laukausäänien koko päivän LAeq, 07-22h-taso).

VALITUKSET

Valittajat

Maakuntavaltuuston päätöksestä ovat valittaneet:

1. Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry
2. Yksityishenkilö A

Valitusten sisältö

1. Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry

Yhdistys on valituksessaan vaatinut, että Kainuun maakuntavaltuuston 19.3.2012 tekemä päätös hyväksyä Kainuun 1. vaihemaakuntakaava kumotaan, vaihemaakuntakaava jätetään vahvistamatta ja asia palautetaan Kainuun maakuntavaltuustolle uudelleen käsiteltäväksi.

Kainuun 1. vaihemaakuntakaava ei täytä sille maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:ssä asetettuja sisältövaatimuksia ja vaihemaakuntakaavan vahvistamiselle on muiltakin osin MRL 31 §:n 3 momentista johtuvia esteitä. Vaatimusta valittaja on perustellut seuraavasti.

Esteellisyydet

Vahvistetun kaavan vahvistusmenettelyssä on tehty jäljempää ilmenevästi olennaisia virheitä ja menettely on ollut lukuisilla tavoilla lain ja hyvän hallintotavan vastainen. On katsottava, että vahvistetun kaavan vahvistusmenettelyssä valtioneuvoston päätöksen valmisteluun ja esittelyyn osallistuneet henkilöt ovat esteellisiä vaihekaavan ja tämän valituksen käsittelyyn.

Vaihekaavaehdotuksen julkipanon lainvastaisuus

Kajaanissa 19.12.2011 päivätyssä kuulutukseksi otsikoidussa 'Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaehdotuksen nähtävälle asettaminen' - ilmoituksessa on esitetty, että maakuntahallitus olisi asettanut vaihekaavaehdotuksen MRL 62 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 30 §:n mukaisesti nähtävälle 9.1.–10.2.2012 väliseksi ajaksi ja varannut osallisille tilaisuuden mielipiteen esittämiseen asiasta ja että vaihekaavaehdotus olisi nähtävillä Kainuun maakunta -kuntayhtymän virastossa sekä jäsenkaupunkien ja -kuntien virastoissa niiden aukioloaikoina.

Julkisista kuulutuksista annetun lain (kuulutuslaki, 34/1925) 1 §:n 1 momentin mukaan, kun laki on julkaistu Suomen lakikokoelmassa, on, milloin siitä annetaan erityinen määräys, sellainen kuulutus, jossa ilmoitetaan lain nimike ja päiväys, jokaisessa kunnassa pantava näkyviin tarkoitusta varten varatulle ilmoitustaululle. Saman lain 2 §:n 1 momentin mukaan tiedonannot, jotka voimassa olevien säännösten mukaan on kuulutuksella saatettava yleisesti tiedoksi, on kuulutettava sellaisella julkipanolla kuin 1 §:ssä sanotaan.

MRA 12 §:n 1 momentissa säädetysti julkisesti nähtäville asetettava maakuntakaavaehdotus on kuulutuslain 2 §:n 1 momentin mukainen tiedonanto, joka on saatettava kuulutuksella yleisesti tiedoksi siten kuin kuulutuslain 1 §:ssä on säädetty.

Kuhmon kaupungin virastotalon aulassa sijaitsevalla virallisella ilmoitustaululla ei ole ollut 9.1.–10.2.2012 välisenä aikana nähtävillä vaihekaavaehdotusta, eli kuulutuslain 2 §:n 1 momentin mukaista tiedonantoa, ei lyhyttä ilmoitusta sen sisällyksestä eikä myöskään mainintaa soveliaasta paikasta, jossa vaihekaavaehdotus olisi pidetty luettavana. Ilmoitustaululla ollutta kuulutukseksi otsikoitua asiakirjaa (Liite 4, sivut 1-2) ei voida pitää kuulutuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna lyhyenä ilmoituksena vaihekaavaehdotuksesta. Siinä ei ole mainittu vaihekaavaehdotukseen sisältyneiksi kuuluneita asiakirjoja, eikä yhtäkään siinä mainituista paikoista, joissa vaihekaavaehdotus on esitetty pidetyn luettavana, voida pitää kuulutuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla soveliaana ilmoitustaululla mainittavana paikkana. Sellaiseksi on jäsenkaupungin virasto liian yleinen, laaja, epäselvä ja väljä määrittely ja muut mainitut noin 100 kilometrin etäisyydellä sijaitsevat paikat ovat liian kaukana. Ilmoitustaululla olleessa ilmoituksessa ei ole mainittu, että vaihekaavaehdotus olisi ollut luettavana Kuhmon kaupungin kirjaamon takahuoneessa'.

Korkeimmalle hallinto-oikeudelle 19.9.2011 tehdyssä ylimääräisessä muutoksenhaussa (Dnro 2822/1/11) on osoitettu, ettei vahvistetunkaan kaavan kaavaehdotusta ole kuulutettu Kuhmossa kuulutuslain mukaisesti.

Vaihekaavaehdotukseen ja siihen liittyviin asiakirjoihin tehdyt olennaiset muutokset

Vaihekaavaehdotusta ja sen kaavaselostusta on niiden nähtävillä olon jälkeen muutettu olennaisesti MRA 32 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Olennaiset muutokset ovat huomattavasti monilukuisempia kuin ilmenee vaihekaavan hyväksymispäätöksen esittelyssä Kainuun maakuntavaltuustolle esitetystä muutoslistasta (Liite 5). Yhdessä ne ovat erityisen olennainen muutos.

Muutokset koskevat muutakin kuin vain yksityistä etua. Yleistä etua koskevat muun muassa kaavamääräysten lisäämiset, poistamiset ja muutokset, kuten rakennusmääräyksen muuttaminen rakennusrajoitukseksi ja siihen liittyneet kaavamääräysten muutokset. Yleistä etua koskee myös virheellinen rakennusrajoituksen alueen osoittaminen. Kun vielä kaikkia niitä osallisia, joita muutokset koskivat, ei kuultu erikseen, velvoittaa MRA 32 § asettamaan vaihekaavaehdotuksen uudelleen nähtäville. Velvoite seuraa useista tehdyistä muutoksista erikseenkin, mutta varsinkin yhdessä. Kainuun maakuntakaavan ohjausvaikutus on saatu vaihekaavalla ja siihen tehdyillä muutoksilla epäselväksi ja harhaanjohtavaksi. Muutokset ilmentävät osaltaan, ettei Vaihekaava perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Vaihekaavassa ja vaihekaavaehdotuksessa on olennaisia kaavamerkintä- ja kaavamääräysvirheitä ja -muutoksia. Tehtyjä muutoksia ei laillisesti ole voitu tehdä eikä virheitä voida korjata teknis- tai oikaisunluonteisesti ilman uutta nähtäville asettamista.

Vaihekaavassa ja siihen sisältyvissä kaavamerkinnöissä ja -määräyksissä ei ole esitetty Natura 2000 -alueen kaavamerkintää, vaikka alue on osoitettu vaihekaavan alueelle vaihekaavan kaavakartassa.

Vahvistetussa kaavassa on Kajaani-Kuhmo-Vartius -käytävä rajausta osoitettu tumman ruskealla rajaustiivillä ja kaavamerkinnällä 'OK I', myös selvitysalueella 'se', vaikka selvitysalueelle ei lähtökohtaisesti olisi tullut osoittaa mitään alueidenkäyttöä. Vaihekaavaehdotuksen mukaan kyseinen kaavamerkintä säilyisi kaavan alueella ennallaan, mikä ei pidä paikkaansa. Vaihekaavaehdotuksessa on osoitettu Oulu-Kajaani-Vartius -käytävä 'ok' -merkinnällä ja samankaltaisella ruskealla värillä kuin Vahvistetussa kaavassa on osoitettu Kajaani-Kuhmo-Vartius -käytävä OK1 -kaavamerkinnällä. Käytävämerkinnät ovat selvästi kaksi eri asiaa eikä muita käytäviä kuin mainitut ole esitetty kummassakaan kaava-asiakirjassa.

Vaihekaavaehdotuksen kaavakartassa on Oulu-Kajaani-Vartius -käytävä osoitettu ruskealla rajaustiivillä samassa kaavakartassa osoitetun 'EAH-L' -alueen päälle, ikäänkuin joko osoittamaan Vahvistetussa kaavassa virheellisesti esitetyn, Vaihekaavaehdotuksessa säilyneeksi väitetyn merkinnän uudelleen, tai osoittamaan merkinnän kokonaan uutena. Vaihekaavaehdotukseen sisältyvässä 'kaavamerkinnät ja määräykset' -osassa on esitetty Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän kaavamerkintä.

Vaihekaavassa on vaihekaavaehdotuksen EAH-L -kaavamerkintä muutettu kaavamerkinnäksi 'EAH'. Sen alueelta on vaihekaavaehdotuksessa osoitettu Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän ruskea rajaustiiva ja kaavamerkintä 'OK' poistettu ja käytävän rajausta osoitettu samalla harmaalla taustavärillä, jolla käytävä on osoitettu vaihekaavassa EAH -alueen ulkopuolellakin. Vaihekaavaan sisältyvästä 'kaavamerkinnät ja määräykset' -osasta on Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän kaavamerkintä poistettu.

Vahvistetun kaavan toisessa kaavaehdotuksessa ja vielä vaihekaavaehdotuksessa on Vahvistetussa kaavassa selvitysalueena esitetty alue osoitettu EAH-L -kaavamerkinnällä ja aniliininpunaisella värillä. Vaihekaavassa se on muutettu olennaisen merkityksellisesti EAH -kaavamerkinnäksi värin pysyessä ennallaan.

Vahvistetussa kaavassa on esitetty, että EP -merkinnällä osoitettaisiin Puolustusvoimien käytössä olevat tai sellaisiksi suunnitellut harjoitusalueet ja että EAH -merkinnällä osoitettaisiin Puolustusvoimien sekä rajavartioston käytössä olevat ampuma- ja harjoitusalueet. Puolustusvoimat suorittaa sekä EP- että EAH -alueilla kovapanosammuntoja käsiaseilla ja raskailla aseilla. Molemmilla kaavamerkinnöillä osoitetut alueet ovat kokonaan tai osittain ampuma- ja harjoitusalueita.

EAH- ja EAH-L -kaavamerkintöjen käyttämiseen EP -merkinnän sijaan ei ole ollut erityistä tarvetta Vahvistetussa kaavassa, ei vaihekaavaehdotuksessa eikä ole myöskään vaihekaavassa. Rajavartioston Suomussalmella sijaitsevan ampuma- ja harjoitusalueen EP -merkintä on päätetty muuttaa EAH -merkinnäksi Vahvistetun kaavan valmistelussa 13.12.2006 pidetyssä viranomaisneuvottelussa siitä laaditun ja asian osalta perustelemattoman muistion mukaan. Erityisesti katsottua tarvetta on Yhdistyksen käsityksen mukaan saattanut aiheuttaa alunperin Vahvistetun kaavan valmistelussa lähinnä pyrkimys välttää tuomasta esille, että Vuosanka ja Kajaanin EP -alueeseen sisältyvä ampuma- ja harjoitusalue laajennettuna ovat vaihtoehtoja', joita olisi tullut tarkastella MRA 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Vaihekaavan EAH -merkintä on katsottava muun muassa edeltä ilmenevillä perusteilla MRL:n mukaisissa kaavoissa käytettävistä merkinnöistä annetun ympäristöministeriön asetuksen (merkintäasetus, 31.3.2000) vastaiseksi. Mikäli niin ei katsottaisi, olisi Vahvistetussa kaavassa EP -merkinnän alueelle sijoittuva ampuma- ja harjoitusalue katsottava virheellisesti osoitetuksi ja sen tulisi olla osoitettu EAH -alueena. Seikkaa ei ole otettu huomioon vaihekaavan valmistelussa suoritettua vaihtoehtojen VE1 ja VE2 vertailussa. Merkintäerolla mitä ilmeisimmin tarkoituksellisesti aikaansaatu ja vaihekaavan valmistelussa olennaisesti vaikuttava alueidenkäytön erilaisuus on näennäistä.

Vaihekaavassa on esitetty, että sen vahvistamisen yhteydessä kumoutuisi muun muassa seuraava 29.4.2009 vahvistetun kaavan kaavamerkintä ja -määräys: Maa- ja metsätalousvaltaisen alueen kaavamerkintä ('M', vaaleanvihreä pohja) selitteellä "Laajennusalueella oleva kumoutuva kaava-

merkintä ja -määräys". Vaihekaavassa on esitetty ennakoiden: "Vaihekaavataakan vahvistamisen yhteydessä on kumottu 29.4.2009 vahvistetun Kainuun maakunta- ja metsätaloussuunnitelman (se) kaavamerkintä ja -määräys, selvitysalueella olevien maa- ja metsätaloussuunnitelmien (M) kaavamerkintä ja -määräys [...] ja liito-oravien esiintymisalueita koskeva maakunta- ja metsätaloussuunnitelman yleismääräys." Kumoutumisväitteen ovat allekirjoittaneet vaihekaavan hyväksyneet maakuntavaltuuston 1. varapuheenjohtaja, maakuntajohtaja ja suunnittelujohtaja.

Edellä viitattu kumoutumisasiä on esitetty vaihekaavaehdotuksessa ja vaihekaavassa siinä määrin virheellisesti ja sekavasti, että siitä on mahdotonta saada yksiselitteistä käsitystä:

- Vahvistetussa kaavassa ei ole ollut osoitettuna 'Laajennusalue', joten sellaista koskevaa kaavamerkintää ja -määräystä ei ole voitu kumota eikä voida vaihekaavassa vahvistaa eikä jättää vahvistamatta. Vaihekaavassa esitetty väite selvitysalueella olevien maa- ja metsätaloussuunnitelmien (M) kaavamerkinnän ja -määräyksen kumoutumisesta on uusi tieto, jota ei vaihekaavaehdotuksessa ole esitetty osallisten arvioitavaksi. Samoin on vaihekaavassa esitetty väite liito-oravien esiintymisalueita koskevan Vahvistetun kaavan yleismääräyksen kumoutumisesta uusi tieto, jota ei vaihekaavaehdotuksessa ole esitetty osallisten arvioitavaksi.

- Vaihekaavan alueeseen sisältyvä Pellinkankaan Natura 2000 -alueen osa olisi kuulunut esittäessä Vahvistetussa kaavassa Natura 2000 -alueen osoittavan rasteroinnin lisäksi luonnonsuojelualueen tai -kohteen kaavamerkinnällä 'SL' ja sen turkoosilla värillä, kun se on osoitettu maa- ja metsätaloussuunnitelmien alueen merkinnällä M ja sen vaaleanvihreällä värillä. Vaihekaavassa on kyseinen alue osoitettu luonnonsuojelualueen tai -kohteen kaavamerkinnällä 'SL-1' ja turkoosilla värillä.

Kun Yhdistyksen tarkoituksena on muun muassa edistää Ylä-Vieksin kylällä ja sen ympäristössä kaikinpuolisesti luonnonsuojelua ja Yhdistys on tehnyt vaihekaavaehdotuksesta muistutuksen, on menettely heikentänyt Yhdistyksen osallistumismahdollisuuksia huomattavasti.

Vaikka vaihekaavan hyväksyneet maakuntavaltuuston 1. varapuheenjohtaja, maakuntajohtaja ja suunnittelujohtaja olisivatkin pyrkineet kumoutumisväitteen allekirjoituksilla vain esittelemään kyseisen kumoutuspäätöksen ympäristöministeriölle, jää asia sekavaksi ja viittaa toimivallan ylitykseen.

Vaihekaavaehdotukseen liittyvään kaavaselostukseen tehdyt olennaiset muutokset

Vaihekaavaehdotuksen kaavaselostukseen on tehty suuri määrä olennaisia muutoksia. Niiden nähtävillä asettaminen olisi ollut välttämätöntä kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi. Monet muutoksista ovat erityisen olennaisia Vaihekaavan paikallisten osallisten kannalta. Ne kaikki koskevat muutakin kuin yksityistä etua.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty uusi tieto: "Puolustusvoimauudistuksen ratkaisumalli esiteltiin 8.2.2012 (Pääesikunnan tiedote)." Puolustusvoimauudistuksen tulo ja sen ajankohta on ollut vaihekaavan valmistelussa tiedossa jo varhain, mutta tietoa ei ole otettu MRL 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla huomioon, mikä ilmenee muun muassa vaihekaavaehdotuksen nähtävillä asettamisen ajoittamisesta. Sen ja samanaikaisesti meneillään olevan uuden taistelutavan käyttöönoton vaikutus ampuma- ja harjoitusalueiden tarpeeseen Kainuussa ja muihin asiaan liittyviin seikkoihin on huomattava ja se on selvitettävä vaihekaavassa MRL 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla. On katsottava, että muutenkin moniin olennaisiin virheellisiin ja riittämättömiin osoittautuneisiin tutkimuksiin ja selvityksiin perustuva vaihekaava perustuu lisäksi olennaisilta osiltaan nyt jo pahoin vanhentuneisiin selvityksiin. Vaihekaavan palauttamista uudelleen käsiteltäväksi puoltaa tästä valituksesta ilmenevien muiden seikkojen ohella sekin, että Kuntayhtymä on jo aloittanut Kainuun maakunta- ja metsätaloussuunnitelman tarkistuskierroksen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 8.10. on esitetty uusi tieto koskien huhtikuussa 2010 ja huhtikuussa 2011 suoritettuja tarkentaviksi sanottuja melun seurantamittauksia: "Melun mittauspisteet vastasivat pääosin vuoden 2008 ympäristömeluselvityksen mittauspisteitä. Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen suositusarvotarkastelu raskaiden aseiden melulle on tehty vuoden 2008 ympäristömeluselvityksessä. Molemmat seurantamittaukset täydentävät osaltaan em. ympäristömeluselvityksen tuloksia." Melun seurantamittaukset ja niiden tulostiedot ovat erityisen olennaisia paikallisten osallisten kannalta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.1. on esitetty uutena tietona, että Vahvistetussa kaavassa osoitettu selvitysalueen (se) kaavamääräys sekä selvitysalueella olevien maa- ja metsätalousviljojen alueiden (M) kaavamääräys "kumotaan" vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä ja että lisäksi selvitysalueella olevan luonnonkohteen suunnittelumääräys ja liito-oravan esiintymisalueita koskeva vahvistetun kaavan yleismääräys "kumotaan" vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä. Kohdassa tehty muutos on kaavamääräystä koskevana olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi yleismääräys:

"Maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 § 1 mom. mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 mom. mukaista menettelyä. Yleismääräys kohdistuu vaihekaavan alueille." Kohdassa esitetty kaavamääräyksen lisääminen on olennainen muutos.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty Vahvistetun kaavan EAH -aluetta koskevaan suunnittelumääräykseen uusi osa: "Suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle on otettava huomioon erilaisten aseiden ja taisteluvälineiden aiheuttamat melu-, värinä ja painevaikutukset." Kohdassa tehty uuden osan lisääminen kaavamääräykseen on olennainen muutos.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi tieto: "Mikäli puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet jostain syystä joutuisivat ristiriitaan Naturasta johtuvien suojelutavoitteiden kanssa, asian käsittelyn lähtökohdaksi on keskeytyksetön maanpuolustuksen toimien turvaaminen. Tarvittaessa asia käsitellään valtioneuvostossa luonnonsuojelulain 66 §:ssä tarkoitettuna asiana (Valtioneuvoston päätös Natura 2000-verkoston Suomen ehdotuksesta, YM1/500/2003, 22.1.2004)". Tieto on erityisen olennainen sen johdosta, että Vuosangan seudun Natura 2000 -alueille kohdistuu erityisen voimakkaita vaikutuksia ja että kyseisessä valtioneuvoston päätöksessä esitetty väite asian käsittelyn lähtökohdaksi on luontodirektiivin vastainen, tai parhaimmillaan vain yksi muiden tarpeiden kanssa yhteensovitettavista näkökohdista. Osallisille on turvattava mahdollisuus ottaa kantaa asiaan vaihekaavan valmisteluvaiheessa.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi tieto: "Natura 2000-aluetta osoittava maakuntakaavamerkintä ja suunnittelumääräys säilyvät ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueen (Pellinkangas) osalta päällekkäismerkintänä EAH merkinnän kanssa." Kohdassa esitetty väite ei pidä paikkaansa. Kyseistä Natura 2000 -aluetta osoittavaa maakuntakaavamerkintää ei ole osoitettu päällekkäismerkintänä EAH -merkinnän kanssa, vaan Natura 2000-aluetta osoittavan maakuntakaavamerkinnän lisäksi vain suojelualuetta osoittavalla SL-1 -merkinnällä. Muutos on olennainen ja lisäksi virheellinen.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uutena tietona rakentamisrajoitus: "Rakentamisrajoitus koskee ohjeellista melualueita. Melualueen ohjeellinen ulkoraja on määritetty raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvon mukaiselle 55 dBA:n (päiväajan keskiäänitaso Aeq, klo 07-22) rajalle." Samalla on samasanainen rakentamismääräys kumottu. Muutos on olennainen.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty uutena tietona melualueen ulkorajan arvo 55 dBA: "Melualueen ulkoraja 55 dBA on määritetty tilanteeseen, jossa ampuma- ja harjoitusalueen laajennus on toteutunut, suunnitellut uudet tuliasemat ovat käytössä ja harjoitusammuntaa suori-

tetaan raskaalla tykistöllä." Vaihekaavaehdotuksessa ei ulkorajalle ole annettu dB -määräistä arvoa. Tieto ja muutos ovat erittäin olennaisia.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty kaksi uutta kappaletta: "Ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen aiheuttaa nykytilanteeseen verrattuna ajoittaista melun lisääntymistä kahden asuinrakennuksen ja neljän loma-asunnon sekä yhden autiotuvan ja yhden metsästyseuran käytössä olevan rakennuksen osalta siinä määrin, että nämä rakennuspaikat tulevat sijaitsemaan laajentumisesta aiheutuvan ohjeellisen melualueen 55 dBA:n sisällä.

Raskaiden aseiden ja räjähteiden melun leviämiseen vaikuttavia tekijöitä on paljon. Melun torjunnan suunnittelu on tehtävä tapauskohtaisesti. Rakenteellisilla tekijöillä vaikuttaminen melun määrään on erittäin vaikeaa ja ne ovat usein huomattavan kalliita sekä usein hyvin vaikeita toteuttaa. Avoimet rakenteet, kuten meluvallit ja meluseinät vaimentavat melua yleensä vähän. Meluvallin merkitys on toisaalta siinä, että meluvalli ohjaa paineaaltoa, suojaa rakenteita ja vähentää paineen huippupiikkiä. Ampumatoiminnan melua voidaan vähentää tarkastelemalla tuliasemien sijainteja ja ampumasuuntia. Toiminta-aikojen suunnittelulla on mahdollista rajata melukuormitus tiettyihin aikoihin ja vähentää esimerkiksi öisin ja sunnuntaisin tapahtuvaa melun tuottamista (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005)." Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat olennaisia. Ne ilmentävät osaltaan, ettei vaihekaava perustu MRL 9 §:ssä edellytettyihin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Havaitaan, että haitallisia vaikutuksia vähentäviä mahdollisuuksia on runsain mitoin, mutta ne on jätetty asianmukaisesti selvittämättä. Muutos koskee erityisen olennaisesti tiettyjä osallisia, joita ei ole kuultu erikseen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.4. on esitetty uutena tietona vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä kumottava yleismääräys: "Kainuun I. vaihemaakuntakaavan vahvistamisen yhteydessä kumotaan 29.4.2009 vahvistetun Kainuun maakuntakaavan seuraavana esitettävä kaavamerkintä ja -määräys.

MAAKUNTAKAAVA-ALUETTA KOSKEVAT YLEISMÄÄRÄYKSET LIITO-ORAVAN ESIINTYMISPAIKAT

Yleinen suojelumääräys: Liito-oravien esiintymisalueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja metsien käsittelyssä tulee turvata liito-oraville tärkeiden pesäpuiden ja niitä suojaavien puiden sekä liikkumisen kannalta riittävän puuston säilyminen. Kohdassa esitetty kaavamääräyksen kumoaminen on olennainen muutos.

Samassa kohdassa on lisätty: "Liito-oravien esiintymisaluetta koskevaa maakuntakaavan yleismääräystä muutetaan vastaamaan paremmin luonnonsuojelulain mukaisia tavoitteita. Yleismääräyksen kumoaminen kohdistuu vaihemaakuntakaava-alueeseen."

Kumottavaksi esitetty yleismääräys on esitetty vaihekaavaehdotuksen kaavamerkinnöissä ja -määräyksissä ennallaan säilyvänä maakuntakaava-aluetta koskevana yleismääräyksenä: "Liito-oravien esiintymisalueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja metsien käsittelyssä tulee turvata liito-oraville tärkeiden pesäpuiden ja niitä suojaavien puiden sekä liikkumisen kannalta riittävän puuston säilyminen." Ennallaan säilyväksi esitetyn kaavamääräyksen kumoaminen on olennainen muutos.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.1., Meluselvitykset, on esitetty useita uusia tietoja:

"Ympäristömeluselvityksessä on melun laskentaa varten alueesta ja sen ympäristöstä laadittu kolmiulotteinen akustinen maastomalli. Vuosangan tapauksessa maastomalli koostui yksinkertaisesti maaston muodoista, joita edustavat korkeuskäyrät ja rantaviivojen korkeudet. Maasto on akustisesti muuten pehmeää mutta vedenpinnat (järvet) kovia.

Ympäristömeluselvityksen mukaan lasketut melutasovyöhykkeet ovat suurista etäisyyksistä ja vaihtelevasta maastosta johtuen muodoltaan epäyhtenäisiä. Ympäristömeluselvityksen perusteella laadittu ohjeellinen melualue on yleistys, jonka vuoksi melun huomioon ottaminen edellyttää rakennuspaikkakohtaista tarkastelua mahdollisissa rakennushankkeissa.

Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen suositusarvotarkastelu raskaiden aseiden melulle on tehty vuoden 2008 ympäristömeluselvityksessä. Molemmat seurantamittaukset täydentävät osaltaan em. ympäristömeluselvityksen tuloksia."

Muutoksista jokaista on pidettävä erityisen olennaisena, kun otetaan huomioon, että meluvaikutukset ja niiden arvioimisen perusteet ovat tärkeitä osallisille kerrottavia tietoja, että Yhdistys on pyrkinyt hankkimaan kyseiset tiedot jopa kanteluteitse tavoitteessaan toistaiseksi onnistumatta, että kyseinen melun laskenta ei suureksi osaksi perustu mitattuihin lähtöarvoihin, vaan nähtävästi oletuksiin tai arvauksiin ja että kyseiseen ympäristömeluselvitykseen meluisimpana aseryhmänä sisällytetyllä nykyisellä tykkikalustolla ei vaihekaavan toisen viranomaisneuvottelun muistion mukaan voida Vuosangassa ampua.

Lisäksi samassa kohdassa on tarkennettu väittäen, että seurantamittauksissa mitatut melutasot eivät ylittäneet puolustusvoimien suositusarvoja raskaiden aseiden melulle "asuintalojen läheisyydessä". Seurantamittauksilla ei voida korjata eikä täydentääkään lähtökohtaisesti epäluotettavia Vuosangan ympäristömeluselvityksen tuloksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohtaan 10.1. on lisätty uusi 'Kulttuuriperintöä koskevat inventoinnit' -alakohta:

"Kainuun Museo on tehnyt syys-marraskuussa 2010 Vuosangan harjoitusalueen arkeologisen inventoinnin. Hyvin karun maaperän takia inventoinnin tulokset jäivät odotettua huomattavasti heikommaksi. Ainoat kiinteiksi muinaisjäänöksiksi tulkittavat kohteet ovat tervanpolttajien tilapäisasumuksen jäännös sekä neljä tervahautaa. Niiden lisäksi inventoinnissa dokumentoitiin joi-tain muita alueen historiaan liittyviä rakennuksia ja niiden jäännöksiä. Inventoidut kohteet antanevat kuitenkin kuvan alueen käytöstä. Kaikki havaitut kohteet ovat peräisin historialliselta ajalta, viime vuosisadalta tai edellisen vuosisadan lopusta. Ne kertovat alueen metsien hyödyntämisestä, ensin tervaksi polttaen, sitten teollisuuden raaka-aineeksi savotoiden. Kainuun maakunta - kuntayhtymä, Julkaisu B:25, 2011).

Metsähallitus inventoi Kuhmon Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueita ja sen suunniteltuja laajennusalueita osana Metsähallituksen Kansallisen metsäohjelman kulttuuriperintöinventointihanketta kymmenen päivän ajan kesällä 2011. Inventoinnissa etsittiin ja dokumentoitiin alueen kaikkia ihmistoiminnan merkkejä kivikaudelta aina 1950–1960-luvuille saakka. Inventoinnissa tarkastettiin 19 muinaisjäänöskohdetta ja 23 kulttuuriperintökohdetta. 12 tervahautaa merkittiin kartalle, mutta niitä ei tarkastettu. Uusia kohteita löytyi seitsemän. Kaikki muinaisjäänöskohteet ovat historialliselta ajalta (1500-luvulta tai sitä nuorempia). Ne olivat tervahautoja, tervasaunoja ja merkkipuita. Lisäksi löytyi yksi rajamerkki. Kulttuuriperintökohteet olivat pääasiassa rakennusten jäännöksiä. Lisäksi oli myöhään käytössä ollut tervahauta ja tervasauna, leimapuu, konttipuu ja ajoittamattomia kuoppia (Kuhmon Vuosangan harjoitusalueen kulttuuriperintöinventointi 2011, Osa 1 Raportti, Kohdekuvaukset, Metsähallitus, metsätalous, Metsähallitus asianro 5705A 2011).

Kainuun Museo on todennut vaihemaakuntakaavaehdotuksesta 18.1.2012 a lausunnossa, että inventointien perusteella alueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita kiinteitä muinaisjäänöksiä tai kulttuuriympäristökohteita."

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2., Kaavan laatimisen aikana saada: lausunnot, on esitetty uusi tieto: "Vaihemaakuntakaavaehdotuksesta saatujen lausuntojen perusteella on muutettu liito-oravaa koskeva yleismääräys ja kaavan vaikutusten arviointia on täydennetty mm. meluvaikutusten ja kiinteistöjen arvoon kohdistuvien vaikutusten osalta." Kaavan vaikutusten

arvioinnin täydentäminen mainituilla tiedoilla on paikallisten osallisten kannalta erityisen olennainen muutos. Mainitut, mutta esittämättä tai viittaamatta jätetyt vaikutustiedot ovat paikallisille osallisille olennaisia tietoja.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: "Vaikutuksia kiinteistöjen arvoon on tarkasteltu vaihekaavakuntakaavan valmistelun yhteydessä. Kiinteistövälittäjien arvion mukaan nykyinen ampumatoiminta ei vaikuta kiinteistöjen arvoihin merkittävästi. Alueen ampuma- ja harjoitustoiminta on jatkunut pitkään, jolloin alueen markkinahintataso on asettunut normaaliksi. Merkittävimmät lähialueen kiinteistöjen arvoon vaikuttavat tekijät ovat pitkä etäisyys kuntakeskuksesta sekä ampuma- ja harjoitustoiminnasta koettu melu. Kiinteistövälittäjät arvioivat, ettei ampuma- ja harjoitusalueen laajennus muuttaisi nykytilannetta merkittävästi. Alueen kiinteistöjen syrjäinen sijainti ja nykyinen ampuma- ja harjoitustoiminta vaikuttaa jo nyt kiinteistöjen markkina-arvoon, jolloin laajenemisen tuoma muutos arvoon olisi vähäinen. Toimintojen laajenemisesta johtuva kulkuyhteyksien ja lähialueen virkistysmahdollisuuksien heikkeneminen voisi vähäisesti heikentää kiinteistöjen käytettävyyttä ja arvoa. Lähialueen kiinteistöjen myyntiajat saattaisivat pidentyä ja arvot laskea hieman toimintojen laajentuessa, mutta merkittävää arvonalaskua ei arvioitu aiheutuvan (Kainuun 1. vaihekaavakuntakaava, Valmisteluvaiheen eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi, Sito Oy, Kainuun maakunta -kuntayhtymä, Julkaisu B:17, 2009)" ("Siton raportti"). Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Muutoksessa esitetyt kiinteistövälittäjien arvioita koskevat väitteet ovat perusteettomia. Kyseiset kiinteistövälittäjät on valittu Kajaanista ja Sotkamosta, vaikka useita paikallistuntemukseltaan asiantuntevampia olisi ollut saatavissa Kuhmosta. Sitäpaitsi, valituilla asiantuntijoilla on saattanut olla asiassa paikallisia etuja ajettavanaan, johtuen vaihekaavan valmistelussa suoritetusta vaihtoehtojen vertailusta.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: "Metsän peitteisyys ja puusto edistävät melun vaimenemista." Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Kuntayhtymän suunnittelujohtaja on esittänyt vaihekaavan valmistelussa Metsähallitukselle ampuma- ja harjoitusalueen ja sitä ympäröivän asutuksen välillä Metsähallituksen hallinnoimien metsien säästämistä ampumamelun vaimentamiseksi. Suunnittelujohtajan esitys on vain kiihdyttänyt Metsähallituksen hakuista, nähtävästi suojelumääräysten pelossa. Muutoksessa melun vaimentumisesta esitetyn väitteen perusteet eivät ilmene vaihekaavasta. Vaihekaavan valmistelun yhteydessä on esitetty meluasiantuntijoiden taholta myös ristiriitainen väite, ettei puustolla olisi huomattavaa merkitystä raskaiden aseiden aiheuttaman matalataajuisen melun leviämässä. Vaihekaava ei perustu tältäkin osin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: "Siltä osin kuin laajennusalueen metsäalueet ovat nykyisin yksityisessä omistuksessa, omistus ja metsänhoito siirtyisivät laajennuksen myötä Metsähallitukselle. Laajennuksen vuoksi maansa menettäneiden yksityisten omistajien mahdollisuudet metsätaloustoimintaan saattaisivat jatkua maanvaihdossa saadulla korvaavalla maalla tai kauppahinnalla ostetulla uudella metsämaalla. Metsänhoito tultaisiin laajennusalueella sopeuttamaan Puolustusvoimien toimintaan, mikä merkitsisi metsätalouden kannalta ei-optimaalisia ratkaisuja sekä ylimääräisiä kustannuksia metsänhoitotöiden ja hakuiden järjestelyssä. Puolustusvoimien maksaman vuokran myötä saataisiin laajennusalueen ei-optimaalisista metsätöistä korvausta." Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty pitkä uusi osuus: "Asuinrakennuksista kaksi (Löytölä ja Puukari) ja lomarakennuksista kahdeksan (Härmänjärvi ym.) sijaitsevat nykyistä ampuma- ja harjoitustoimintaa vastaavalla ympäristömeluselvityksen (Akukon Oy, 2008) mukaisella 55 dBA:n melualueella. Näiden osalta arvioidut meluvaikutukset eivät tule lisääntymään ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen myötä ja kaavaratkaisu ei muuta olemassa olevaa puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoiminnasta aiheutuvaa ympäristömelutilannetta.

Ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen aiheuttaa nykytilanteeseen verrattuna ajoittaista melun lisääntymistä kahden asuinrakennuksen (Pirttimäki ja Pääjärven ranta) ja neljän loma-asunnon (Pääjärvi) sekä yhden autiotuvan ja yhden metsästysseuran käytössä olevan rakennuksen (Saarijärvi) osalta siinä määrin, että rakennuspaikat tulevat sijaitsemaan laajentumisesta aiheutuvan ohjeellisen melualueen 55 dBA:n sisällä.

Ympäristömelun yleisin haittavaikutus on sen häiritsevyys. Häiritsevyydellä tarkoitetaan tekijää, jonka yksilö tai ryhmä kokee kielteisenä, epämiellyttävänä ja ei toivottuna. Häiritsevyys on subjektiivinen, havainnon kaltainen kielteinen kokemus, joka ilmenee altistuksen aikana, sen jälkeen tai odotettavaa altistusta edeltävänä ajanjaksona. Meluherkkyys on ihmisen kokema alttius melun erilaisille vaikutuksille. On yksilöitä, jotka eivät juuri huomaa ääntä ja myös niitä, jotka kokevat samantasoisien melun erittäin häiritsevänä. Meluherkkyys selittää yksilöllisiä eroja melun häiritsevyydessä ja se on äänenpainetason lisäksi merkittävin häiritsevyyttä ennustava tekijä (Ympäristömelun vaikutukset, Suomen ympäristö 3/2007, Ympäristöministeriö, 2007).

Ampuma- ja harjoitustoiminnasta johtuvat melu- ja värinävaikutukset aiheuttavat haittoja ampu- ja harjoitusalueen sekä sen laajennuksen lähellä asuville. Ympäristömelun arvioinnissa käytetyt muuttujat ovat äänitaso, äänitason vaihtelut, taajuussisältö, melutapahtumat, melun tunnettavuus sekä ennustettavuus. Yleisesti ei ole mitään selkeitä malleja, millä äänen mittaus suureet voitaisiin yhdistää koettuihin melun haittavaikutuksiin tai häiritsevyyteen. Ihmisten kokemat häiritsevyydet ovat yksilökohtaisia. Ympäristömelun arvioinnissa tarkastellaan pääasiassa häiritsevyyttä ja viihtyvyyshaittaa sekä välillisesti aiheutuvaa terveyshaittaa ulkomelutasojen avulla. Melu voi mm. haitata puheviestintää, oppimista ja työskentelyä. Impulssimainen melu on tutkimusten mukaan häiritsevämpää kuin tasainen melu. Melun taajuus vaikuttaa siten, että pientaajuinen äänen täytyy kuuloaisti voi olla herkkä pienillekin voimakkuuden muutoksille tai vaihteluille. Hiljaisessa ääniympäristössä pientaajuinen melu voidaan kokea kiusalliseksi ja melua aiheuttava toiminta häiritseväksi melun äänitasosta riippumatta. Melu voi aiheuttaa terveyshaittaa, vaikeuttamalla nukahtamista tai lisäämällä stressireaktioita. Melu voi vaikuttaa myös verenpaineeseen, aiheuttaa kuulovaurioita tai kuulon heikkenemistä. Raskaiden aseiden koetaan aiheuttavan melua ja värinää. Raskaiden aseiden laukaukseen tai räjähdykseen liitetään meluaistimuksen lisäksi ikkunoiden helinä, astioiden kilinä tai tunne rakennuksen huojahduksesta (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005).

Melun aiheuttamana terveyshaittana pidetään myös asuntojen sisätilaan kantautuvaa ilta- ja yöaikaista melua ja erityisesti unenhäirintää. Pari kertaa yön aikana toistuva tuttu melu on vähemmän unta häiritsevää kuin pitkäkestoinen outo melu. Raskaiden aseiden koetaan aiheuttavan melua ja värinää. Raskaiden aseiden laukaukseen tai räjähdykseen liitetään meluaistimuksen lisäksi ikkunoiden helinä, astioiden kilinä tai tunne rakennuksen huojahduksesta. Tutkimusten mukaan aseiden suupamauksen tai iskemän tai räjähdysten aiheuttama värinä etenee useimmiten maaperässä niin heikkona, ettei sillä ole voimaa rikkoo rakennusten perustuksia tai vaikuttaa rakennusten runkorakenteisiin. Merkittävin värinävaikutus syntyy ilmassa etenevän infraäänien tai pientaajuisten ääniaallon vaikutuksista. Ääniaallolla ei ole yleensä riittävästi energiaa, että se voisi rikkoa rakenteita kaukana äänilähteestä, ellei rakenteisiin liity muita jännityksiä (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005)." On itsestään selvää, että muutos on olennainen.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on poistettu vaihekaavaehdotuksesta osuus: "Melualueen osoittaminen kaavamerkinnällä rajoittaa rakentamista, mutta suuntaa kuitenkin rakentamista haitattomille alueille. Toisaalta informatiivinen melualueerajaus selkeyttää rakentamisen ohjausta alueella sekä edistää rakentamisen kohdistumista turvalliseen ja terveelliseen elinympäristöön." Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Muutoksessa on samalla poistettu maininta melualueerajauksen informatiivisuudesta. Kaavaselostuksessa on joissain yhteyksissä esitetty melualueerajauksen olevan ohjeellinen ja toisaalla

informatiivinen. Rajauksen informatiivisuuden ja ohjeellisuuden ero ei ilmene vaihekaavasta. Selvästikään ne eivät ole sama asia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty pitkä uusi osuus: "Haittaa voitaisiin lieventää edistämällä ohjeellisen melualueen nopeaa vakiinnuttamista esimerkiksi seurantamittauksilla, jolloin melualueeseen kuulumattomien kiinteistöjen ei enää tarvitsisi saada puolustusvoimien lausuntoa.

Suurin osa vuodesta normaaleissa harjoitustilanteissa ja/tai suotuisten sääolosuhteiden vallitessa (tuulen suunta, ilmanpaine, lumipeite tms.) melualueen laajuuden arvioidaan olevan ohjeellista melualueen rajausta pienempi. Melun määrän lisääntymisen yksityiskohtainen arviointi kulloinkin tarkastelun kohteena olevalla rakennuspaikalla edellyttää yleensä pitkäaikaista seuranta ja eri olosuhteissa tapahtuvia rakennuspaikkakohtaisia melumittauksia. Sääolojen aiheuttama äänitasojen vaihtelu suurilla mittausetäisyyksillä on mahdollista määrittää tekemällä useita erillisiä mittauksia erilaisissa sääoloissa (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005).

Melualueetta koskeva MRL 33.1 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus kohdistuu neljän asuinrakennuksen ja kolmentoista lomarakennuksen rakennuspaikalle. Lisäksi alueella sijaitsee Metsähallituksen tai yksityisomistuksessa olevia autiotupia ja laavuja. Ehdollinen rakentamisrajoitus rajoittaa maankäyttöä alueella. Rakentamisrajoitus ei koske olemassa olevien rakennusten peruskorjaamista, laajentamista eikä korvaamista uudella.

Melualueelle mahdollisesti haettavien uusien rakennuspaikkojen osalta maakuntakaavan MRL 33.1 §:n mukaisella ehdollisella rakentamisrajoituksen alueella ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteuttamista. Rakennuslupamenettelyn yhteydessä rakennuslupaviranomainen joutuu harkitsemaan, vaikeuttaako rakentaminen maakuntakaavan toteuttamista ja mikäli vaikeuttaa, viranomainen joutuu vielä harkitsemaan, aiheutuuko luvan epäämisestä hakijalle huomattavaa haittaa. Huomattavan haitan arvioiminen joudutaan tekemään kussakin tapauksessa erikseen. Haitan arvioinnissa vaikutusta voi olla mm. sillä, liittyykö rakentaminen hakijan elinkeinotoimintaan vai vapaa-ajan toimintoihin. Mikäli huomattavaa haittaa todetaan aiheutuvan, tulee vielä selvitetäväksi, haluaako tässä tapauksessa valtio tai Puolustusvoimat lunastaa alueen tai suorittaa haitasta kohtuullisen korvauksen. Mikäli ko. aluetta ei haluta lunastaa eikä myöskään suorittaa siitä korvausta, on lupa myönnettävä, ellei luvan myöntämiselle ole muuta maakuntakaavasta riippumatonta estettä. Rakentaminen voi estyä esimerkiksi suunnittelutarvealueesta tai ranta-alueesta johtuen tai esim. MRL 117 §:n rakennuspaikalle asettamien ehtojen vuoksi. Tällöin ei ole kyseessä maakuntakaavasta johtuva rakentamisen estyminen.

Nykyistä ampuma- ja harjoitustoimintaa vastaava ympäristömeluselvityksen (Akukon Oy, 2008) mukainen melualue (55 dBA) laajenee vaihemaakuntakaavassa osoitettavan ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen myötä noin 5100 ha. Tästä alueesta on noin 4700 hehtaaria valtion omistuksessa. Melualueen laajeneminen koskee yhteensä noin 58 400 hehtaarin aluetta yksityisten ja yhtiöiden (ml. jakokunnat) omistamia maa- alueita. Nämä alueet ovat pääosin metsätalousalueita. Merkittäviä rakentamiseen soveltuvia vesistöjen ranta-alueita ei sisälly yksityisomistuksessa oleviin melualueen laajentumisalueisiin.

Vaihemaakuntakaavaluonnoksesta ja -ehdotuksesta saatujen lausuntojen ja muistutusten mukaan vaihemaakuntakaavassa osoitettavalle melualueelle on suunnitelmia luonto- ja erämatkailun kehittämiseen yhdellä maanomistajalla sekä vapaa- ajan rakentamiseen ja lomamatonttien myyntiin kahdella maanomistajalla. Ehdollisen rakentamisrajoituksen edellyttämä lupamenettely todennäköisesti pidentää alueelle haettavien rakennuslupien käsittelyaikaa ja aiheuttaa epävarmuutta maanomistajissa. Toisaalta melualueetta koskeva rakennuslupamenettely ja mahdollinen korvausmenettely selkeytyvät. Vaihemaakuntakaavassa osoitettava ohjeellinen melualue ja siihen liittyvä

MRL 33.1 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus edistävät rakentamisen sijoittumista turvaliseen ja terveelliseen elinympäristöön." On itsestään selvää, että muutos on olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.4. on esitetty uusi tieto: "Vaihekaavakaavan valmisteluaineisto selvityksineen, lausuntoineen, muistutuksineen ja niihin annettuine vastineineen on tarvittaessa Puolustusvoimien ja Metsähallituksen käytössä yksityiskohtaisemman suunnittelun tueksi." Muutos on olennainen. Siinä esitetty valmiuslupaus ei edusta yhdenvertaisuutta. Vaihekaavassa on asetettu kaavamääräyksiä, jotka koskevat muitakin kuin muutoksessa mainittuja osapuolia ja lisäksi useilla muillakin viranomaisilla kuin muutoksessa mainituilla saattaa olla tarvetta alueeseen liittyvään suunnitteluun.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.5. on esitetty ampuma- ja harjoitustoiminnasta aiheutuvien häiriötekijöiden ja haittojen mahdollisuuden vähenemisestä muualla, kun ampuma- ja harjoitustoimintaa ei olisi tarpeen hajauttaa uusia harjoitusalueita perustamalla: "Tällöin ei myöskään tarvitse pirstoa sekä ottaa uusia laajoja metsätalousalueita muuhun käyttöön." Muutos on sekava ja sellaisena olennainen. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene, minkä uusien harjoitusalueiden perustamisesta muutoksessa saattaa olla kysymys. Esimerkiksi metsäpeuran suotuisan suojelun tason toteutumista arvioitaessa on todettu, että metsäalueiden pirstoutuminen on merkittävä tekijä metsäpeuran suojeluarvoihin kohdistuvien heikentävien vaikutusten aiheuttajana suoraan ja epäsuorasti.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4. on esitetty ote valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevasta päätöksestä: "Valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevassa päätöksessä on todettu sotilaallisesta maanpuolustuksesta seuraavaa:

Natura 2000-verkostoon sisältyy useita alueita, joita puolustusvoimat käyttää lakisääteisten tehtäviensä toteuttamiseen. Osa Natura 2000-alueista sijaitsee puolustusvoimien aktiivikäytössä olevien alueiden lähistöllä. Lisäksi alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamistehtävät ja siihen liittyvät valmistelut voivat ulottua muillekin Natura 2000-verkostoon sisällytetyille alueille. Puolustusvoimien toiminnan vaikutukset on otettu huomioon valittaessa alueita Natura 2000-verkostoon. Puolustusvoimat voivat käyttää näitä alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin. Puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet eivät pääosin ole luvanvaraisia tai muutoinkaan sellaisia, että luonnonsuojelulain 66 §:ää sovellettaisiin niihin. Puolustusvoimien toiminnan luonne on keskeisimmiltä osiltaan kirjattu alueita koskeviin tietolomakkeisiin. Alueille laaditaan tarpeen vaatiessa puolustushallinnon toimesta hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa selvitetään, miten alueen luonnonarvot otetaan huomioon harjoitustoiminnassa. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Puolustusministeriö voi myös perustaa hallinnassaan oleville alueille luonnonsuojelulain 17 §:n 2 momentin mukaisia luonnonsuojelualueita. Mikäli puolustusvoimien edellä todetut puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet jostain syystä joutuisivat ristiriitaan Naturasta johtuvien suojelutavoitteiden kanssa, asian käsittelyn lähtökohtana on keskeytyksetön maanpuolustuksen toimien turvaaminen. Tarvittaessa asia käsitellään valtioneuvostossa luonnonsuojelulain 66 §:ssä tarkoitettuna asiana. Jos ristiriitalanteen ratkaisu edellyttää puolustusvoimien toiminnan muutoksia, valtioneuvosto ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin puolustusvoimien toimintaedellytysten turvaamiseksi (Valtioneuvoston päätös Natura 2000-verkoston Suomen ehdotuksesta, YM1/500/2003, 22.1.2004)." Muutos on olennainen ja koskee niin paikallisesti, maakunnallisesti kuin valtakunnallisestikin merkittävää asiaa. Vaihekaavan valmistelussa ei kyseistä valtioneuvoston päätöstä ole aiemmin esitetty Vaihekaavan perusteena, siihen ei ole viitattu eikä sitä ole riittävästi kaava-asiakirjoissa lainattu. Tämän muutoksen olennaisuutta on perusteltu jo edempänä.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2., Liito-orava, on poistettu luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden luonnonalueiden esittämiseen ja liito-oravien esiintymispaikkojen osoittamiseen liittyvä tieto: "[...]alueen toiminnan suunnittelussa tulee huomioida liito-oravan esiintymisalueet." Samalla on lisätty: "Luonnonalueille on annettu suunnittelumääräys, jolla ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua tavoitteena varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei

vaaranna lajin elinoloja. Vaihemaakuntakaavan yleismääräyksenä on annettu luonnonsuojelulais-
sa esitettyjä tavoitteita tukeva liito-oravan esiintymisalueita koskeva yleismääräys." Suunnittelu-
määräyksen lisääminen on olennainen muutos.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2., Metsäpeura, on poistettu tieto: "Vuosangan am-
puma- ja harjoitusalueen pinta-ala laajennusalueineen on noin 164 km², mikä vastaa noin yhden
prosentin osuutta metsäpeuran levinneisyysalueesta boreaalisella alueella." Samaan kohtaan on
lisätty tieto: "Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen pinta-ala laajennusalueineen on noin 164
km², mikä vastaa 1,6-2 prosentin osuutta metsäpeuran Kainuun kannan levinneisyysalueesta."
Muutos ja tieto ovat olennaisia, kun otetaan huomioon, että vaihekaavan vaikutukset metsä-
peuran elinolosuhteisiin ovat olennaisia ja että direktiivilajien suojelutilanne on olennainen ni-
menomaan unionin alueen kannalta.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2. on poistettu kohta: "Ampuma- ja harjoitusalueen laa-
jentuminen ei aiheuta alueella merkittäviä vaikutuksia metsäpeuralle." Muutos on erityisen olen-
nainen, sillä metsäpeuran elinoloihin kohdistuvista vaikutuksista on vaihekaavan valmistelussa
esitetty viranomais- ja asiantuntijatahoilta erittäin ristiriitaisia tietoja.

Samaan kaavaselostuksen kohtaan 10.4.2. on lisätty: "Vuoden 2011 lentolaskennoissa alueella ha-
vaittiin 163 metsäpeuraa. Pantaseurannan perusteella huomattava osa peuroista todennäköisesti
jätti alueen ennen lentolaskentoja harjoitusammuntojen alettua 17.1.2011 (RKTL)." Muutos on
erittäin olennainen. Kyseinen RKTL:n lausunto on annettu vasta vaihekaavaehdotuksen ollessa jo
nähtävillä. Lausunnon perusteet eivät ilmene vaihekaavasta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on sanapari "informatiivinen melualue" korvattu
sanaparilla "ohjeellinen melualue". Muutosta on tarkasteltu edempänä. Samassa kaavaselostuk-
sen kohdassa 10.5. on tehty useita muitakin muutoksia.

Lauseessa "vaihemaakuntakaavan toteutuminen aiheuttaa tilapäisten meluvaikutusten osalta
muutoksia pääosin nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen länsipuolelle ja jonkin verran alueen
kaakkoispuolelle" olevat sanat "pääosin" ja "ja jonkin verran alueen kaakkoispuolelle" on lisätty.
Muutokset ovat paikallisten osallisten kannalta olennaisia. Kohdassa on tehty muutamia muitakin
muutoksia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on esitetty, että laajennuksen toteuduttua arvioidulla
melualueella olisi yhteensä neljä asuinrakennusta ja viisi asukasta, kun ehdotuksessa asuinraken-
nuksia esitettiin olevan kolme.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on esitetty uusi osuus: "Melualueen laajentuminen
kohdistuu pääosin valtion omistamille alueille. Melualueen laajeneminen koskee yhteensä noin
400 hehtaarin aluetta yksityisten ja yhtiöiden (ml. jakokunnat) omistamia maa-alueita. Nämä alu-
eet ovat pääosin metsätalousalueita. Merkittäviä rakentamiseen soveltuvia vesistöjen ranta-
alueita ei sisälly yksityisomistuksessa oleviin melualueen laajentumisalueisiin. Vaihemaakunta-
kaavasta ja -ehdotuksesta saatujen lausuntojen ja muistutusten mukaan vaihemaakunta-
kaavassa osoitettavalle melualueelle on suunnitelmia luonto- ja erämatkailun kehittämiseen yh-
dellä maanomistajalla sekä vapaa-ajan rakentamiseen ja lomatoimintien myyntiin kahdella maan-
omistajalla. Esillä olleet hankkeet sijaitsevat kokonaan tai osittain nykyisen puolustusvoimien am-
puma- ja harjoitustoiminnan raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suosi-
tusarvot 55 dBA ylittävän alueen sisäpuolella (Ympäristömeluselvitys, Akukon Oy, 2008). Vaihe-
maakuntakaavaratkaisu ja siinä osoitettu ohjeellisen melualueen ehdollinen rakentamisrajoitus
eivät estä esillä olleiden ja muiden mahdollisten melualueelle sijoittuvien hankkeiden toteutta-
mista, vaan niitä koskeva lupaharkinta mahdollisine korvausmenettelyineen tulee tehtäväksi ta-
pauskohtaisesti." Lisäysmuutos on monessa suhteessa olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.6. on esitetty uusi tieto: "Keskeisiä seurantatehtäviä alueella hoitavat alueellinen ELY-keskus ympäristöhallinnon tehtävien osalta ja puolustusvoimat ampuma- ja harjoitusalueen osalta alueen toiminnan harjoittajana." Muutos on olennainen. Puolustusvoimat ei ole Vuosangan toiminnanharjoittaja. Ympäristönsuojelulain (86/2000) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan toiminnanharjoittajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka harjoittaa pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa tai joka tosiasiallisesti määrää toiminnasta. Vuosangan toiminnanharjoittaja tyypillisesti vaihtuu, kun toimintaa harjoittava joukko-osasto vaihtuu. Vaihekaavan osallisilla ja paikallisilla asukkailla on oltava etujaan ja oikeuksiaan valvoessaan mahdollisuus tietää, mikä nimenomainen taho on kulloinkin Vuosangassa toiminnanharjoittaja. Asiassa on vallinnut jo useita vuosia suurta epäselvyyttä Yhdistyksen toistuneista tietopyynnöistä huolimatta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.1. on esitetty uusi tieto: "Vahvistetussa maakunta-kaavassa osoitettiin selvitysalueita (se). Koska kaavamerkinneen käytöllä ei voida siirtää maakunta-kaavoituksessa ratkaistavaksi tarkoitettuja asioita alempiasteisessa kaavoituksessa tai muussa suunnittelussa selvittäväksi on päätetty ratkaista asia vaihemaakuntakaavalla." Muutoksessa esitetty väite on harhaanjohtava ja sellaisena olennainen. Alempiasteinen kaavoitus ei ole ollut Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän päätöksen peruste.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.2. on esitetty uusi osuus:

"Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toimiva aluerakenne kohdan erityistavoitteissa ohjeistetaan alueidenkäyttöä seuraavasti: "Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattu riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille. Samalla on huomioitava muun yhdyskuntarakenteen, elinympäristön laadun ja ympäristöarvojen asettamat vaatimukset".

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu kohdan erityistavoitteissa ohjeistetaan alueidenkäyttöä seuraavasti: "Alueidenkäytössä on ehkäistävä melusta, tärinästä ja ilman epäpuhtauksista aiheutuvaa haittaa ja pyrittävä vähentämään jo olemassa olevia haittoja. Uusia asuinalueita tai muita melulle herkkiä toimintoja ei tule sijoittaa melualueille varmistamatta riittävää meluntorjuntaa".

Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden suunnitteluvaihtoehdot. Maakuntakaavan yhteen sovittavasta luonteesta johtuu, ettei kaavan sisällölle asetettuja tavoitteita voida aina välttämättä saavuttaa täysimääräisinä. Maakuntakaavan sisältöä onkin tarkasteltava kokonaisuutena ja huolehdittava siitä, että kaava mahdollisimman tasapainoisella tavalla vastaa maankäyttö- ja rakennuslain vaatimuksia. Eri alueidenkäyttötavoitteita yhteen sovitettaessa on otettava huomioon MRL 24 §:n säännös, jonka mukaan maakuntakaavalla on edistettävä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamista. Mikäli valtakunnallinen ja maakunnallinen tai seudullinen alueidenkäyttötavoite ovat keskenään ristiriidassa, on etusija annettava valtakunnalliselle alueidenkäyttötavoitteelle."

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.4. on esitetty, että ympäröivien alueiden maakuntaliittoja olisi kuultu "Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan laatimisen eri vaiheissa" sen sijaan, että niitä olisi kuultu "Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet -vaiheessa."

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 12., Päätöksenteko, on esitetty, että Puolustusvoimat olisi esittänyt "maakuntakaavan laatimisen yhteydessä" laajennusalueita Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueelle sen sijaan, että olisi esittänyt niitä "maakuntakaavaa laadittaessa". Muutos saattaa olla erityisen olennainen. Alkuperäinen kohta viittaa siihen, että Puolustusvoimat on saattanut toimia yhtenä kaavan laatijana.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa on lisätty päivämäärä "3.5.2010" Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkistamisajankohdaksi Maakuntahallituksessa, lisätty merkitykselliset sanat "eri vaihtoehtojen" lauseeseen "Valmisteluvaiheen eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi, maaliskuu-lokakuu 2009 (Sito Oy)" ja lisätty kohta "Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaluonnos nähtävillä 22.6.–2.9.2011".

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 12., Osallistuminen ja vuorovaikutus, on lisätty tiedote "vaihemaakuntakaavan ja kaava-aineistojen julkipanoon liittyvät kuulutukset kaavaprosessin aikana" ja lisätty uusi kohta:

"Lausuntojen ja muistutusten huomioon ottaminen" Vaihemaakuntakaavan laatimisprosessin lähtökohdat ja tavoitteet -vaiheen yhteydessä osallisilta pyydettiin lausunnot. Saaduissa lausunnoissa osalliset ottivat kantaa tavoitteisiin, eri vaihtoehtoihin ja antoivat palautetta vaihemaakuntakaavan eri vaihtoehtojen vaikutuksista. Vaihtoehtotarkasteluun liittyen on Ylä-Vieksin kyläyhdistykseltä saatu aloite tarkastelun laajentamisesta ja siihen liittyen on saatu puolustusvoimien erillislause. Lisäksi puolustusvoimat on luovuttanut vaihemaakuntakaavaprosessia varten tiedot Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen tulevan käytön suunnitelmista. Saatu palaute on vaikuttanut vaihemaakuntakaavan jatkosuunnitteluun ja kaavaluonnosvaihtoehdon valintaan.

Vaihemaakuntakaavaluonnoksesta pyydettiin yhteensä 64 lausuntoa.

Kaavaluonnoksesta saatiin 31 lausuntoa ja 1 muistutus. Saatujen lausuntojen perusteella on tehty teknisiä muutoksia kaavakarttaan, täsmennetty kaavamääräyksiä ja kaavan vaikutusten arviointia on tarkennettu mm. metsäpeuran osalta.

Vaihemaakuntakaavaehdotuksesta pyydettiin yhteensä 63 lausuntoa.

Kaavaehdotuksesta saatiin 29 lausuntoa ja 3 muistutusta. Yksi lausunto saapui 23.2.2012 pidetyn viranomaisneuvottelun 21.2.2012 jälkeen. Saatujen lausuntojen perusteella on tehty teknisiä muutoksia kaavakarttaan ja kaavamääräyksiin, muutettu liito-oravaa koskeva yleismääräys ja kaavan vaikutusten arviointia on täydennetty mm. meluvaikutusten ja kiinteistöjen arvoon kohdistuvien vaikutusten osalta. Kaavaselostuksen sisältöä on lisäksi selkeytetty ja korjattu kirjoitusvirheitä." Muutos on olennainen. Muutosluettelosta ilmenee, että edelle vaihekaavan kaavaselostuksesta lainatussa lauseessa esitetty väite on perusteeton. Muutokset ovat olennaisia, eivätkä vain selkeytyksiä ja kirjoitusvirheiden korjauksia.

Muut nähtävälle asettamatta jätetyt olennaiset tiedot

Kuntayhtymän suunnittelujohtaja esitteli 19.3.2012 muutettua Vaihekaavaehdotusta Kainuun maakuntavaltuustolle PowerPoint -esityksen avulla. Siinä esitettiin kartta (Liite 6, sivut 1-2), joka ei ole sisällynyt nähtävillä olleeseen vaihekaavaehdotuksen aineistoon. Kartassa on esitetty "Nykyinen melualue", nähtävästi 'me/v' -melualue, asuin- ja lomarakennusten sijainteja ja yksityisomistuksessa olevia kiinteistöjä.

Nykyistä melualueetta ei ole olemassakaan. Kartasta puuttuu huomattava osa sen "Ohjeellisella" melualueella sijaitsevista yksityisten omistamista kiinteistöistä, muun muassa kaikki Härmänkylällä sijaitsevat. Siitä puuttuvat myös Vahvistetun kaavan alueella sijaitsevat ja siinä lainvastaisesti EAH -alueen -kaavamerkinnällä osoitetut yksityiskiinteistöt. Kyseinen muutos on olennainen ja se liittyy olennaisella tavalla vaihekaavaan. Muutos on erityisen olennainen vaihekaavan paikallisten osallisten kannalta, joita ei ole siitä erikseen kuultu. Kartta osaltaan ilmentää, että vaihekaava ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. On lisäksi katsottava, että Kainuun maakuntavaltuustolle on annettu olennaisen puutteellista ja virheellistä tietoa vaihekaavan esittelyssä sen hyväksymiseksi.

Osallistumis- ja arviointimenettelyn lainvastaisuus

MRL 63 §:n 2 momentissa tarkoitetun osallisten tiedonsaantimahdollisuuden tulee koskea kaikkia osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkistuksia. Niiden vireilletulosta ei ole ilmoitettu kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla ja sillä tavoin, että osallisilla olisi ollut mahdollisuus saada tietoja osallistumis- ja arviointimenettelystä.

Tästä valituksesta osaltaan ilmenee, että vaihekaavan valmistelussa ei ole noudatettu Århusin yleissopimusta tiedon saantia ja osallistumisoikeutta koskevilta osin ja että yleissopimuksessa asetetut kansalaisosallistumisen arviointikriteerit eivät ole valmistelussa täyttyneet yleissopimuksessa tarkoitetulla tavalla (ks. Kuusiniemi ym.)

Maakuntahallitus hyväksyi vaihekaavan Lähtökohdat ja tavoitteet -raportin 9.11.2009 ja välittömästi sen jälkeen karsi vaihekaavan ratkaisuvaihtoehdot kymmenestä yhteen. Osallisilla ei ollut siinä välissä tosiasiallisia mahdollisuuksia saada tietoja asiasta. Mielenpitemien lausumismahdollisuus lähtökohdista ja tavoitteista ennen asian ratkaisemista ei toteutunut.

Osallisille jätettiin myös varaamatta tilaisuus mielipiteen lausumiseen Siton raportista ja PSSLE:n lausunnosta ennen Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehdon valintaa. Vaihekaavan vaikutusten arviointi-työryhmä on 28.5.2009 päättänyt Kuntayhtymän internet-sivuilla julkaistun kokousmuistion mukaan: "Kaksi vaikutusten arviointia koskevaa yleisötilaisuutta järjestetään syksyllä 2009, yksi Vuosangan ja yksi ns. Kassunkurun vaihtoehdon alueella." Tilaisuudet on jätetty järjestämättä. Kyseinen internetsivusto on vaihekaavaa koskevissa asioissa osallisten tärkeä tietolähde ja sellaiseksi tarkoitettu. Osallisten on voitava luottaa sivuilla esitettyihin tietoihin, varsinkin nimenomaisiin lupauksiin osallisille. On poissuljettua, että vaihekaavan hyväksymisestä valittaessaan olisi Yhdistyksellä enää ollut HE 101/2002 vp:ssa tarkoitettuja tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa tehokkaasti Kuntayhtymän siltä salaa syksyllä 2009 suorittamaan vaihtoehtojen vertailuun ja 9.11.2009 tekemään vaihtoehdon valintaratkaisuun.

Olennaisten alueidenkäyttökysymysten jättäminen käsittelemättä

Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS9), 25.5.2009, on esitetty kolme ratkaisuvaihtoehtoa vaihekaavan ampuma- ja harjoitusalueiksi:

- 1) VE1 = nykyistä Vuosangan ampuma- ja harjoitusaluetta (Vuosanka), pinta-ala noin 13 850 ha, laajennetaan noin 3 800 hehtaarella = yhteensä noin 17 650 ha.
- 2) VE2 = Puolustusvoimien toiminta Vuosangassa lopetetaan ja siirretään Kainuun Prikaatin lähiharjoitusalueen (Kassunkuru) laajenukselle = noin 18 300 ha.
- 3) VEO = Vuosanka ja Kassunkuru säilytetään nykyisellään ja toimintaa laajennetaan Kainuun ulkopuolella.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueiden sekä niihin liittyvien mahdollisten laajennusalueiden osalta olisi vahvistettua kaavaa päätetty täsmentää vaihekaavalla.

Kuntayhtymän suunnittelujohtaja on lausunut Yhdistyksen muistiinpanojen mukaan 7.5.2007 Vahvistetun kaavan hyväksymispäätöksen esittelyn yhteydessä Kainuun maakuntavaltuustolle (ja kokousta lehteriltä seuranneelle yleisölle), että tulevassa vaihekaavan valmistelussa lähdetäisiin EAH- ja se -alueiden osalta "puhtaalta pöydältä".

Vahvistuspäätökseen liittyvässä puolustusministeriön 18.10.2007 antamassa lausunnossa 795/3520/2007 on esitetty EAH -aluevarauksen liittyvän suunnittelumääräyksen muuttamista. Vahvistuspäätöksessä esitettyssä kannanotossa puolustusministeriön lausunnon johdosta on todettu, että suunnittelumääräyksen muuttaminen lausunnossa esitetyllä tavalla ei ollut maakunta-kaavan vahvistamisen yhteydessä mahdollista. Lisäksi on todettu: "Suunnittelumääräys ja koko EAH-aluevaraus on tarkoitus käsitellä alueelle laadittavassa vaihekaavassa."

Tarve vahvistetussa kaavassa osoitetun koko EAH -aluevarauksen käsittelemiseen vaihekaavassa on suuri. Alueen luonto- ja ympäristöarvoja koskevia MRL 9 §:n mukaisia riittäviä tutkimuksia ja selvityksiä ei ole tehty. Vaihekaavastakaan ei ilmene, että laiminlyönti olisi siinä otettu asianmukaisesti huomioon eikä että se tultaisiin korjaamaan myöhemminkään. Kyseisillä luontoarvoilla on olennaista merkitystä vaihekaavan toteuttamisedellytysten kannalta, sillä ne ja vaihekaavan alueen luonto- ja ympäristöarvot muodostavat yhden ehjän kokonaisuuden Vuosangan ylängön vedenjakaja-alueella.

Pienten vesistöjen ja pienvesien esiintymistiheys on Vahvistetun kaavan EAH -alueella poikkeuksellisen korkea, Yhdistyksen käsityksen mukaan koko EU:n korkein, mahdollisesti poislukien Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueella sijaitsevan suoalueen lampi- ja rimpitiheys. Alueella on yli 300 lampea, joista noin puolet on enintään yhden hehtaarin laajuisia, sekä satoja muita pienvesiä, muun muassa inventoinneissa arvokkaiksi todettuja lähteitä, puroja ja noroja. Vahvistetusta kaavasta ei ilmene, että se turvaisi, niin kuin vesilain (VL, 264/1961) muuttamisesta annetuissa laeissa on säädetty, kyseisten pienten lampien (VL 1 luvun 15 a §:n 1 momentti (1105/1996)) ja alueen länsiosan inventoinneissa 1990-luvulla erittäin arvokkaiksi havaittujen lukuisten luonnontilaisten lähteiden (VL 1 luvun 17a §:n 1 momentti (1105/1996)) sekä alueella sijaitsevien uomien (VL 1 luvun 17 §:n 1 momentti (629/1991)) luonnontilaisuuden säilymisen (VL 1 luvun 17 a §:n 1 momentti (1105/1996)).

Vaihekaava on Kainuun 2. vaihemaakuntakaava

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että vaihekaava täsmentäisi Vahvistettua kaavaa ja että vahvistuessaan vaihekaava kumoaisi Vahvistetun kaavan vaihekaavassa osoitetujen maankäyttöratkaisujen osalta. Täsmentämisväite on perusteeton. Kyse ei ole täsmentämisestä vaan merkittävän, aiemmin käsittelemättä jätetyn asiakokonaisuuden lisäämisestä Vahvistettuun kaavaan ilmeisenä tavoitteena kokonaismaakuntakaava.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän laatumispäätöksen mukaisesti vaihekaava käsittelee Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan Kainuussa liittyvät alueidenkäyttöratkaisut. Kyseisen laatumispäätöksen mukaan vaihekaavassa käsiteltäisiin lisäksi muita mahdollisia Maakuntahallituksen esittämiä asiakokonaisuuksia.

Kokonaismaakuntakaavaksi väitetyssä Vahvistetussa kaavassa ei ole käsitelty samanaikaisesti kaikkia MRL 28 §:n mukaisia alueiden käyttöön ja kehittämiseen liittyviä kysymyksiä koko maakunnan alueella. Vahvistetussa kaavassa on edellä viitatussa laatumispäätöksessä mainitut alueidenkäyttöratkaisut ja asiakokonaisuudet jätetty käsittelemättä ja niiden poisjättäminen esille tuomatta. Vaihekaavaan on asiakokonaisuudesta jätetty muun muassa EAH -alueidenkäyttöratkaisun vaihtoehtojen vertailu kokonaisuudessaan, EAH-L -alueen eli myöhemmän se -alueen luontoselvitykset "mukaan lukien liito-oravaselvitys", EAH -alueen hyvin alustavana pidettävä luontoselvitys' ja EAH -alueen hyvin suppea vesienlaatuselvitys'. Vaihekaavaan on jätetty myös asianmukainen Natura-arvioinnin tarveharkinta' ja itse arvioinnit sekä EAH -alueen riittävä luontoselvitys. Jälkimmäistä ei selvästikään ole tarkoitus tehdä myöskään vaihekaavassa riittävänä epäilemättä sillä perusteella, että kyseinen kaava on vahvistettu. Vuosangan ampumame-lun esittäminen on jaettu sekavasti kahteen kaavaan.

Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on vaihekaavan alustavaksi vaikutusalueeksi esitetty arviolta noin 2 500 km²:n laajuista aluetta, mikä on laajempi kuin useimmat laajoista Kainuun kunnista. Se osaltaan osoittaa Vahvistetussa kaavassa esittämättä jätetyn asiakokonaisuuden olevan merkittävä.

Vaihekaavassa ei ole käsitelty edellä viitatussa laatumispäätöksessä mainittuja muita mahdollisia Maakuntahallituksen esittämiä asiakokonaisuuksia ja niiden poisjättäminen on jätetty esille tuomatta. Vahvistettu kaava ja vaihekaava eivät muodosta kokonaismaakuntakaavaa. Muun muassa

turvesuoalueita ja ampumaratoja ei niissä ole esitetty. Kuitenkin Maakuntahallitus on jo käynnistänyt "kokonaisuusmaakunta-kaavan" tarkistuskierroksen.

Vahvistettu kaava on tosiasiaa Kainuun 1. vaihemaakunta-kaava. Vaihekaava on näin ollen Kainuun 2. vaihemaakunta-kaava. Asialla on olennaisia vaikutuksia muun muassa vaihekaavan ja Vahvistetun kaavan keskinäiseen suhteeseen sekä molempien kaavojen valmistelussa toteutuneisiin osallistumismahdollisuuksiin, joten sen tarkastelu on välttämätöntä arvioitaessa vaihekaavan lainmukaisuutta.

Kaavan lainvastaisuus tutkimusten ja selvitysten riittämättömyyden johdosta

Vaihekaava ei perustu MRL 9 §:ssä edellytettyihin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Sitä laadittaessa ei ole tarpeellisessa määrin selvitetty suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutuksia, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvityksiä ei ole tehty koko siltä alueelta, jolla vaihekaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Vaihekaavaa hyväksyttäessä ei sen toteutumisen vaikutuksia ole tarpeellisessa määrin tunnistettu, ennakoitu eikä otettu huomioon. Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että vaihekaavan perusteiksi esitetyt tutkimukset ja selvitykset, niiden keskeiset tulokset sekä käytetyt tiedonhankintamenetelmät ja lähteet ovat olleet olennaisilta osiltaan riittämättömiä, virheellisiä ja virheellisesti tulkittuja sekä että niihin liittyvät epävarmuudet ovat olleet liian suuria.

MRL 9 §:ssä tarkoitettuja vaihekaavan vaikutuksia selvitettäessä ei ole riittävästi otettu huomioon kaavan tarkoitusta, aikaisemmin tehtyjä selvityksiä eikä muita selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavia seikkoja. Selvitykset eivät anna riittäviä tietoja, jotta voitaisiin MRA 1 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla arvioida vaihekaavan ja siinä esitettyjen suunnitelmien toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän laatumispäätöksen mukaisesti Vaihekaava käsittelee Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan Kainuussa liittyvät alueidenkäyttöratkaisut. Vaihekaavassa tulee näin ollen esittää kaikkien Kainuussa sijaitsevien ampuma- ja harjoitusalueiden melualueet. Vaihekaavan alue on kuitenkin rajattu vain Vuosankaan ja Vaihekaavassa on käsitelty vain Vuosankaan liittyvää melu-alueita osoittamalla se ohjeellisena ja antamalla sitä koskeva suunnittelumääräys ja ehdollinen rakentamisrajoitus. Kun Kassunkurun nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen melualue on jätetty selvittämättä ja Vaihekaavassa esittämättä, ei ole ollut mahdollista arvioida Kassunkurun aiheuttaman melun muutosta ja muutoksen merkityksellisyyttä Kassunkurun laajentamisvaihtoehdossa VE2. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen vertailu ja vaihtoehdon VE1 valinta ratkaisuksi ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin meluvaikutusten osalta.

Vaihekaavan valmistelussa ei ole suoritettu YVA-lain mukaista vaikutusten arviointia. Vaihekaava ei perustu tältäkin osin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. YVA-arviointi olisi tullut suorittaa sekä hanke- että harkintaperusteisesti. YVA -arviointikynnys on ylittynyt Vuosangassa jo vuosia sitten, mutta YVA-arviointia ei ole tehty ja vaikutukset jatkuvasti kumuloituvat.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Vaihekaavassa tarkasteltaisiin pitkän aikavälin tavoitteita ja että tavoitevuodeksi olisi asetettu vuosi 2025. Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ei ilmene, että vaihekaava perustuisi sellaisiin tutkimuksiin ja selvityksiin, joiden perusteella siinä voitaisiin katsoa tarkastellun pitkän aikavälin tavoitteita vuoteen 2025 saakka. Vaihekaavasta ei muun muassa ilmene, että sen toteuttamisella ratkaistaisiin Puolustusvoimien alueidenkäyttötarpeet Vuosangan seudulla vuoteen 2025 saakka. Vaihekaava on perustettu vähintään noin kymmenen viimeisimmän mainitun tavoitevuoden osalta seikkoihin, joita ei vaihekaavasta käy ilmi. Näistä seikoista osaltaan johtuu, että tässä valituksessa ei voida ottaa tarpeellisella tavalla kantaa vaihekaavassa tarkastelluiksi väitettyihin pitkän aikavälin tavoitteisiin.

Natura-arvioinnin tarveharkinnan lainvastaisuus

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, mitä valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevassa päätöksessä (YM1/500/2003, 22.1.2004) on todettu sotilaallisesta maanpuolustuksesta. Päätös on luontodirektiivin vastainen.

Maavoimien Esikunnan 13.12.2011 antamassa selityksensä MH32786 Oulun hallinto- oikeudessa vireillä olevassa asiassa Dnro 01010/10/5402 on esitetty, että ampumaharjoitusten järjestäminen Vuosangassa ei olisi LSL 65.1 §:n tarkoittama hanke tai suunnitelma ja että kyseisiin Natura 2000 -alueisiin kohdistuvien vaikutusten arviointivelvollisuuden noudattaminen olisi LSL 65 §:n 2 momentin nojalla luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen (Kuntayhtymä) tehtävä. Sekä arviointivelvollisuudesta että toimivaltaisesta viranomaisesta esitetyt esikunnan arviot ovat virheellisiä. On pidettävä todennäköisenä, että tätä virheellistä ajatusmallia on sovellettu myös vaihekaavan valmistelussa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että osittain nykyisellä ampuma- ja harjoitusalueella, laajennusalueella sekä alueiden ulkopuolella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000 -verkoston alueen sekä Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeleja luonnonarvot sekä sen sijainti osana Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueetta olisi otettu huomioon jo valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Alueista komissiolle toimitetut asiakirjat eivät väitettä tue.

Asia on huomattavan merkityksellinen. Tarkoituksenmukaisuusharkinta tai intressivertailu eivät tule asiassa kysymykseen. Myös mahdollisuus, että valtioneuvosto voisi erittäin tärkeän yleisen edun turvataksaan päättää sallia Vuosangan seudun Natura-arvojen heikentämisen, on jo ennakkoon poissuljettu. Siihen vaadittava EU:n komission lausunto ei voisi olla myönteinen, koska muun muassa vaihtoehtoisia ratkaisuja on, kuten tästä valituksesta ilmenee.

Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene, että LSL 65 §:ää siinä tulkittaessa olisi otettu huomioon soveltuvat Euroopan Unionin tuomioistuimen päätökset ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Natura-alueella voitaisiin yleensä jatkaa alueen nykyistä käyttöä ja alueella olevien rakenteiden tavanomaista kunnossapitoa ja että tästä syystä muun muassa alueella jo olevat tiet, rautatiet ja johtolinjat voitaisiin merkitä vaihekaavaan Natura-alueista huolimatta, ja viitataan vaihekaavan kaavaselostuksen lähteeseen 'Söderman, 2003'.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on tulkittu LSL 65 §:n 1 momenttia tältä osin virheellisesti. Vain ennen 20.8.1998 vallinneiden vaikutusten aiheuttajat voidaan osoittaa vaihekaavassa ilman Natura-arviointia tai sellaisen tarveharkintaa.

Kyseiset Natura 2000 -alueet olivat 20.8.1998 luonnontilaista erämaata. Kun niiden alkuperäisten, 20.8.1998 vallinneiden suojeluarvojen toteutettu heikentäminen ei ole perustunut LSL 10 luvussa säädettyihin menettelyihin eikä myöskään LSL 65 §:n 1 momentin mukaiseen Natura-arvioinnin tarveharkintaan, vaan muun muassa a) puolustusministeriön ja muun puolustushallinnon sekä Metsähallituksen välisiin sopimuksiin, b) Puolustusvoimien sisäisiin päätöksiin ja sotilaskäskyihin, c) Vahvistetussa kaavassa LSL 65 §:n 1 momentin vastaisesti ratkaistuun EAH -alueen alueidenkäyttöön, d) useiden kuntien, erityisesti Kuhmon ja Kajaanin kaupunkien harjoittamaan myötävai-kuttamiseen, e) asianmukaisten toimivaltaisten luonnon- ja ympäristönsuojeluviranomaisten syylistymiseen tehtäviensä laiminlyöntiin, f) Maavoimien Esikunnan ja Pohjois-Suomen Huoltorykmentin epäonnistumiseen Vuosangan ympäristömeluselvityksen tekemisen ja laatimisen ohjauksessa, g) Metsähallituksen päätöksiin aukkohakata laajoja kyseisiä alueita lähellä sijaitsevia vanhojen metsien alueita Pohjoismaiden laajimmiksi kehumissaan hakkuissa osin Natura 2000 -alueiden rajoja myöten, h) Metsähallituksen päätökseen rakentaa Pellinkankaan Natura 2000 -alueen läpi-

ajon mahdollistava tieyhteys Lakkakankaalle, alueita hallinnoivan, niillä toimintaa harjoittavan ja niiden käytöstä ja huollosta vastaavan Metsähallituksen laiminlyöntiin huolehtia Natura-arviointien tekemisestä sekä Kainuun maakuntakaavoituksessa toistuvasti esitettyihin virheellisiin väitteisiin, että j) Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran suojelupäätöksen yhteydessä olisi huomioitu Puolustusvoimien toiminta alueella, että k) alueiden suojelu ei rajoittaisi Puolustusvoimien toimintaa ja sen kehittämistä, ikään kuin nämä olisivat Natura-säädösten yläpuolella, ja että 1) Puolustusvoimien toiminnassa olisi huomioitu kyseisen Natura-alueen suojelu, ikään kuin väite siitä riittäisi todisteeksi, edellyttäisivät kyseisten Natura 2000 -alueiden käytön ja rakenteiden tavanomaisen kunnossapidon jatkaminen ja kehittäminen alkuperäisten suojeluarvojen säilymistä.

Kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohje 2010:n mukaan Natura-alueilla ja vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvilla Hevoshuuhdinpuron ja Pellinkankaan alueilla kaivautuminen sekä liikkuminen ajoneuvoilla olisi kielletty ja että harjoitustoimintaan liittyvän liikenteen kokonaismäärät eivät tulisi laajenemisen myötä lisääntymään, joten liikenteen päästöt veteen ja ilmastoon eivät kokonaisuutena lisääntyisi.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on luotettu perusteettomasti, tarpeettomasti ja lainvastaisesti Natura 2000 -alueiden suojelussa toiminnanharjoittajan itse itselleen laatimassa käyttöohjeessa asetettujen määräysten toteutumiseen. Niihin viittaaminen on tarpeetonta ja harhaanjohtavaa. Suojelumääräykset on annettava vaihekaavassa. Liikennemääriä tulee tarkastella kokonaisuutena ja tiekohtaisesti. Lakkakankaan ja Keljänahon välisen tieosuuden rakentaminen vuonna 2009, Vaihekaavan vaikutusten arvioinnin ollessa juuri meneillään, tulee johtamaan merkittävään Pellinkankaan Natura 2000 -alueen kautta suuntautuvan liikenteen kasvuun. Vaihekaavan kaavaselostuksen liitteenä 2 olevassa 'Natura-tarvearviointi Pellinkankaan Natura-alueen osalta, 32381-P11704P001, 27.4.2011' -raportissa ('Pellinkankaan Natura-tarvearviointi') ei mainitun tieosuuden rakentamista ole otettu huomioon Natura 2000 -alueelle kohdistuvien vaikutusten aiheuttajana, vaan siinä on arvioitu ainoastaan tieosuuden myöhemmän mahdollisen kunnossapidon aiheuttamia vaikutuksia. Menettely on LSL 65 §:n 1 momentin vastainen.

'Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa' -oppaassa' on esitetty: "[...] hyvin suurissa hankkeissa voi alustava hankekuvaus riittää heti perusteeksi sille, että todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia syntyy ja tarvitaan Natura-arviointi." Siton raportissa esitetyssä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa on menetelty juuri niin kuin oppaassa on esitetty ja sen johdosta on päädytty arvioon, että Natura-arvioinnit seitsemää aluetta koskien on tehtävä.

Luontodirektiivin liitteen II laji, metsäpeura, on mainittu ainoana nisäkkäänä Pellinkankaan, Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran, Valkeisjärven sekä Kinnussuo-Mustinsuon Natura 2000 -alueiden suojeluperusteissa. Kun laji myös eittämättä on alueiden ensisijaisina suojelluille borealisille luonnonmetsille ja erityyppisille soille erityisen ominainen, on se alueiden ensisijainen suojeluarvo. Lisäksi tulee metsäpeuran suojelutarpeet ottaa huomioon sen elinympäristöissä kyseisten Natura 2000 -alueiden lähistöllä ja muuallakin lajin esiintymisalueilla.

Samassa ympäristöoppaassa on esitetty lisäksi: "Tarveharkinnan lopuksi esitetään sen tärkein osa eli johtopäätös, joka voi olla jokin seuraavista: 1) Voidaan objektiivisesti todeta, että hanke tai suunnitelma ei merkittävästi heikennä niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointia ei tarvita. 2) a) Esitettyjen tietojen perusteella hanke tai suunnitelma todennäköisesti heikentää merkittävästi niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden perusteella alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointi on tehtävä. b) Vaikutusten ilmeneminen on epävarmaa eli ei voida varmasti todeta, ettei haitallisia merkittäviä vaikutuksia kohdistu niihin luonnonarvoihin, joiden perusteella alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointi on tehtävä." Tästä valituksesta ilmenee, että vaihekaavan valmistelussa suoritetuissa Natura-arviointien tarveharkinnoissa ei ole noudatettu oppaassa esitettyjä menettelytapoja, vaikka edellä mainitut kohdat 2a ja 2b ovat harkintoihin selvästi soveltuneet.

Natura-arviointi on aina tehtävä, jos asiaan olisi muuten jäämässä epäselvyyttä. Kuntayhtymä myöntää epäsuorasti vähintään epäselvyyttä jäävän harkintansa jälkeenkin väittämällä, muun muassa Yhdistykselle 17.11.2011 antamassaan vastineessa (dnro 968/09) ja Oulun hallinto-oikeudelle 30.9.2011 antamassaan lausunnossa, että Siton raportissa esitetty tarveharkinta olisi tulkinnanvarainen. Jos niin olisi, olisivat myös kyseiset myöhemmät harkinnat lähtökohtaisesti tulkinnanvaraisia. Käsillä olevissa kaava-asiakirjoissa ei harkintojen tulkinnanvaraisuutta tuoda esille.

Käsillä olevissa kaava-asiakirjoissa esitetty Natura-arvioinnin tarveharkinta on EU-tuomioistuimen, korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön ja LSL 65 §:n 1 momentin vastainen. Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen myötä mahdolliset Kivijärvi-Kyntölän osa-alueen uudet tuliasemat sijoittuisivat nykyisiä tuliasemia kauemmaksi Hevosshuuhdinpuron ja Honkivaaran Natura-alueesta. Väite on perustelematon ja perusteeton. Vaihekaavasta tai sen kaavaselostuksesta ei ilmene, missä viitatus uudet tuliasemat sijaitsisivat tai mistä nykyisiä mahdollisesti poistettaisiin ja mitä toiminta kullakin tuliasemalla olisi. Vaihekaavasta ei ilmene objektiivisia seikkoja, joiden perusteella olisi pois suljettavissa, että siitä aiheutuisi Hevosshuuhdinpuron ja Honkivaaran Natura 2000 -alueelle sen suojeluarvoja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Valkeisjärven Natura-alueen pohjoisraja olisi lähimmillään noin 200 metrin päässä Haasiosuon osa-alueesta, joka tulisi vaihekaavassa osoitetun laajennuksen myötä toimimaan ammuntojen suoja-alueena, että Haasiosuon aluetta olisi lisäksi mahdollista käyttää tykistön tuliasema-alueena ja että Puolustusvoimien toimintojen sijoittuminen Haasiosuon alueelle ja mahdollinen tykistön tuliasemien toteutuminen aiheuttaisi jonkin verran nykyisestä lisääntyviä melu- ja värinävaikutuksia myös lähiympäristöön ja Valkeisjärven Natura-alueelle.

Kun otetaan huomioon, että vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan 200 metrin etäisyydellä Valkeisjärven Natura 2000 -alueesta sijaitsevaa Haasiosuon aluetta saatettaisiin käyttää tykistön tuliasema-alueena, ei ole objektiivisten seikkojen perusteella pois suljettavissa, että Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle kohdistuisi sen suojeluarvoja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia. Eikä ole objektiivisiin seikkoihin perustuvaa väitettä, että ammuttaessa tykistöllä Haasiosuon alueelta aiheutuisi Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle vain jonkin verran nykyisestä lisääntyviä melu- ja värinävaikutuksia, etenkin kun vertailukohtaksi on otettava Vuosangan nykyinen käytäntö, jolloin tykeillä ei ammuta.

Vaikka on itsestään selvää, että Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle Haasiosuon alueelta kohdistuva tykkimelu aiheuttaisi Natura-arviointikynnyksen ylittäviä vaikutuksia, mikäli vaihekaavan kaavaselostuksessa suunniteltua ampumatoimintaa Haasiosuolla harjoitettaisiin, liittyy vaikutuksiin olennaisia tutkittavia ja selvitettäviä seikkoja. Esimerkiksi, edempänä viitattujen Niinisalossa suoritettujen melupäästömittausten mukaan kanuunan 155 K melu suuntautuu sivuille takaviistoon, eli Haasiosuolta Valkeisjärven suuntaan, suunnilleen yhtä voimakkaana kuin ampumasuuntaan. Vuosangan ympäristömeluselvityksen mukaan melu olisi selvästi vähäisintä taaksepäin.

Muitakin Natura 2000 -alueita koskevissa vaihekaavan kaavaselostuksessa Kuntayhtymän omana työnä tehdyissä Natura-arvioinnin tarveharkinnoissa on vastaavanlaisia selvittämättömiä kysymyksiä kuin edellä on esitetty. Objektiivista ja perusteltua arviota haittojen merkityksellisyydestä ei niissäkään esitetä.

RKTL on vaihekaavan keskeinen osallinen. Metsäpeurat ja suurpedot ovat Vuosangassa ja sen lähialueilla RKTL:n jatkuvan tutkimustoiminnan kohteina. RKTL:n edustaja ei ole osallistunut yhteenkään vaihekaavan vaikutusten arvioinnin työryhmän kokoukseen eikä poissaoloa ole kirjattu yhteenkään työryhmän kokousmuistioon. Yhdistyksen tiedossa ei ole, että asiaan olisi vaihekaavan valmistelussa kiinnitetty huomiota, eikä että pyyntö osallistua olisi RKTL:lle toistettu. Yhdistyksen tiedossa ei ole myöskään yhtään RKTL:n lausuntoa, joka olisi annettu vaikutusten arvioinnin työryhmälle.

RKTL:n Yhdistykselle tämän pyynnöstä 25.5.2010 antamassa lausunnossa 281/006/2009 (Liite 7) on esitetty muun muassa, että näyttää siltä, että Vuosangassa tapahtuva toiminta vaikuttaa peurojen kevätvaelluksen aikaiseen liikkumiseen, että ampuma-alueella tapahtuva toiminta nykyisellä tasolla häiritsee metsäpeuraa, että alueen laajentaminen luultavasti lisää häiriölle altistuvien peurojen määrää ja että [Puolustusvoimien toiminnan] kokonaisvaikutusta kannan elinvoimaisuudelle on vaikea arvioida. RKTL:n lausunnossa ei esitetä, että kokonaisvaikutuksen arviointi olisi mahdotonta. Mikäli arviointia ei kuitenkaan voitaisi perustaa objektiivisiin seikkoihin, olisi asianmukainen Natura-arviointi suoritettava ilman enempää tarveharkintaa. RKTL:lla on asiassa alan paras Suomessa saatavilla oleva tieteellinen asiantuntemus.

RKTL:n saman lausunnon merkityksellisyyttä ilmentää, että FCG Consulting Group Oy:n vaihekaavan valmistelussa Kuntayhtymälle laatimassa Pellinkankaan Natura-tarvearviointi -raportissa on esitetty: "Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen mukaan puolustusvoimien toiminnalla ei ole ollut vaikutuksia metsäpeuran kantaan, lisääntymiseen tai alueiden käyttöön. Mikäli puolustusvoimien toiminasta Vuosangan alueella olisi lajille haittaa, tämä olisi ilmennyt mm. syntyvyyden laskuna, jota ei ole havaittu." Kyseisen arvioinnin laatinut FCG:n biologi on kysyttäessä kertonut 8.6.2011 puhelimitse Yhdistyksen edustajalle, että raportissa esitetyt arviot perustuisivat julkisista lähteistä saatuun tietoon ja että lähteet olisi esitetty asiakirjan lähdeluettelossa. Siinä mainituista lähteistä ei kuitenkaan löydy merkityksellistä tukea edellä viitatuille vaikutusväitteille. Konsultin mukaan FCG:lla ei ole ollut käytettävissään RKTL:lta suoraan saatua tietoa. Verrattaessa metsäpeuran kannan kehittymistä ja Vuosangan tykistötoiminnan muutoksia on ilmeistä, että ampumatoiminta heikentää metsäpeuran elinolosuhteita merkittäväällä tavalla (Liite 8).

Metsäpeuran kanta on huolestuttavasti laskenut viimeiset kymmenen vuotta. RKTL on laskenut vuonna 2007 metsäpeuran Kainuun kannan kooksi 960 eläintä. Keväällä 2008 suoritettu seuraava laskenta on tuottanut tulokseksi 880 eläintä. Maaliskuussa 2010 tehdyssä laskennassa määrä on ollut enää 811 eläintä. Maaliskuussa 2011 on löytynyt 802 yksilöä ja kannan ikärakenne on päässyt entistäkin epäedullisemmaksi. Vuonna 2012 on todettu vähäinen tilanteen paraneminen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2. on esitetty: "Vuoden 2011 lentolaskennoissa [Vuosangan] alueelta havaittiin 163 metsäpeuraa. Pantaseurannan perusteella huomattava osa peuroista todennäköisesti jätti alueen ennen lentolaskentoja harjoitusammuntojen alettua 17.1.2011." Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenee, että Vuosangan alueen toiminnot ovat vaikuttaneet huomattavasti metsäpeurojen liikkumiseen. Kaavaselostuksesta ei ilmene, missä määrin metsäpeurat ovat mahdollisesti oppineet ennakoimaan niitä häiritseviä Vuosangan alueen toimintoja ja siirtymään muualle toimintojen tieltä. Talven heikentämät ja liikkumaan häirityt metsäpeurat ovat erityisen alttiita muun muassa ravinnonsaannin heikentymisen ja petojen vaikutukselle. Keväällä 2012 oli Vuosangan ampumarajoituskausi jo käynnistynyt kun metsäpeurat siirtyivät Sotkamossa sijainneilta talvilaitumilta itään päin. Nähtävästi ampumatoiminnasta aiheutuneen häirinnän johdosta ei Vuosangassa eikä sen lähialueilla ole tavattu keväällä 2012 merkittävää määrää metsäpeuroja, vaan ne ovat vaeltaneet lähimmillään Kuhmon Hietaperän kautta noin 10–15 kilometrin etäisyydeltä Vuosangasta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetyn tarveharkinnan lainvastaisuus

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Pellinkankaan Natura-alue on SCI-alue, joten heikentymistä arvioitaisiin vain luontodirektiivin mukaisten luontotyyppien perusteella ja että luontodirektiivin (92/43/ETY) 6 artiklan tulkintaohje toteaisi vaikutusten merkittävydestä, että vaikutusten merkittävyys on määritettävä suhteessa suunnitelman tai hankkeen kohteena olevan suojeltavan alueen erityispiirteisiin ja luonnonolosuhteisiin ottaen erityisesti huomioon alueen suojelutavoitteet.

Luontodirektiivin mukaiset luontotyypit koostuvat tärkeältä osaltaan niille ominaisista eläinlajeista, mukaanlukien linnut. Erityisen tärkeitä Pellinkankaan Natura 2000 -alueella suojeltavia

eläinlajeja ovat priorisoiduille aapasoille, luonnontilaisille tai niiden kaltaisille vanhoille metsille ja mäntyvaltaisille puustoisille soille ominaiset alueella esiintyvät eläinlajit.

Vaihekaavan vaikutusalueella Vuosangan seudulla olevista Natura 2000 -alueista ovat Pellinkangas, Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara, Valkeisjärvi sekä Kinnussuo-Mustinsuo samalla neljä Suomen läntisintä Natura 2000 -aluetta, joilla on niille ominaisena erityisenä suojeluarvona metsäpeura. Alueet ovat metsäpeuran etuvartioasemia lajin levittäytymiseksi länteen päin. Ne ovat samalla neljä merkittävimpien Vuosangan ja vaihekaavan vaikutusten kohteina olevaa aluetta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin taulukon 1 mukaan kyseessä olisi erittäin suuri vaikutus, mikäli vaikutus kohdistuisi yli 25 % Natura-alueella sijaitsevasta luontotyypistä tai yli 25 % Natura-alueella esiintyvän direktiivilajin runsaudesta. Vaihekaavan ja Vuosangan vaikutusten kohteena on Pellinkankaan Natura 2000 -alueella 100 % kaikkien luontotyyppien alueesta ja muun muassa metsäpeuran runsaudesta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että komission tulkintaohjeessa todetaan, että koskemattomuus tarkoittaa "ehjänä olemista", ja että tällöin olisi kyse siitä, että voiko alue hankkeesta tai suunnitelmasta huolimatta pitkälläkin tähtäyksellä säilyä sellaisena, että sen suojelutavoitteisiin kuuluvat luontotyypit eivät mainittavasti supi; ja suojeltavien lajien populaatiot pystyvät kehittymään suotuisasti tai vähintään säilymään nykyisellä tasolla.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että jos laajennusalueet toteutuisivat, tykistön harjoitusmäärä saattaisi hieman nousta ja että kaavan toteutumisen myötä Pellinkankaalle kohdistuva melu- ja värinähaitta ei olennaisesti muuttuisi nykyisestä.

Tarvearvioinnissa ei ole ollut perusteita esittää mitään tykistön harjoitusmäärien aiheuttamista haitoista, mikäli vaihekaava toteutuisi. Puolustusvoimat on lopettanut tykistöammunnat Vuosangassa huhtikuussa 2011. Muita järjestäviä syitä siihen ei voi olla kuin useissa yhteyksissä Vaihekaavankin valmistelussa todettu alueen pienuus, alueella olevat runsaat suojeluarvot, havaittu mahdollisuus suorittaa tykistöharjoitukset koulutus- ja kustannustehokkaasti muualla ja, viimekädessä, velvoite noudattaa Natura -säädöksiä. Syiksi eivät luonnollisesti kävisi esimerkiksi pyrkimykset vaikuttaa tilapäisellä ammuntojen lopettamisella vaihekaavaprosessissa tehtäviin tutkimuksiin selvityksiin ja päätöksiin, tai hallinto-oikeuksissa vireillä oleviin Vuosangan liittyviin valitusasioihin. Vaihekaavasta ei ilmene, etteikö niin kuitenkin voisi olla.

Vuosangan laajentamista on esitetty tarvittavan tykistöammuntojen mahdollistamiseksi ja mahdollisesti lisäämiseksi. Kun Vuosangassa ei nykykäytännön mukaan suoriteta tykistöammuntoja, olisivat mahdollisesti toteutuvan vaihekaavan vaikutuksia näin ollen muun muassa kaikki aiheutuvat tykistötoimintojen vaikutukset, niin välittömät kuin kumuloituvat. Niitä ilmenisi koko vaihekaavan vaikutusalueella, myös vahvistetun kaavan EAH -alueella.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Pellinkankaan Natura-alueen läpi kulkee laajennusalueen ulkopuolella nykyinen Korkeavaara-Keljänaho tieyhteys, joka joudutaan mahdollisesti tulevaisuudessa perusparantamaan.

Nykyinen Korkeavaara-Keljänaho tieyhteys on rakennettu vasta syksyllä 2009. Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa ei ole otettu huomioon läpiajon Pellinkankaalle Vuosangan ydinalueelta mahdollistavan mainitun tieyhteyden rakentamisen vaikutuksia. Perusparantamisen tarkastelu on täysin riittämätön.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että nykyinen Hamaravaaran tuliasema sijoituisi Pellinkankaan Natura-alueen eteläpuolelle, noin 1 kilometrin Natura-alueesta, että Hamaravaaran tuliasemasta ammunta tapahtuisi Pellinkankaan Natura-alueen yli maalialueiden ollessa Särkivaaran ja Turkkivaaran alueilla. Vuosangan ympäristömeluselvityksestä ilmenee, että Hamaravaaran tuliasema-alue on lähimmillään vain noin 500 metrin etäisyydellä Natura 2000 -

alueesta sen eteläpuolella, eikä noin 1 kilometrin päässä, kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitetään.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että nykyammunnoissa ammuntojen A-keskiäänitason melu (yli 45 dB) kattaisi keskimääräisenä tykistön harjoituspäivänä, noin puolet Natura-alueesta, mutta yksittäisten laukausten enimmäismelun osalta yli 90 dB:n äänitaso kattaisi koko Natura-alueen, että lähellä tuliasemaa Natura-alueen puolella melutaso nousisi jopa 110 dB:n (C-äänialtistustaso) tasolle ja että melu ja tärinä häiritsevät alueen eläimistöä.

Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden C1, C5 ja E1 mukaan aiheutuisi Hamaravaaran tuliasematoiminnasta Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle vähintään 120–125 dB:n (Lce) melutaso, eikä 'jopa 110 dB', kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on väitetty. Näin ollen Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle kohdistuisi todennäköisesti vähintään noin 140 dB:n huippumelu. Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden D1, D5, E2 mukaan päivän A-keskiäänitaso Pellinkankaalla olisi laajalla alueella yli 70 dB, ei pelkästään "yli 45 dB", kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitetään. Taso olisi korkeimmillaan vielä huomattavasti yli 70 desibelin. Korkeinta tasoa ei voida tässä valituksessa kuitenkaan tarkemmin ympäristömeluselvityksen riittämättömien liitteiden perusteella arvioida, koska niissä käytetty korkein tasokategoria on "yli 70 dB". On näinollen todennäköistä, että Pellinkankaalle aiheutuva päivän A-keskiäänitaso on enimmillään vähintään noin 1000-kertainen Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitettyyn verrattuna.

Pellinkankaan Natura 2000 -alueen pohjoispuolella siitä noin 2 kilometrin etäisyydellä on Paljakavaaran tuliasema-alue. Mikäli edempänä viitatut tiedot Niinialossa suoritettujen päästömittausten tuloksista olisivat tosia ja kanuunan 155 K aiheuttama melu takaviistoon olisi suunnilleen yhtä voimakas kuin suoraan eteenpäin, kohdistuisi Paljakavaarasta Pellinkankaalle vielä huomattavasti voimakkaampaa melua kuin näyttäisi ilmenevän Vuosangan ympäristömeluselvityksestä, johon Pellinkankaan Natura-tarvearviointi on nähtävästi osaltaan perustettu, vaikkakin ympäristömeluselvityksessä esitetyt tiedot vähätellen. Näitä seikkoja ei Pellinkankaan Natura-arvioinnissa eikä vaihekaavassa mitä ilmeisimmin ole otettu huomioon.

Kertaakaan ei missään Yhdistyksen tietoon tulleessa vaihekaavan valmisteluun liittyvässä asiakirjassa ole esitetty Vuosangan seudun Natura 2000 -alueita ja muita suojelualueita ja -kohteita sekä Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden mukaisia melun leviämisalueita ja tuliasema-alueita samassa kartassa. Saati, että niiden lisäksi olisi samassa kartassa esitetty tuliasemat, maali-alueet, alue-ekologisella suunnitelmalla suojeltavat alueet, arvokkaat pienvedet, Natura 2000 -alueet niille kohdistuvine vaikutuksineen, Natura 2000 -yhdyskäytävät, Natura 2000 -alueiden liikkennettä lisäävät uudet tiet, pohjavesialueet ja muut suojeltavat tai huomioon otettavat alueet, sekä alueet, joiden suojeluarvoja ei ole koskaan tutkittu eikä selvitetty. Kokonaisvaikutusten ymmärtäminen on tärkeää, eikä se onnistu vaihekaavassa esitetyillä tiedoilla.

Niin ei ole tehty myöskään Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa. Puute on hankaloittanut suuresti esimerkiksi edellä esitetyn tarkastelun tekemistä. Puutteen on täytynyt merkittävästi hankaloittaa myös Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tekemistä, mikä ei siitä kuitenkaan ilmene. Joko konsultti ei ole havainnut puutetta, mikä osaltaan viittaisi siihen, että Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin laatimisessa on toimittu ylimalkaisesti, tai siihen, että konsultti on katsonut, ettei Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle kohdistuvaa raskaiden aseiden ampumamelua olisikaan tarpeen alueen Natura-arvioinnissa huomioida. Jo vahvistettuun kaavaan liittyvässä kaavaselostuksessa esitetyssä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa on väitetty virheellisesti, ettei melua tarvitsisi ottaa huomioon, koska se ei olisi päästö.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on vähätelty, kun siinä on todettu, että melu ja tärinä häiritsevät alueen eläimistöä. Melu nimittäin todennäköisesti aiheuttaisi Pellinkankaan Natura 2000 -alueella ammunnan alkaessa oleskeleville ja sinne ammunnan jatkuessa jääville kuuleville eläimille pysyviä kuulovaurioita. Sitäpaitsi, alueella eläviä, lisääntyviä tai sen kautta muuttavia alueen

luontotyypelle ominaisia eläimiä, linnut mukaan lukien, saattaa tilapäisesti oleskella ammunnan alkaessa ja aikana hyvinkin lähellä Hamaravaaran tuliasema-alueetta.

Jo yksin edellä esitetyn perusteella tullaan väistämättä johtopäätökseen, että Pellinkankaan Natura-tarvearviointia ei ole tehty ammattitaitoa riittävästi käyttäen".

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että päälaidunalueet sijaitsevat metsäpeuralla Kainuussa Ristijärvellä Hiisijärvellä, Kuhmossa Vuosangassa ja Sotkamossa Huhtikankaan alueella ja että talvella 2010 peuran talvilaidunalue muodostui kahdesta esiintymiskeskittymästä, jotka sijaittivat Sotkamon kaakkoispuolella Sotkamon keskustan ja Hiidenportin välisellä alueella (289 yksilöä) ja Kuhmon Kellojärven alueella (449 yksilöä).

Kevättalvella 2010 poistui Vuosangan keskittymä (yli 50 % kaikista Kainuun osakannan metsäpeuroista) alueelta, mikä on todettu vaihekaavan kaavaselostuksessa, kun kevään harjoituskausi Vuosangassa huhtikuussa 2011 alkoi. Peurat pyrkivät oleskelemaan ja vasomaan Vuosangassa ja sen lähialueilla muun muassa Pellinkankaan Natura 2000 -alueen erityispiirteiden ja luonnonolosuhteiden ansiosta. Metsäpeuraan kohdistuvien vaihekaavan vaikutusten merkittävyys on määritettävä suhteessa niihin ottaen huomioon alueen suojelutavoitteet, niin kuin Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty. Erityisesti on otettava huomioon metsäpeuran vasomiseen liittyvät tarpeet.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Vuosangan laajennuksen toteutuminen ei heikentäisi suojeltavien luontotyyppien levinneisyyttä, koska Pellinkankaan laajennusalue toimisi suoja-alueena, sille ei rakennettaisi mitään rakenteita eikä alueella tapahtuisi varsinaista harjoitustoimintaa. Myös harjoitusten aikana ajoneuvoilla liikkuminen Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohjeen mukaan olisi Pellinkankaan alueilla kielletty.

Toiminnanharjoittajan itse itselleen laatimaan Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohjeeseen nojautuminen ei ole vaihekaavassa asianmukaista. Toiminnanharjoittajalla on lähtökohteisesti omat erityiset intressinsä ajettavanaan. Kaikki vaihekaavan suojelutavoitteet on turvattava kaavamääräyksillä.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että RKTL:n mukaan Puolustusvoimien toiminnalla ei olisi ollut vaikutuksia metsäpeuran kantaan, lisääntymiseen tai alueiden käyttöön ja että mikäli Puolustusvoimien toiminnasta Vuosangan alueella olisi lajille haittaa, tämä olisi ilmennyt mm. syntyvyyden laskuna, jota ei olisi havaittu.

Edellä viitattu Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetty käsitys koostuu pelkästään virheellisistä väitteistä. Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tehnyt asiantuntija on kertonut Kyläyhdistykselle, ettei hänen käytettävissään ole ollut suoraa tietoa RKTL:lta. Se osaltaan ilmenee valitettavalla tavalla tarvearviointiraportista. Yhdistyksen käsityksen mukaan ei RKTL ole Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitettyjä näkemyksiä esittänyt. RKTL on antanut 25.5.2010 Yhdistykselle tämän pyynnöstä asianmukaisen lausunnon (Dnro 281/006/2009), jossa esitetyt tiedot ovat ristiriidassa Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitettyjen väitteiden kanssa. RKTL on todennut: "Metsäpeuran luontaisten elinympäristöjen pirstoutuminen maankäytön myötä saattaa edesauttaa metsäpeurojen joutumista suurpetojen saaliiksi. "" Elinympäristöjen pirstoutuminen saattaa myös edesauttaa metsäpeurojen altistumista taudeille, parasiiteille ja erilaisille muille niitä vaivaaville eliöille. Kanadalaisissa tutkimuksissa on havaittu karibun, sikäläisen metsäpeuran, olevan erityisen herkkä stressaantumaan melun vaikutuksesta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on jatkettu, että Ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen osalta Pellinkankaan Natura 2000 -alue tulisi olemaan ammuntojen suoja-alue ja säilyisi luonnonolosuhteita muuttavien toimenpiteiden ulkopuolella, että Pellinkankaan Natura-alueella ja sen lähialueella laajennuksen seurauksena ampumatoimintaolosuhteet eivät nykyisestä juuri muuttuisi, joten olosuhteet Pellinkankaan Natura-alueella metsäpeuralle eivät olennaisesti

muuttuisi ja että kaavan toteuttaminen ei tuottaisi merkittävää haittaa metsäpeuralle. Näistä Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetystä väitteistä on vähintään neljä virheellisiä.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tulos perustuu riittämättömiin tutkimuksiin ja selvityksiin, virheellisiin johtopäätöksiin, lain virheelliseen tulkintaan, nähtävästi ympäristövaikutus -käsitteen puutteelliseen ymmärtämiseen, tutkimuseettisiin kyseenalaisuuksiin (mm. väitteet RKTL:n sanomisista) ja, kuten näyttää, tarkoitushakuiseen tosiasioista poikkeamiseen (mm. melutasot).

Natura 2000 -alueiden osoittamiseen liittyvät virheet ja epäselvyydet

Vaihekaavassa osoitetulle EAH -alueelle sisältyvät kokonaan tai osittain Natura 2000 -alueista Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara (FI200207), Pellinkangas (FI1200214), Valkeisjärvi (FI1200213), Kalliojärvi-Pitämävaara (FI1200511), Kinnussuo-Mustinsuo (FI1200215) ja Kellojärven ranta-alueet ja saaret (FI1200257) sijaitsevat lähimmillään noin 0,5 - 2,0 kilometrin etäisyydellä EAH -alueesta ja vain hieman etäämmällä Vuosangan raskaiden aseiden tuliasemista. Kortesuon (FI200609) etäisyys EAH-alueesta on hieman suurempi. Kaikki edellä mainitut alueet on perustettu luontodirektiivin nojalla ja ne on suojeltu tai tullaan suojelemaan LSL:n nojalla.

Merkintäasetuksen liitteen mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue tulee osoittaa harmaalla rasteroinnilla ja rajausviivalla (merkintänumero 14), luonnonsuojelualue SL -merkinnällä ja vaalean turkoosilla värillä (merkintänumero 47), maa- ja metsätalousvaltainen alue M-merkinnällä ja vaalean vihreällä värillä. Vuosangan seudun Natura 2000 -alueet on osoitettu merkintäasetuksen mukaisella rasteroinnilla sekä vahvistetussa kaavassa että vaihekaavassa. Ensin mainitussa on myös Pellinkankaan Natura 2000 -alueen osuus se -alueesta rasteroitu ja osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisena alueena. Vahvistetussa kaavassa ja vaihekaavan kaavaselvityksessä on kuitenkin Natura 2000 -alueiden esittämisessä niin useita ja olennaisia merkintäasetuksen vastaisia ja muita virheitä ja poikkeamia, että vaihekaavan vahvistuskelpoisuutta arvioitaessa on välttämätöntä tarkastella tältä osin molempia kaavoja.

Kainuun ympäristökeskus on antanut 15.10.2007 ympäristöministeriölle vahvistettavana olleesta maakuntakaavasta lausunnon KAI-20044-70-211. Siinä on esitetty, että kaavakartassa on virhe Kuhmossa sijaitsevien Hevosshuuhdinpuron ja Honkivaaran, Pellinkankaan ja Valkeisjärven Natura 2000 -alueiden kohdalla ja että nämä tulisi varustaa SL -merkinnällä ja samalla taustavärillä kuin muutkin LSL:lla toteutettavat Natura 2000 -alueet. Alueiden osoittaminen osin ampuma-alueen ja osin metsätalousvaltaisena alueena värillä ensimmäisestä Vahvistetun kaavan kaavaehdotuksesta lähtien se mukaanlukien on ollut olennainen muutos. Se on ollut myös tietoisesti tehty valinta, sillä vielä vahvistetun kaavan luonnoksessa (25.10.2004) on alueet osoitettu SL -merkinnällä ja suojelualueen vaalean turkoosilla värillä kaikkien muiden LSL:n nojalla suojeltavien Natura 2000 -alueiden osoittamisen tapaan.

Puolustusvoimien, Kainuun ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen asiassa aikoinaan antamissa lausunnoissa ei ole esitetty, että edellä esille tuodut merkintämuutokset olisivat olleet näiden tahojen mielestä tarpeelliset. On ilmeistä, että Kuntayhtymä on niihin oma-aloitteisesti ryhtynyt. Merkintöjen poistamisella on mitä ilmeisimmin pyritty edesauttamaan sitä, ettei näiden Natura 2000 -alueiden suojelutarpeita tarvitsisi ottaa Kainuun maakuntakaavoituksessa eikä alueiden tosiasiallisessa käytössä laissa edellytetyksi huomioon.

Vahvistetussa kaavassa on kaikki edellä viitatuista virheellisistä Natura 2000 -alueiden merkinnistä vahvistettu. Vahvistuspäätöksen kohdassa 'Toteamus Kainuun ympäristökeskuksen lausunnon johdosta' on esitetty niitä koskeva korjausmääräyksenä pidettävä toteamus: "Valtioneuvosto toteaa, että kyseiset muutokset tulee tehdä maakuntakaavan jatkosuunnittelun yhteydessä". Määräys suorittaa vahvistettavaksi saatetussa maakuntakaavassa esitettyjen virheiden korjaus maakuntakaavan jatkosuunnittelun yhteydessä on lainvastainen. Kainuun maakuntakaavan jatkosuunnittelussa toimivalta on Kuntayhtymällä.

Vahvistetun kaavan kaavamerkinnöissä ja määräyksissä on esitetty, että SL -merkinnällä ja vaalean turkoosilla värillä olisi siinä osoitettu LSL:n nojalla suojeltuja tai suojeltaviksi tarkoitettuja alueita. Merkinnöillä olisi siten tullut osoittaa kaikki Vuosangan alueella ja sen lähistöllä sijaitsevat Natura 2000 -alueet, myös myöhemmin vaihekaavassa SL-1 -kaavamerkinnällä osoitettu alue.

Vahvistetussa kaavassa on annettu suojelu- ja suunnittelumääräys SL -merkinnällä osoitetuille, eli LSL:n nojalla suojeltaville Natura 2000 -alueille. Määräykset eivät kuitenkaan koske vähintään kolmea LSL:n nojalla suojeltavaa Natura 2000 -aluetta: Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaraa, Pellinkangasta sekä Valkeisjärveä. Valkeisjärven, ja osin Pellinkankaan Natura 2000 -alueita koskee maa- ja metsätalousvaltaisille alueille annettu suunnittelumääräys. Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaraa ja osin Pellinkangasta koskee EAH -alueelle annettu suunnittelumääräys. Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla tai ehdotetulla alueella annettu suunnittelumääräys saattaa olla koskematta kaikkia edellä mainittuja alueita sen lisäksi, että niille ei ole annettu asianmukaista suojelumääräystä.

Vahvistettuun kaavaan kuuluvissa maakuntakaavamerkinnöissä ja -määräyksissä on EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa esitetty, että sillä osoitetuilla alueilla olisi rakentaminen sallittua maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeisiin. EAH-kaavamerkinnällä on Vahvistetussa kaavassa osoitettu yksi Natura 2000 -alue kokonaan ja toinen suureksi osaksi. On selvää, että niillä rakentaminen ei ole lähtökohtaisesti sallittua maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeisiin. EAH -alueen sisällä olevat Natura 2000 -alueet, Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara kokonaan ja Pellinkangas osittain, on osoitettu Vahvistetussa kaavassa aniliininpunaisella ampuma- ja harjoitusalueen (EAH) värillä ja ilman merkintäasetuksen ja kyseisen kaava-asiakirjan mukaista SL -merkintää. Loput Pellinkankaasta, ja Valkeisjärvi on osoitettu Vahvistetussa kaavassa merkintäasetuksen mukaisella maa- ja metsätalousvaltaisen alueen merkinnän värillä ja ilman SL-merkintää. Muut EAH -alueen lähistöllä sijaitsevat Natura 2000 -alueet on osoitettu vahvistetussa kaavassa merkintäasetuksen mukaisella 'Luonnonsuojelualue tai -kohde' -kaavamerkinnällä.

Asiassa on syytä ottaa huomioon, että vielä Kainuun maakuntakaavan luonnoksessa (25.10.2004) oli kaikki edellä mainitut alueet osoitettu SL -merkinnällä ja suojelualueen vaalean turkoosilla värillä kaikkien muiden LSL:n nojalla suojeltavien Natura 2000 -alueiden osoittamisen tapaan. Kun on pidettävä selvänä, että Vaihekaavasta ilmenevät ja sen valmistelussa esille tulleet alueiden suojelun vastaisuutta ilmentäviin menettelyihin on ryhdytty tarkoituksellisesti, tulee valitusviranomaisen senkin johdosta arvioida Vaihekaavan lainmukaisuutta Natura 2000 -alueiden osalta erityisen huolellisesti.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetystä kartasta ('OTE KAINUUN MAAKUNTAKAAVASTA 2020 (Vahvistettu 29.4.2009)', s. 29) ilmenee, että Pellinkankaan Natura 2000 -alue on osoitettu Vahvistetussa kaavassa EAH -alueen sisällä sen aniliininpunaisella värillä ja ulkopuolella jokseenkin valkoisella värillä. Vahvistetussa kaavassa on ulkopuolinen osa osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisen alueen vaaleanvihreällä värillä. Sillä ei mainitussa vaihekaavan kaavaselostuksen kartassa ole osoitettu mitään alueita, vaikka valtaosa kartan alueesta on maa- ja metsätalousvaltaista aluetta. Painoteknisillä seikoilla ei näin olennaista asiaa voida selittää, etenkin kun otetaan huomioon, että merkinnän selityksensä on maa- ja metsätalousalueen vaaleanvihreä väri selvä. Herää kysymys, onko värin häivytyksellä pyritty tekemään osallisille ja päätöksentekijöille vaikeammaksi havaita edellä kuvatun kolmivärisen lopputuloksen syntymistä Pellinkankaalla.

Vaihekaavassa esitettyjen kaavamerkintöjen toteutumisen johtaisi merkittävään ristiriitaan ja epäselvyyteen Natura 2000 -alueilla. Pellinkankaan Natura 2000 -alue tulisi siinä vaiheessa vahvistetuksi kolmella eri käyttötarkoitusta kuvaavalla värillä: Vahvistetussa kaavassa osoitettu EAH -alueen sisälle jäänyt osa ampuma- ja harjoitusalueen aniliininpunaisella värillä, vaihekaavassa osoitettu osa Natura 2000 -alueiden turkoosilla värillä ja loput alueesta maa- ja metsätalousvaltaisen alueen vaaleanvihreällä värillä. Ongelmaa ilmentävät olennaiset erot vaihekaavan kaavaselostuksen kuvissa 7 ja 8 esitettyjen karttojen ja sivulla 24 esitetyn kartan välillä.

Vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan EAH -alueiden ulkopuolelle Pellinkankaan Natura 2000 -alueesta jäävän osan ja Valkeisjärven Natura 2000 -alueen osoittaminen maa- ja metsätalousvaltaisen alueen värillä ja ilman SL -merkintää jäisi voimaan ja Pellinkankaan, Valkeisjärven sekä Hevosuhuhdinpuro ja Honkivaaran Natura 2000-alueet jäisivät jatkossakin ilman SL -merkinnän suoja, mikä ei olisi lainmukaista.

Vaihekaavassa on annettu SL-1 kaavamerkinnän mukaisille luonnonsuojelualueille suunnittelumääräys: "Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja." Annettu suunnittelumääräys on liian epämääräinen ja puutteellinen, jotta sitä voitaisiin pitää LSL 65 §:n 1§ momentin tarkoituksen mukaisena. Esimerkiksi, vaarantamisen kieltäminen ei välttämättä ole sama asia kuin heikentämisen kieltäminen. Suunnittelumääräyksessä tulee olla viittaus mainittuun momenttiin.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että selvitysalueiden päämaankäyttömuoto olisi maa- ja metsätalous (M). Selvitysalueeseen sisältyy Pellinkankaan Natura 2000 -alueesta noin 100 hehtaarin laajuinen, sittemmin Vaihekaavassa kaavamerkinnällä SL-1 osoitettu osa, jonka päämaankäyttömuoto ei ole voinut olla maa- ja metsätalous.

Muut selvittämättä jätetyt luontoarvot

Vaihekaavasta ei ilmene, että siinä olisi otettu huomioon, että Vaihekaavan EAH -alueella sijaitsevan Koiravaaran alueella on kyläläistietojen mukaan käytössä oleva suden pesä, jonka seutu joutuisi huomattaville melu- ja muille vaikutuksille alttiiksi. Vaihekaavan kaavaselostuksessa jätetään lisäksi huomioon ottamatta, että osin EAH-L -alueella ja osin välittömästi sen ulkopuolella sijaitseva Havukkavaaran alue on uhanalaisen sinipyrstön (*Tarsiger cyanurus*) reviiri ja useat muutkin lähialueet ovat tyypillisiä sinipyrstön elinympäristöjä.

Vaihekaavasta ei ilmene, että siinä olisi kiinnitetty riittävästi huomiota liito-oravan elinympäristöjen suojeluun.

Kaavaselostuksessa on esitetty, että Kivijärven ja Huotran virtavedet ovat uhanalaisen purotaimen eli tammukan mahdollista elinympäristöä. Vaihekaavan valmistelussa tehdyssä luontoselvityksessä on esitetty, että Kivijoen ja Huotrankosken, mutta myös Ämmänjoen virtavesissä elää purotaimen. Tammukkavesistöjä ovat myös Lauttajoen ja Hoikanjoen vesistöt Vahvistetun kaavan EAH -alueen sisällä, mitä ei Vaihekaavan kaavaselostuksessa ole tuotu esille. Vaihekaavan valmistelussa suoritettavat kalastotutkimukset ja -selvitykset ovat olleet riittämättömiä.

Kalastolliset tutkimukset eivät esimerkillisestikään tehtyinä riitä. Vaihekaavan valmistelussa suoritettavat selkärangattomien eläinlajien tutkimukset ja selvitykset ovat riittämättömiä. Purotaimen väli-isäntänä tarvittavan jokihelmisimpukan säilymistä ja esiintymistä alueella ei ole selvitetty. Kyseisissä vesistöissä on Vuosangan seudun kyläläistietojen mukaan ainakin aiemmin esiintynyt taimenta väli-isännäkseen tarvitseva jokihelmisimpukka. Sen mahdollisista esiintymisalueista varsinkin Lauttajoki ja Hoikanjoki ovat alttiina erityisen voimakkaille melu-, värinä- ja painevaikutuksille.

Vaihekaavan valmistelussa tehdyn luontoselvityksen 23 liitteiden 6 ja 7 mukaan Paloahon alueella on kolme luo -alueeksi osoitettavaa arvokasta luontokohdetta. Niskasuon alueella on useita arvokkaita lähteitä. Alueita ei ole Vaihekaavassa osoitettu luo -merkinnöillä.

Alue-ekologisella suunnitelmalla suojeltuja monimuotoisia kohteita ei ole esitetty vaihekaavassa.

YVA-arvioinnin jättäminen lain vastaisesti tekemättä

Jäljempänä käsitelty hankeperusteista YVA-arviointia koskeva asia liittyy osaltaan oikeuskanslerin virastossa vireillä olevaan kanteluasiaan Dnro OKV/1/1/2011.

Vuosanka on suurimmaksi osaksi metsälain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa metsätalousoikeudella. Osa Vuosangasta on otettu Puolustusvoimien maali- ja tuliasemakäyttöön Metsähallituksen ilmoituksella poistaa alueet metsätalousoikeudesta. Lisäksi metsätalousoikeudesta on Vuosangassa poistunut tai on poistettu alueita sitä ilmoittamatta. On tärkeää tietää kaikkien sellaisten alueiden sijainnit, laajuudet ja maankäyttömuodossa tapahtuneiden muutosten ajankohdat. Arvioitaessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n 1 momentin 2f kohdan soveltumista Vuosangassa tulee olla käytettävissä riittävät tiedot puuston pysyvän poiston alueiden kumulatiivisesta pinta-alasta.

Metsähallitus on esittänyt 22.9.2010 Yhdistykselle, että pinta-alaltaan lähes 3400 hehtaarin laajuisen Vuosangan maali-alueen maankäyttömuoto olisi muuttunut 23.4.2008 eikä alue enää sen jälkeen olisi ollut ML:ssä tarkoitettua metsätalousoikeutta. Hieman myöhemmin, 18.11.2010, on Metsähallitus kuitenkin esittänyt Yhdistykselle, että kyseinen maali-alue olisi siltäkin ML:ssä tarkoitettua metsätalousoikeutta, vaikka vastaus on nähtävästi yksiselitteinen vain, mikäli "metsätalousoikeutta" ylipäänsä harjoitetaan vain ML:ssä tarkoitetuilla metsätalousoikeuksilla. Yhdistyksen käsityksen mukaan Metsähallitus olisi sen jälkeen pyörähtänyt uudelleen käsityksensä ja katsoisi, ettei maali-alue olisikaan metsätalousoikeutta.

YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdassa tarkoitettu puuston poisto on Vuosangassa toteutunut huomattavasti yli 200 hehtaarin laajuisella alueella. Vaikka kyseiset hakkuut ovat huomattavalta osin jopa noin 10 vuoden takaisia, koskevat ne vaikutusten kumulatiivisuuden huomioonottamisvelvoitteen vuoksi vaihekaavan kannalta ajankohtaisia ja ylipäänsä tuleviakin YVA-tarkasteluja.

Yhdistys pitää välttämättömänä pyrkiä huolehtimaan siitä, että vastaisuudessa ei YVA-velvoitteita voitaisi Vuosangassa harhaanjohtavien eikä virheellisinkään perusteiden ohittaa. Siihen Yhdistys tarvitsee ajantasaista tosiasiatietoa muun muassa Vuosangan tähänastisesta YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdassa tarkoitettua puuston poistosta.

Ympäristöministeriö on antanut 15.6.1999 asiassa 3/579/99 päätöksen, jossa on katsottu, että Vuosangan maali-alueen perustaminen ei edellyttäisi hankeperusteista YVA-arviointia. Päätöksessä on arvioitu silloisen YVA-asetuksen vastaavan kohdan ehdon toteutumista laskemalla yhteen Vuosangan maalien pinta-aloja, eli on katsottu, että puuston pysyvää poistoa tuli toteutumaan.

Ympäristöministeriön päätös tulee ottaa huomioon arvioitaessa YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdan soveltumista Vuosangan maali-aluehankkeeseen, sillä siihen nojautuen on Vuosangassa toteutettu muun muassa kaikki myöhemmät maankäyttömuodon muutoksia koskeneet hakkuuhankkeet. Ne ja kaikki muut kumulatiivisesti ja synergisesti vaikuttavat asiaa koskevat hankkeet, tulee ottaa tarkasteluun arvioitaessa mainitussa momentin kohdassa tarkoitettua puuston pysyvän poiston pinta-alaa.

Mainitussa ympäristöministeriön päätöksessä on esitetty, että maali-alueen 23 erillistä kolmen hehtaarin laajuista maalia olisivat kattaneet yhteensä noin 70 hehtaarin laajuiset alueet, ja on viitattu lisäksi eräiden muiden kohteiden vähäisempiin pinta-aloihin. Ympäristöministeriön päätös on perustunut asiassa puuston pysyvästi poiston pinta-alaan pidettyyn näin saatuun noin 80 hehtaarin yhteispinta-alaan sovellettaessa silloin voimassa olleen YVA-asetuksen (268/1999) 6 §:n 2c kohtaa. Päätöstä annettaessa on täytynyt olla selvää, että puusto ei ollut tulossa poistumaan pysyvästi vain kyseisistä kolmen hehtaarin laajuisista maaleista, vaan tykistön sirpalevaikutuksen ja ampumatoiminnan epätarkkuuden johdosta lisäksi yhteensä vähintään noin 1000 hehtaarin laajuiselta alueelta niiden ympäristöstä. Puolustusvoimat ilmoittaa sirpalevaikutuksen etäisyydeksi 300 metriä. Sillä etäisyydellä sirpale voi vielä läpäistä puun. Puuston poistamiseen riittää vähäisempikin puiden vaurioituminen. YVA-kynnys ylittyi moninkertaisesti, mutta YVA jätettiin tekemättä. Tilanne vallitsee edelleen.

Kyseisessä kanteluasiassa annetussa metsähallituksen selvityksessä on esitetty, että YVAA 6 §:n 1 momentin 2f -kohdan soveltamisen kannalta ei maankäyttömuutoksilla olisi mitään merkitystä ja

että alueella ei olisi kysymys puuston poistosta, vaan alueella säilytettäisiin ja ylläpidettäisiin sen käyttötarkoituksen mukainen, Puolustusvoimien määrittelemä metsäpeitteisyys. Väite on perustavanlaatuisesti virheellinen ja osoittaa Yhdistyksen mielestä Metsähallituksen piittaamattomuutta YVAA:sta ja useista YVA-direktiivin nojalla annetuista Euroopan Unionin tuomioistuimen antamista ratkaisuksista, joissa muun muassa vaikutusten kumulatiivisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota.

YVAA:ssa ei ole säädetty "Puolustusvoimien määrittelemän metsäpeitteisyyden" ylläpitämisestä, vaan puuston pysyvistä poistosta. Vuosangassa toteutuneissa tykistön yhteensä useiden satojen hehtaarien laajuisissa maaleista ei tule kasvamaan eri-ikäisiä metsikköjä eikä maalien ja niitä ympäröivien alueiden metsäpeitteisyys, mitä se sitten onkaan, ole Metsähallituksen väittämällä tavalla Puolustusvoimien määriteltävissä niin kauan kuin kovapanosammuntoja raskailla aseilla suoritetaan.

Kysymys on ennen kaikkea siitä, kuinka laajalla alueella puuston pysyvä poisto on tarkoitettu toteutuvan, se on toteutunut, on toteutumassa tai tulee todennäköisesti toteutumaan YVAA:ssa tarkoitetulla tavalla.

Vuosangassa ylittyy myös harkintaperusteisen YVA-arvioinnin tarvekynnys usealla eri perusteella.

Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ei ilmene, että YVA-arvioinnin tarve olisi niissä otettu tarpeellisella tavalla huomioon. Asia on olennaisen tärkeä siitäkin syystä, että vastaisuudessa ei YVA-velvoitteita tule voida Vuosangassa harhaanjohtavin eikä virheellisinkään perustein ohittaa.

Melu vaikutusten riittämätön selvittäminen ja huomioon ottaminen

Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueelle laadittu Vuosangan ympäristömeluselvitys on valmistunut 3.4.2008. Siton raportissa on esitetty Vuosangan ympäristömeluselvitykseen perustuva Vuosangan 55 dB LAeq -melualue, jossa väitetään otetun huomioon Vaihekaavan valmistelussa Vuosankaan suunniteltu ampumatoiminnan muutos. Siton raportissa esitetty Vuosangan 55 dB LAeq -melualue on esitetty Vaihekaavassa kaavamerkinnällä me/v.

Kuntayhtymän toimeksiannosta laadittuun Siton raporttiin sisältyvästä Vuosangan ympäristömeluselvityksen tulosten arvioinnista on vastannut asiantuntija, joka oli ollut itse hieman aikaisemmin tekemässä samaa Vuosangan ympäristömeluselvitystä toisessa konsulttiyhtiössä. On ilmeistä, että seikka osaltaan selittää jäljempänä esitettyjen Vuosangan ympäristömeluselvityksen olennaisten virheiden ja puutteiden riittämätöntä huomioon ottamista Vaihekaavan vaikutusten arvioinnissa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa viitattu Uudenmaan ELY-keskuksen lausunto (Dnro UUDE-LY/191/07.00/2010) on liitetty Kainuun ELY-keskuksen Yhdistykselle antamaan lausuntoon (Dnro KAIELY/1/07.04/2010) ja samalla lähetetty jakelulistan mukaan Vaasan hallinto-oikeudelle viittaamatta mihinkään hallinto-oikeutta koskevaan asiaan. Yhdistys olettaa, että Kainuun ELY-keskuksen tarkoitus on ollut esittää lausunto lisäselvityksenä hallinto-oikeudessa tuolloin vireillä olleessa asiassa, joka koski Yhdistyksen tekemää valitusta Kainuun ELY-keskuksen antamasta päätöksestä, jonka mukaan Vuosangassa raskailla aseilla harjoitettavalle ampumatoiminnalle kokonaisuutena ei tarvittaisi ympäristölupaa. Asia on nyttemmin vireillä korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jolle Yhdistys on Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnon valituksensa liitteenä esittänyt.

Mainitussa Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa ei ole kiinnitetty huomiota esimerkiksi siihen, että Vuosangan ympäristömeluselvityksestä eivät ilmene siinä käytettyyn melumalliin syötetyt lähtöarvot ja ettei siihen ole sisällytetty kaikkia meluisimpia Vuosangassa runsaasti käytettyjä aseita (kuten hauptsi 122 II). Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa esitetty väite, että meluselvitykset Vuosangasta olisivat maakuntakaavoituksen tarkkuustasolle riittäviä, ei perustu riittäviin

tutkimuksiin ja selvityksiin siitäkään syystä, että Uudenmaan ELY-keskus ei ole vaivautunut tutki-
maan ja selvittämään asiaa riittävästi.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Puolustusvoimien laatiman laskennallisen
meluselvityksen mukaan olisi ollut todettavissa, että Vuosangan meluvyöhyke (55 dbA) olisi ulot-
tunut silloisen ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle ja että tarvittavia lisäselvityksiä
olisivat mm. Vuosangan ympäristömeluselvitys ja mahdolliset luonto- ja ympäristöselvitykset.

Samassa kaavaselostuksessa on lisäksi esitetty, että vahvistetussa kaavassa osoitettaisiin Vuosan-
gan osalta ampuma- ja harjoitusalueen toteutunut maankäyttö ja että näin ollen olisi voitu todeta,
että ampuma- ja harjoitusalueen meluvaikutukset eivät merkittävästi muuttuisi silloisesta "nykyi-
sestä" tilanteesta. Vaihekaavassa osoitettavat meluvaikutukset ovat kuitenkin muuttuneet ja tule-
vat jatkossakin muuttumaan merkittävästi tuosta "nykyisestä" tilanteesta.

Vaihekaavan yleispiirteinen luonne ei salli melualueen merkinnän esittämistä ohjeellisena. Kai-
nuun maakuntakaavajärjestelmän tarkoituksenmukainen toimivuus nimenomaan edellyttää, että
melualueen rajausta perustuu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin, jolloin sitä ei ole aihetta esittää
ohjeellisena eikä informatiivisena ja jolloin sen tulkinta on selkeää ja oikeusvaikutukset ennalta
tunnettuja. Merkintä on esitetty Vaihekaavan kaavaselostuksessa paikoin ohjeellisena, paikoin in-
formatiivisena, mistä aiheutuu lisäsekaannusta. Nähtävästi Vaihekaavan valmistelussa ei ole voitu
katsoa, että me/v -melualue perustuisi riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin, jolloin on turvauduttu
hämärtävään laatumääreeseen. Ohjeellisena tai informatiivisena esitetty melualueen rajausta ei
turvaa lain tarkoituksen eikä yhdenvertaisuuden toteutumista. Kyseessä ei ole myöskään maa-
kunnallisista lähtökohdista määritelty alueiden käytön periaate ja aluevaraus, jotka täsmentyisivät
kunnan alueiden käytön suunnittelussa. (HE 101/1998 vp)

Kaavamerkinnän esittäminen ohjeellisena ilmentää sen perusteena olevien tutkimusten ja selvi-
tysten riittämättömyyttä. Kyseisen kaavamerkinnän pääperusteena nähtävästi oleva Vuosangan
ympäristömeluselvitys on suorastaan kelvoton olennaisella tavalla oikeusvaikutteisen me/v -
melualueen osoittamiseen, vaikka alueen pääasiallisen melun aiheuttaisivatkin ne kahdeksan ras-
kasta asetyyppiä, jotka on sisällytetty melun leviämismallinnukseen perustuvaan Vuosangan ym-
päristömeluselvitykseen.

Vuosangan ympäristömeluselvityksessä tehty melun leviämismallinnus perustuu lähtöarvoihin,
jotka ovat suurimmaksi osaksi puutteellisia, virheellisiä, tai jotka eivät ilmene ympäristömeluselvi-
tyksestä. Ympäristömeluselvityksessä esitettyjen ja siitä sekä sen viiteluettelon asiakirjoista ilme-
nevien seikkojen perusteella on katsottava, että Vaihekaavassa esitetty ohjeellinen melualue pe-
rustuisi riittämättömiin selvityksiin ja tutkimuksiin, vaikka Vuosangassa jatkettaisiin nykyisen tyk-
kikaluston käyttöä. Niin ei kuitenkaan nähtävästi tulla tekemään.

Kun kyseisistä kahdeksasta aseesta vain kahdelle on Vuosangan ympäristömeluselvityksessä esi-
tetty edes vähäisiä, ristiriitaisia, räikeästi Puolustusvoimien oman meluohjeen vastaisesti mitattu-
ja ja osin selvästi virheellisiä lähtöarvoja, kun asiassa käyttökelpoisia puuttuvia lähtöarvoja ei ole
esitetty myöskään yhdessäkään aikaisemmin valmistuneessa saman konsultin tekemässä Puolus-
tusvoimien ampuma- ja harjoitusalueiden ympäristömeluselvityksessä eikä Yhdistys ole löytänyt
sellaisia muualtakaan, kun Yhdistys ei ole saanut lähtöarvotietoja eduskunnan oikeusasiamiehelle
tekemällään kantelulla Maavoimien Esikunnan asiaa koskevista menettelyistä, kun Puolustusvoi-
mat on kanteluasiassa todennut kaikki sillä olevat lähtöarvotiedot esittäneensä, kun ympäristö-
meluselvitykseen on sisällytetty vain Kainuun Prikaatin harjoituksia ja sen käyttämiä aseita, vaikka
alueella ampuvat monet muutkin joukko-osastot raskailla aseilla, kun ympäristömeluselvityksestä
on jätetty pois muun muassa erittäin meluisa raskas haupitsi 122 H, jota Kainuun Tykistörykmentti
käyttää paljon, mutta joka ei sattunut olemaan käytössä ympäristömeluselvityksen mittauksia
Vuosangassa tehtäessä ja niin ollen jätettiin selvityksestä pois ja kun jotkut lähtöarvot on malliin
joka tapauksessa pitänyt syöttää, on välttämättä pääteltävä, että tuntemattomiksi jääneet käyte-

tyt lähtöarvot ovat mielikuvituksen tuotetta ja että näin ollen me/v -melualuemerkintä on täysin perusteeton.

Mutta kun mahdollisen tulevan melualueen melua eivät edes ole aiheuttamassa Vuosangan ympäristömeluselvitykseen sisällytetyt tykit. Helmikuussa 2012 järjestetyn Vaihekaavan viranomaisneuvottelun muistion mukaan on Puolustusvoimien edustaja todennut neuvottelussa, että vuosina 2010 ja 2011 on koulutuksessa ollut tykkikalusto, jolla ei ole voinut ampua Vuosangassa, mistä syystä ammunnoista on luovuttu. Sama edustaja on lisännyt, että ammunnat palaavat vuodesta 2013 lähtien Vuosankaan, jos vain KAIPR:n tykkikalusto muuttuu vuonna 2013 pienempikaliiperisemmaksi. Ehkä muuttuu, ehkä ei. Muistiosta ilmenee, että tykkimelun aiheuttajia joko ei tulla jatkossa käyttämään Vuosangassa lainkaan, tai sellaisiksi tullaan hankkimaan meluominaisuuksiltaan mitä todennäköisimmin huomattavasti nykyisestä kalustosta poikkeavia aseita.

Jo 28.4.2011 oli Kainuun Tykistörykmentin komentaja kertonut useammalle hänelle tuona päivänä kuullusta tykistön ampumamelusta puhelimitse mielipiteensä esittäneelle yläviieksiläiselle näiden mukaan, että tykistö ei tule ampumaan Vuosangassa loppuvuonna 2011 eikä ollenkaan vuonna 2012. Havaitaan, että Puolustusvoimat voi järjestää tykistöharjoitukset koulutustehokkaasti vaihtoehtoisilla ratkaisuilla ilman Vuosankaa ja välttää heikentämästä harjoituksilla seudun Natura 2000 -alueiden suojeluarvoja. Kainuun maakuntakaavan valmistelussa on väitetty toistuvasti, että Vuosangan laajentaminen olisi Puolustusvoimille välttämätöntä ja että joukkojen, mukaan lukien tykistö, harjoitukset tulisi voida alueella toteuttaa. Väite on osoittautunut paikkansapitämättömäksi.

Maavoimien operaatiopäällikkö, prikaatikenraali on esittänyt Kainuun Sanomat -lehdessä 22.2.2012 julkaistun haastattelun mukaan, että Kainuun Prikaati aloittaa uusitun taistelutavan kouluttamisen kesällä 2013 ja että "tykistön puolella uudistus tarkoittaa, että yksittäiset tykit voidaan hajauttaa maastoon, sillä tuliasemat ottavat vastaan käskyjä omilla päätteillään". Uusilla pienempikaliiperisilla tykeillä suunnitellaan siis ammuttavan Vuosangassa vapaasti tykeittäin sijoitettavista tuliasemista. Vaihekaavan me/v -melualue sen sijaan perustuu nykykaluston tykkien ampumiseen rintamana vain harvoista pysyvistä, osin linnoitetuista tuliasemista.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetty Natura-arvioinnin tarveharkinta ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin meluvaikutuksista. Siinä ei esitetä mitään edellä meluasiassa esille tuoduista virheistä, puutteista ja lainvastaisuuksista, joista osa edustaa mitä ilmeisimmin tietoista osallisten harhaanjohtamista. Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetyt ja käytetyt perusteet me/v -melualueen esittämiseksi ovat lisäksi kaikilta osiltaan vanhentuneita. Vahvistetun kaavan ja Vaihekaavan hyväksymisten välinen aika on noin viisi vuotta. Vaihekaavasta ei ilmene, että sen perusteena olevissa meluvaikutuksista tehdyissä tutkimuksissa ja selvityksissä olisi otettu ajan kuluminen, olosuhde- ja toimintamuutokset sekä muut asianmukaiset seikat riittävästi huomioon.

Vaihekaavassa esitettyjen kiinteistötietojen virheellisyydet

Vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan on Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue osoitettu Vahvistetussa kaavassa nykyisen toteutuneen maankäytön mukaisena ampuma- ja harjoitusalue -merkinnällä (EAH).

Vaihekaavassa on EAH -kaavamerkinnällä osoitettu useita yksityisten omistamia kiinteistöjä, jotka eivät sisälly EAH -alueeseen. Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty, etteivät alueet sisälly Vuosankaan. Painoteknisillä syillä ei menettelyä ole hyväksyttävää perustella. Näin ollen on katsottava, ettei EAH -aluetta ole osoitettu nykyisen toteutuneen alueiden käytön mukaisena.

Vaihekaavan alueen toimintoihin ja vaikutuksiin liittyvät epäselvyydet

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että suurin sotilasalue on Rovajärven ampuma-alue, jonka pinta-ala olisi noin 111 000 hehtaaria.

Lisäksi Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Kainuun Prikaati olisi alueen pääkäyttäjä, että Pohjois-Suomen Sotilasläänin joukko-osastot olisivat Vuosangan käyttäjiä, että Maavoimien Esikunta vastaisi maavoimien ampuma- ja harjoitusalueiden kehittämistä ja käskisi alueiden kehittämis- ja ylläpitovastuut alaisilleen hallinto-yksiköille ja että Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunta vastaisi alueensa ampuma- ja harjoitusalueiden kehittämistä ja ylläpidosta. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene mitkä joukko-osastot olisivat Vuosangan tosiasiallisia käyttäjiä, eli toiminnanharjoittajia ja selvilläolovelvollisia ja mitä vaikutuksia kukin toiminnanharjoittaja Vuosangassa aiheuttaa. Epäselvyys toiminnanharjoittajista ja näiden Vuosangassa käyttämistä raskaista aseista ilmenee muun muassa me/v -melualueen perusteena olevista selvityksistä.

Vaihekaavaehdotus perustuu olennaisilta osiltaan liian vanhoihin tietoihin, tutkimuksiin ja selvityksiin. Edellä on muun muassa tuotu esille, että Kainuun Tykistöprikaati on lopettanut tykistön kovapanosammunnat Vuosangassa huhtikuusta 2011 alkaen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangan ampumarjoitusten ajankohdat olisivat sidoksissa nykyiseen koulutus- ja palvelukseenastumisjärjestelmään. Lausumasta ilmenee, ettei Vuosangan ampumarjoitusten ajankohtien määrittämisessä oteta huomioon seudun Natura 2000 alueiden -suojeluarvoja eikä paikallisten asukkaiden erityisiä tarpeita, kuten lakisääteistä velvoitetta päästää karja kesäisin ulos.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangassa varomääräyksen D1.4 mukainen vastuullinen hoitaja olisi Kainuun Prikaati. Kyseessä olevat toiminnan erityispiirteet, kuten melu, ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (YVA-laki, 468/1994) mukainen ympäristövaikutusten arviointivelvoite huomioon ottaen on välttämätöntä, että Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenevät ympäristösuojelulain (86/2000) mukaiset alueen toiminnanharjoittajat ja selvilläolovelvolliset sekä YVA-laissa tarkoitettut hankevastaavat ja että Vaihekaavaehdotus perustuu osaltaan vastuullisten tahojen tunnistamiseen. Vastuullisen hoitajan nimeäminen on riittämätöntä ja oikeudellisesti yläviekiläisten kannalta merkityksetöntä. Tiedon puuttuminen Vaihekaavasta ilmentää osaltaan tutkimusten ja selvitysten olevan riittämättömiä.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Kainuun Prikaatin joukkoyksiköistä Kainuun Tykistörykmentti järjestäisi saapumiserittäin kaksi valmistavaa ampumarjoitusta ennen valtakunnallista tykistön ja kranaatinheittämisen ampumarjoitusta [Rovajärvellä], että Kainuun Tykistörykmentin omat ampumarjoitukset pidettäisiin kevään saapumiserän osalta huhti-toukokuun aikana sekä syksyn saapumiserän osalta loka - marraskuun aikana 4-5 vrk:n mittaisina harjoituksina ja että Kainuun Tykistörykmentin ampumarjoitukset olisi pidetty nykyisessä harjoitusjärjestelmässä joko Vuosangassa tai Rovajärvellä.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa jatketaan, että Rovajärvi soveltuisi alueen suuren koon takia erinomaisesti tykistön ampuma- ja harjoitusalueeksi, myös valtakunnallisille harjoituksille, että kaluston ja henkilöstön kuljettaminen Rovajärvelle olisi kuitenkin kallista, että Rovajärvi olisi koko valtakunnan tärkein harjoitus- ja ampuma-alue, ja että se soveltuisi kaikkien aselajien käyttöön.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa lisätään, että Vuosangassa voitaisiin nykyisellä alueella toteuttaa tykistön valmistavia ampumarjoituksia osalla tykkikalustosta, että Vuosangan laajentaminen mahdollistaisi useampien tuliasemien ja tulenjohtopaikkojen käyttämisen, mutta että laajentaminen ei kuitenkaan mahdollistaisi merkittäviä muutoksia ampumarjoitusten asejärjestelmiin eikä ampumarjoitusten laajuuteen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa lisätään vielä, että Puolustusvoimien taktisen harjoittelun päämääränä olisi, että eri aselajien välistä yhteistoimintaa pystyttäisiin harjoittelemaan taisteluharjoituksissa ja taisteluammunnoissa ja että sijoittamalla tykistön tuliasemia uudelleen saataisiin siirrettyä myös aiheutuvia meluhaittoja vähemmän asutuille alueille.

Vaihekaavan toisen viranomaisneuvottelun muistiosta ilmenee, että Vuosangassa ei voida ampua osallakaan nykyisestä tykkikalustosta. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenee tältäkin osin, että Vaihekaavaehdotus perustuu pahoin vanhentuneeseen tietoon ja että Kainuun Tykistörykmentin jo toteutettu kaikkien tykistöammuntojen suorittaminen Rovajärvellä on hyvin perusteltu ratkaisu.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetty väite, että kaluston ja henkilöstön kuljettaminen Rovajärvelle olisi kallista, on harhaanjohtava, perusteeton sekä yksipuolisesti ja ammattitaidottomasti rajattu. Huomioon tulisi ottaa kaikki taloudelliset vaikutukset kyseiseltäkin osin. Sitäpaitsi, Kuntayhtymä on jättänyt antamatta Yhdistykselle tämän lukuisista pyynnöistä huolimatta asianmukaisia laskelmia väitetyistä kuljetuskustannuksista, ja on sen sijaan vastannut Kyläyhdistykselle siirtävänsä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) vastaisesti kysymyksen Sito Oy:n ratkaistavaksi.

Väite meluhaittojen siirtämisestä vähemmän asutuille seuduille on virheellinen. Vaihekaavaehdotuksessa osoitettu Vuosangan melualue me/v ei ole miltään asutuksen puoleiselta osaltaan etäämpänä asutuksesta kuin olisi nykyisen Vuosangassa harjoitetun toiminnan melualue. Päinvastoin, se on useilta osiltaan lähempänä asutusta ja olisi vielä huomattavasti lähempänä, mikäli melualueen rajaus ei perustuisi olettamalla ja arvaamalla saatuihin tietoihin.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen myötä Vuosangan tehokkaampi ja turvallisempi käyttö vähentäisi tarvetta lisätä Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen käyttöä, että tämä puolestaan hillitsisi Puolustusvoimien kuljetuskustannusten lisääntymistä ja pitkämatkaisesta liikenteestä aiheutuvia haittoja niin Kainuussa kuin myös Lapissa.

Väitteet ovat jyrkästi ristiriidassa Kainuun Tykistörykmentin omaksuman nykyisen toimintatavan kanssa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen perusteena olisivat myös poikkeusolojen valmiuteen liittyvät kysymykset.

Poikkeusolojen valmiuteen liittyvä väite kohdistuu Vaihekaavan kaavaselostuksessa nimenomaan ja erityisesti Vuosankaan. Kyseessä olevat väitetyt poikkeusolojen valmiuteen liittyvät kysymykset eivät voisi olla perusteena vaihtoehtoisissa VE 2 ja VE 0, mikäli väite olisi kelvollinen Vuosangan laajennuksen perusteeksi. On lisäksi selvää, että voidakseen olla totta tulisi väitteessä tarkoittaa poikkeusoloja, joiden vallitessa astuisivat poikkeusolojen säädökset joka tapauksessa voimaan ja Vuosangan sijainti ja sille Vaihekaavassa osoitettu alue rajoineen tulisivat olemaan merkityksellisiä poikkeusolovalmiudesta huolehtimisen kannalta. Myöskään ei väitteellä selvästikään voida tarkoittaa esimerkiksi poikkeusolojen valmiuteen liittyvien varastojen tai muiden valmiuksien rakentamista Vaihekaavan EAH -alueille. Väite on perusteeton, tarkoitushakuinen ja harhaanjohtava.

Eräitä muita selvittämättä jätettyjä vaikutuksia

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että ampuma- ja harjoitustoiminnan vaikutuksia Vuosangan alueen pintavesiin on tutkittu v. 2010 toteutetulla pintavesien ja sedimenttien tarkkailututkimuksella. Vesinäytteitä on otettu riittävästi. Vertailua ei ole tehty asianmukaisesti eikä vaikutusten kasautumista ole otettu huomioon.

MRA 10 §:ssä edellytetyjen tietojen jättäminen esittämättä

Esittämättä jätetyt suunnittelun tavoitteet ja esillä olleet vaihtoehdot. Vaihekaavaa laadittaessa ei ole MRL 9 §:n (202/2005) edellytetysti tarpeellisessa määrin selvitetty tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutuksia.

Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole esitetty MRL 29 §:n 2 momentin mukaisesti kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeellisia tietoja siten kuin MRA:ssa tarkemmin säädetään ja tarkoitetaan. Vaihekaavaa valmisteltaessa ei ole tiedotettu mahdollisista vaihtoehdoista MRL 62 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla.

Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti suunnittelun lähtökohtia, tavoitteita eikä esillä olleita vaihtoehtoja. Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole myöskään esitetty saman momentin 7 kohdassa tarkoitettulla tavalla perusteita kaavaratkaisun valinnalle. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen vertailu on ollut epätasapuolista

Vaihekaavan valmistelussa laaditussa Siton raportissa on esitetty kolmen vaihtoehdoisen alueidenkäyttöratkaisun vertailua, mutta ei suositusta minkään tietyn kaavaratkaisun valitsemiseksi.

Vaihekaavan valmistelussa 28.2.2008 järjestetyn viranomaisneuvottelun muistion mukaan ympäristöministeriö on korostanut olevan erityisesti syytä kiinnittää huomiota eri vaihtoehtojen tasapuoliseen tarkasteluun. Vaihekaavan valmistelussa esitetty tarkastelu ei ole tasapuolinen. Sitä ilmentää muun muassa se, että vaihtoehtoa VE2 on siinä olennaisesti muutettu perustelua esittämättä, OAS:ssa esitetystä vaihtoehdon rajauksesta piittaamatta ja osallisille muutoksesta tiedottamatta. Tällä perusteettomalla muutoksella on VE2:n ja VE1:n välinen vertailu vääristetty kohuttomasti VE2:n valinnan vastaiseksi.

Noin 100 kilometrin päässä varuskunnasta sijaitseva VE1 (n. 17 650 ha) riittäisi Vaihekaavan valmistelun mukaan yksin täyttämään Puolustusvoimien ampuma-alueen tarpeet Kainuussa. Sitä suurempi ja Kajaanissa varuskunnan lähellä sijaitsevana koulutustehokkaampi VE2 (n. 18 300 ha) ei tarkoitukseen Vaihekaavan valmistelun mukaan riittäisi, vaan sen lisäksi tarvittaisiin OAS:n vastaisesti edelleenkin Vuosangan nykyinen alue (n. 13 850 ha). Muutettu VE2 olisi näin ollen pinta-alaltaan yhteensä noin 32 150 ha. On selvää, että jotain erittäin olennaista on asiasta jätetty osallisille esittämättä.

Siton raportin liitteenä 3 on 'Puolustusvoimien tekemä vaihtoehtojen vertailu toimintansa kannalta' -taulukko, mihin myöskään ei kaavaratkaisun valintaa voida perustaa. Vertailussa on esitetty lukuisia selvästi olennaisen virheellisiä väitteitä. Taloudellisten vaikutusten vertailua on esitetty siinä vain ympäröivillä kuvauksilla. Siinä on esitetty, että "vaihtoehto 1" olisi Puolustusvoimien esitys. Siton raportissa on esitetty arvio kunkin kaavaratkaisun kokonaiskustannuksiksi. Vaihtoehto VE1 maksaisi noin 3 miljoonaa euroa, vaihto VE2 84 miljoonaa euroa ja vaihtoehdossa VEO olisivat kuljetuskustannukset 190 000 euroa. Lukuisista Kuntayhtymälle esittämistään pyynnöistä huolimatta Yhdistys ei ole onnistunut saamaan kustannuslaskelmia, joihin väitetyt kokonaiskustannukset perustuisivat. Kuntayhtymä on siirtänyt pyynnön Sito Oy:lle vastattavaksi, mikä ei ole asian- eikä lainmukaista. Menettely olla tietoa antamatta on sisällytetty eduskunnan oikeusasiamiehelle 6.6.2011 Yhdistyksen tekemään vireillä olevaan kanteluun.

Yhdistyksellä ja todennäköisesti huomattavalla osalla muista osallisista ei ole ollut tietoa VE2:n olennaisesta muutoksesta ennen Maakuntahallituksen 9.11.2009 tekemää ratkaisua. Yhdistykseltä ja muilta osallisilta on asiassa evätty tehokkaat vaikutusmahdollisuudet.

Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista sekä tästä valituksesta ja siinä esille tuoduista Kuntayhtymän menettelyistä ilmenee, että suunnittelun tosiasiallisena päätavoitteena on ollut Vuosangan laajentaminen ja muiden vaihtoehtojen sulkeminen pois eikä vaihtoehtojen aito vertailu. Kaikki Vuosangan ohella tarkastellut vaihtoehdot ovat olleet mukana vain, koska vaihtoehtovertailulta ei ole katsottu voitavan kokonaan vältyä. Vahvistetun kaavan valmistelussa siihen oli ensin pyritty ja siinä epäonnistuttu.

Todellista tavoitetta ilmentää sekin, että Kuntayhtymä on antanut 19.10.2009 kirjeessään Dnro 827/09 Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunnalle vain muutaman työpäivän antaa lausunto kuudesta täysin uudesta vaihtoehdosta ja on käyttänyt 3.11.2009 saamansa lausunnon arviointiin ja tarpeelliseen vertailuun itse enintään kolme työpäivää, joiden jälkeen Maakuntahallitus on päättänyt 9.11.2009 valita Vuosangan laajentamisen ainoana jatkovalmisteluun. Lisäksi, maakuntajohtaja Alpo Jokelainen oli sitä ennen todennut 10.10.2009 Yhdistyksen vieraana Ylä-Vieksillä käydessään, että vaihtoehtojen esittäminen olisi ollut silloin jo liian myöhäistä. Silti on maakuntajohtajan vierailu esitetty Vaihekaavan kaavaselostuksessa osallistumisena ja vuorovaikutuksena.

Vertailun ja Yhdistyksen esittämien vaihtoehtojen vertailuun ottamisen kokemista Kuntayhtymässä vastenmieliseksi ilmentää oivallisesti, että vertailuun on otettu mukaan Kuhmon Jonkerin seudun erämaa-alue aivan Venäjän rajan pinnassa. Jokainen Suomen turvallisuuspolitiikan alkeista joutain ymmärtävä taho, mukaan lukien Maakuntahallitus, tietää oitis, ettei Jonkeri ole ollut todelliseksi tarkoitettu vaihtoehto. Se on provosoiduttu ottamaan mukaan, kun on haluttu purkaa Yhdistyksen asiallisten ehdotusten johdosta kihonnutta kiukkuja. Esikunnan lausunnossa on Jonkerista todettu: "Alue on liian lähellä Venäjän rajaa".

On selvää, että Vuosangan laajentamisen valinta Vaihekaavan ratkaisuksi on tosiasiallisesti tehty jo lausunnon pyytämiseen mennessä, eli ennen tutkimuksia ja selvityksiä. Sellaisessa tilanteessa annettava lausunto, etenkin kun lausunnonantaja itsekin on jo ennen lausuntonsa antamista ajanut lausunnossaan tekemäänsä valintaesitystä, on soveltumaton Vaihekaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi.

Kuntayhtymä on pyytänyt 19.10.2009, Siton raportin valmistumisen jälkeisenä maanantaina, pikaisesti Pohjois-Suomen Sotilaslääniltä (PSSLE) lausuntoa kuudesta uudesta vaihtoehdosta. Vastatusta lausuntopyyntökirjeestä ilmenee ensimmäisen kerran, että Kuntayhtymä (Kainuun Liitto) olisi suorittanut oma-aloitteista mahdollisten vaihekaavan ampuma-aluevaihtoehtojen kartoittamista. Se on lisännyt Yhdistyksen esittämiin neljään vaihtoehtoon vielä kaksi muuta aluetta.

Aikaa lausunnon antamiseen on lausuntopyyntöissä annettu 3.11.2009 saakka, noin 8 työpäivää. On selvää, että asetettu määräaika ei ole ollut riittävä suhteessa pyydetyn lausunnon aihepiiriin ja tarvittuun harkinnan laajuuteen. Lausunnon antamiselle asetettavan määräajan riittävydestä on hallituksen esityksessä HE 72/2002 vp todettu: "Harkinnassa tulisi ottaa huomioon muun ohella selvityksen antajan tosiasialliset mahdollisuudet hankkia selvityksen kohteena olevat tiedot". Maakuntahallituksen 9.11.2009 pidettäväksi tulossa olleen kokouksen ajoitus ei ollut oikeutettu peruste rajoittaa asian käsittelylle varattua aikaa.

Kukin PSSLE:n lausunnossa tarkastelluista uusista aluevaihtoehdoista on pinta-alaltaan noin 30 000 hehtaaria. Siten lähes puolet jokaisesta olisi ollut ylimääräistä sovitteluvaraa Vaihekaavan ratkaisua haettaessa. Kullekin niistä, tarvittaessa alueiden rajauksia tarkistaen, olisi PSSLE:n pitänyt sovittaa ja suunnitella ampuma- ja harjoitusalueoiminta vähintään sillä tarkkuudella, että tuloksia olisi voitu käyttää kaikkien 10 esille nousseen vaihtoehdon asianmukaiseen vertailuun siten, että yhdeksän niistä olisi voitu perustellusti poissulkea. Tasapuolisen, erityisesti sotilasasioihin keskityvän sekä riittäviin selvityksiin ja tutkimuksiin perustuvan lausunnon aikaansaamisen on katsottava olleen lähtökohtaisesti mahdotonta annetussa ajassa. Ilmeisesti kiire on sopinut myös PSSLE:lle, koska se ei ole pyytänyt lisää aikaa lausunnon antamiselle.

Lausuntopyyntöissä on pyydetty PSSLE:n arviota kyseisten vaihtoehtojen soveltuvuudesta Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueeksi. Etenkin on pyydetty arviota soveltuvuudesta raskaiden aseiden harjoitustoimintaan korvaamaan "nykyistä" Vuosankaa tai siihen suunniteltuja laajennusalueita. Lisäksi on pyydetty esittämään ne alueet, joiden osalta PSSLE pitäisi "mahdollista jatkokastelua tarpeellisena". Lausuntopyyntöön liitettyä on ollut paikkatietoaineistoa alueista, muun muassa niillä sijaitsevasta ja niitä ympäröivästä asutuksesta.

PSSLE:n lausunnossa on arvioitu muun muassa vaihtoehtojen ympäristöekologista järkevyyttä. Lausunnossa on tosiasiallisesti esitetty muun muassa, että kahden erillään sijaitsevan ampumatoiminnan sijoittaminen yhdelle ja samalle alueelle ei olisi ympäristöekologisesti järkevää, kuten ei myöskään maaperää muokkaavan toiminnan siirtäminen EU:n pienvesirikkaimmalta, ojittamatomalta ja äestämättömältä, vaivatta luonnonmukaiseksi palautuvalta Vuosangan alueelta ojitetulle ja äestetyille vähävesistöiselle alueelle. PSSLE on ottanut kantaa alueiden ympäristön asukkaiden etuihin ja kokemaan haittaan. Joissain vaihtoehtoissa maakuntien välillä tarvittavan yhteistyön on PSSLE arvioinut olevan este. Sen sijaan vaihtoehtojen soveltuvuudesta ampumaluekäyttöön tai soveltuvuudesta Vuosangan korvaajaksi ei PSSLE:n lausunnossa esitetä mitään merkityksellistä.

Kuntayhtymä on siirtänyt toimivaltaansa kyseiselle asianosaiselle hankkeen edunsaajataholle käytettäväksi asiaankuulumattomalla tavalla tarkasteluun "tarpeellisuusharkintaisesti". PSSLE:n lausunnosta ilmenee, että PSSLE on ryhtynyt asiassa sellaiseen vaikutusten arviointiin, jota siltä ei lausuntopyyntöissä ole pyydetty ja johon sillä ei varsinkaan ole ollut osaamista. Vaihekaavaan liittyvästä asiakirja- aineistosta ei ilmene, että PSSLE:n lisäksi olisi mikään muu taho suorittanut kyseisten vaihtoehtojen vaikutusten arviointia.

Asiassa nimenomaan toimivaltaiselle Kainuun maakuntakaavan vaikutusten arvioinnin työryhmälle ei ole järjestetty arvioinnin ohjausmahdollisuutta. Työryhmä ei puolestaan ole huolehtinut toimivaltansa luovuttamattomuudesta. Se on kokoontunut 17.9.2009 ja seuraavan kerran Maakuntahallituksen kyseisen kokouspäivän jälkeisenä päivänä 10.11.2009. Kuutta vaihtoehtoa koskeva arviointihanke on käynnistetty ja päätetty päivämäärien välisenä aikana.

Jälkimmäisessä edellä mainituista kokouksista on työryhmä saanut kokousmuistion²⁶ mukaan Kuntayhtymän suunnittelujohtajalta (kokouksen puheenjohtajalta) tilannekatsauksen Maakuntahallituksen edellispäiväisistä päätöksistä. Muistiosta ilmenee, että PSSLE:n lausunnon tekoon osallistunut ja ehkä sen laatinutkin PSSLE:n nimittämä työryhmän jäsen on ryhtynyt kokouksessa PSSLE:n lausunnon esittelijäksi seuraavasti: "Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunta pyysi lausuntopyyntöä valmisteltaessa kommentteja Maavoimien Esikunnasta. Lausuntopyyntöä esitetyillä vaihtoehtoisilla alueilla olisi samanlaisia vaikutuksia kuin vaihtoehdolla VE 2 etenkin ampuma- ja harjoitusalueen perustamisen kustannusten ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta. Sotinpuron ampuma- ja harjoitusalueen koko ja kapasiteetti on riittämätön Kainuun Prikaatin tarpeisiin." Jo edelle lainattu osa esittelystä on sisältänyt useita olennaisia ja ilmiselviä perusteettomuuksia ja epä johdonmukaisuuksia. Nekään eivät ole saaneet työryhmää ryhtymään asiassa tarpeelliseen vaikutusten arvioinnin ohjaukseen, olkoonkin, että se olisi ollut jo päivän myöhässä.

PSSLE:n lausunnon varsinainen lausunto-osuus on noin kahden (2) sivun mittainen. Se koostuu vaihtoehtokohtaisista lyhyistä luetteloista irrallisia toteamuksia ja väitteitä. Siinä ei ole liitteitä eikä viitteitä.

Lausuntokierros on ollut teatteria. Sillä on nähtävästi pyritty muodollisesti täyttämään MRL 9 ja 29 §:n mukaiset velvoitteet vähimmäistasolla. Lausuntokierroksen näytelmällisyyttä ilmentää sekin, että jo 5.11.2009 on Kainuun Sanomat uutisoinut maakuntajohtajan tulevan esittämään 9.11.2009 Maakuntahallitukselle Vuosangan valitsemista jatkovalmisteluun. PSSLE:n lausunnon tutkimisaika on jäänyt Kuntayhtymässä enintään noin yhden (1) päivän pituiseksi. Aika on riittänyt Kuntayhtymälle nähtävästi sen johdosta, että esittelyratkaisu oli jo aikaisemmin tehty.

Tasapuolisuus ja aito vertailu on puuttunut PSSLE:n lausunnosta tyystin. Sitä ilmentää, että kaikista siinä esitetyistä yhteensä neljästäkymmenestä "perustelusta" on kolmekymmentäyhdeksän uusien vaihtoehtojen soveltuvuutta vastaan ja vain yksi on saanut etumerkikseen ±. Yhtään puoltavaa perustelua ei ole katsottu esittämisen arvoiseksi. Esimerkiksi uuden vaihtoehdon läheisyyttä Kainuun Prikaatin varuskunnasta tai olennaisesti keskeisempää sijaintia muiden varuskuntien suhteen ei ole esitetty myönteisiksi seikoiksi, jos ei kielteisiksikään. Kahden ampuma-alueen toimintojen yhdistämistä toiselle niistä ja kokonaishaittojen mitä ilmeisintä olennaista vähenemistä sen

ansioista ei nähtävästi ole pidetty minään etuna. Joitain vaihtoehtoja koskien on esitetty, että PSSLE joutuisi harjoittamaan sotilaallista suunnittelua muun puolustushallinnon kanssa, minkä on katsottu jostain syystä olleen kielteinen vaikutus. Samoin kielteistä on PSSLE:n lausunnon mukaan näyttänyt olevan, jos toimivalta asiassa olisi muulla puolustushallinnon taholla kuin sillä. Tämä kaikki on riittänyt Kuntayhtymälle sisällöllisesti, nähtävästi koska esittelyratkaisu oli jo aikaisemmin tehty.

Pohjoisen Maanpuolustusalueen Esikunta (PMPAE) on pitänyt 22.5.2007 Kajaanissa järjestetyssä niin sanotun Vuosangan yhteistyöryhmän kokouksessa esityksen' mahdollisista vaihtoehtoista Vuosangan toiminnolle: Alueen pitäisi olla alle 100 kilometrin päässä Kajaanista, sen tulisi olla hieman Vuosangan aluetta isompi ja sillä tulisi olla tietty optimimuoto. Esityksessä on väitetty, ettei uutta aluetta ollut löydetty. Väitteen johdosta on yhdistys hahmotellut tuolloin esimerkinomaiseksi vaihtoehdoksi Kassunkurun laajennuksen, myöhemmän VE2:n. Jokainen yhdistyksen esittämistä viidestä uudestakin vaihtoehdosta täyttää jokaisen PMPAE:n asettamista kriteereistä reilusti, lukuunottamatta hieman yli 100 kilometrin matkaa Sotinpuroon.

Kyseiset vaihtoehdot ovat edelleen yhtä selvittämättä kuin ne olivat lausuntopyyntöä esitettäessä.

Vaihekaavan Lähtökohdat ja tavoitteet -raportissa' on esitetty: "Merkittävimmät selvitystarpeet kohdistuvat mm. ... eri vaihtoehtojen taloudellisiin vaikutuksiin sekä vaihtoehtojen toteuttamisedellytysten vertailuun." Vaihekaavan valmistelussa ei ole esitetty asianmukaista vaihtoehtojen toteuttamisedellytysten vertailua, ei etenkään vaihtoehtojen VE1 ja VEO välillä eikä etenkään taloudellisten vaikutusten välillä. Maakuntahallituksen päätös VE1:n valitsemiseksi jatkovalmisteluun on ollut perusteeton.

Esittämättä jätetyt yhteenvedot

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista asianmukaista yhteenvedoa kaavan vaikutusten arvioimiseksi suoritetuista selvityksistä, vaan ainoastaan luettelo osasta niitä ja eri yhteyksissä esitettyjä kuvauksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty Kuntayhtymän omana työnään tekemät Natura-arvioinnin tarveharkintaselvitykset yhdeksää Natura 2000 -aluetta koskien. Niissä kaikissa on todettu, ettei arviointia tarvittaisi. Näitä Vaihekaavan lainmukaisuuden kannalta keskeisiä selvityksiä ei ole mainittu edellä viitatussa luettelossa. Kuntayhtymä pyrkii tekemissään tarveharkinnoissa kumoamaan Siton raportissa esitetyn seitsemää aluetta koskevan päinvastaisen johtopäätöksen. Kun otetaan huomioon, että Sito Oy:tä on pidettävä asiantuntevampana Natura-arvioinnin tarpeen asiantuntijana kuin Kuntayhtymää, on pidettävä välttämättömänä, että molempien tekemistä tarveharkintaselvityksistä esitetään yhteenvedo, jossa selvitetään päinvastaisiin tuloksiin johtaneet seikat. Siton raportissa esitetty tulos jää voimaan, ellei sitä pystytä sulkemaan pois korkeimman hallinto-oikeuden ja EU:n tuomioistuminen oikeuskäytäntö huomioon ottaen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on jätetty tuomatta esille keskeinen osa Kuntayhtymän toimeksiannosta Sito Oy:lle. Kuntayhtymän Materiaalipalveluiden 11.11.2008 laatimassa lopullisessa avoimen menettelyn tarjouspyynnössä 91/2008 vaihekaavan luonnosvaiheen vaikutusten arvioinnin toteuttamiseksi on esitetty: "Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää Natura-arvioinnin tarveharkintatarkastelut." Sito Oy:n tarjoukseen (11.12.2008) sisältyneessä työohjelmassa (9.12.2008) on määritelty: "Selvitys luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen arvioinnin tarpeesta - vaikutukset Natura 2000 verkoston alueisiin laaditaan konsultin tiimityönä siten, että mukana on luontoasiantuntija sekä maakuntakaavan aluevarausten ja kehittämismerkintöjen sisällön ja ohjausvaikutuksen asiantuntija. Työssä tunnistetaan ne kaavassa osoitetut aluevaraukset, jotka toteutuessaan mahdollisesti aiheuttavat haittaa Natura 2000 -verkostoon kuuluviin alueisiin. Natura 2000 -alueiden ominaisuudet ja luontoarvot luetteloidaan ympäristöhallinnon sivuilla olevien kuntakohtaisten tietojen perusteella sekä "Naturalomakkeiden" avulla. Tarkemmin tutkitaan aluevaraukset ja kohteet, joiden toteutuminen saattaa aiheuttaa välittömiä, välillisiä tai yhteisvaikutuksia Natura-

alueilla. Näistä kohteista hankitaan tarvittaessa lisätietoja ja selvitetään missä määrin alueelta on laadittu laji- tai luontotyyppikohtaisia selvityksiä. Natura-alueet otetaan huomioon esityksissä suunnittelumääräyksiksi." Kuntayhtymän ja Sito Oy:n välillä 8.4.2009 allekirjoitetun konsulttisuorituksen mukaan tehtävän suorittamisessa tuli noudattaa tarjouspyyntöä ja tarjoustusta.

Kuntayhtymä on solminut Vaihekaavan valmistelussa vuonna 2010 uudelleen Pellinkangasta koskevan Natura-arvioinnin tarveharkintatehtävän sisältäneen sopimuksen FCG Finnish Consulting Group Oy:n kanssa, joka on laatinut työnsä tuloksena Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin. Sen mukaan Natura-arviointia ei tarvitsisi suorittaa Pellinkankaalle. Vain Pellinkankaan Natura-tarvearviointi on liitetty Vaihekaavan kaavaselostukseen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista asianmukaista yhteenvedoa kaavan vaikutuksista muun muassa talouteen, terveyteen ja kulttuuriin.

Taloudellisista vaikutuksista esimerkiksi Kuhmon kaupungille, Vuosangan sijaintikunnalle, ei Vaihekaavassa eikä siihen liittyvissä kaava-asiakirjoissa sanota mitään. Vuosangan ympäristön asukkaalle, yrityksille ja muille toimijoille aiheutuvista taloudellisista vaikutuksista on esille tuotu vain epäasianmukaisesti toteutettu arviointi vaikutuksista kiinteistöjen arvoihin. Sen sijaan Vaihekaavassa on käsitelty laajasti taloudellisia vaikutuksia Kajaanissa, joka ei ole Vaihekaavan aluetta. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen kustannuksiksi on asiakirjoissa annettu vain yhteissummat, suurin peräti 84 miljoonaa euroa.

Terveysvaikutuksista ei Vaihekaavan kaavaselostuksessa ole esitetty mitään merkityksellistä. Sen sijaan on esitetty runsain mitoin erilaisia keinoja, joilla haitallisia terveysvaikutuksia voitaisiin lieventää.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on jätetty huomioon ottamatta, että Vaihekaavan lounaiskulmalta sijaitseva Havukkavaara on kirjailija Veikko Huovisen hahmon Konsta Pylkkäsen Havukka-aho29. Huovinen on itse vaeltanut jalkaisin sen kautta savottamatkoillaan Sotkamosta Kuhmon Lentualle samaa reittiä kuin Havukka-ahon ajattelija. Asian kulttuurihistoriallinen arvo on valtakunnallisesti merkittävä.

Muun muassa edellä käsitellyt puuttuvat yhteenvedot osoittavat osaltaan, ettei Vaihekaava perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Esittämättä jätetyt selvitykset

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin mukaista riittävää selvitystä Vuosangan oloista, ympäristöominaisuuksista eikä niissä tapahtuneista muutoksista. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei muun muassa ilmene, että Vuosangan alueella on yli 300 luonnontilaista tai luonnontilaisen kaltaista järveä tai lampea ja vähintään samaa suuruusluokkaa oleva määrä muita pienvesiä eikä että sen maaliialueella on mahdollisesti EU:n pienvesirikkain ylänköalue.

Tästä valituksesta osaltaan ilmenee, että Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti Vuosangan osalta riittävää selvitystä Vaihekaavan suhteesta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin ja maakuntasuunnitelmaan. Voimassa olevassa Kainuun maakuntasuunnitelmassa 2025 ei Vuosangasta ole esitetty mitään.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty riittävää MRA 10 §:n 1 momentin 7 kohdan (348/2005) mukaista selvitystä siitä, miten vaikutus selvitysten tulokset ja eri mielipiteet on otettu huomioon eikä myöskään riittävää selvitystä niistä toimenpiteistä, joilla aiotaan ehkäistä kaavan toteuttamisesta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia.

Lainvastaiset kaavamääräykset ja rakentamisrajoitus

Vaihekaavassa on annettu ampuma- ja harjoitusalueita koskeva suunnittelumääräys: "Alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuuteen, meluntorjuntaan, pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle on otettava huomioon erilaisten aseiden ja taisteluvälineiden aiheuttamat melu-, tärinä ja painevaikutukset." Samasanainen suunnittelumääräys on annettu Vahvistetussa kaavassa. Molemmat mainituissa kaavoissa annetut suunnittelumääräykset ovat lainvastaisia.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa esitetystä ampuma- ja harjoitusalueen EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa on suunnittelumääräystä selitetty MRL 29 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Vahvistetun kaavan kaavaselostukseen sisällytetyssä, tosiasiallisesti 'kaavamerkinnät ja määräykset' -asiakirjassa on esitetty EAH -aluetta koskevasti: "Ampumaratamelun arvioinnissa käytettävät valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaiset ohjeet eivät sovellu raskaille aseille, joten niiden osalta voidaan käyttää "Puolustusvoimien ohjetta maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa (Ampumaratatyöryhmän mietintö 2006)", että tästä syystä ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella tulee ottaa huomioon valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaiset ohjeet sekä Puolustusvoimien suositukset raskaiden aseiden aiheuttamalle ympäristömelulle. Melun huomioon ottaminen tulee kaava-asiakirjojen mukaan tällöin kysymykseen tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä."

Vahvistetun kaavan EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa on lisäksi esitetty: "Puolustusvoimien laatiman laskennallisen meluselvityksen mukaan on todettavissa, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen meluvyöhyke (55 dbA) ulottuu "nykyisen" ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle." Ohje on voimassa.

Vahvistetun kaavan EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa on annettu ohje melun huomioon ottamiseksi tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä. Lisäksi on siinä todettu 55 dbA -meluvyöhykkeen ulottuminen silloisen ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle. Meluvyöhyke ilmenee Kuhmon kaupungin rakennustarkastajalle keuhkolla 2009 jaetusta Puolustusvoimien laatimasta laskennallisesta meluselvityskartasta 31. Sitä on käytetty Kuhmossa Vahvistetun kaavan velvoittamana, mutta samalla lainvastaisesti, rakennuslupien myöntämisedellytyksiä harkittaessa.

Niin sanottu Ampumaratatyöryhmän mietintö ei ole Puolustusvoimien ohje maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa, vaan Suomen ympäristö -sarjassa numerolla 38/2006 julkaistu ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosaston asiakirja. Sen paremmin ampumaratatyöryhmän mietintö, Puolustusvoimien, eli Vuosangan toiminnanharjoittajan itsensä laatima ohje, kuin niissä tai muualla mahdollisesti annetut Puolustusvoimien esittämät suositukset eivät sovellu oikeusvaikutteisen Vaihekaavan perusteiksi. Valtioneuvoston päätöksessä VnP (53/1997) annetut ohjeet eivät sovellu raskaiden aseiden melulle. Tämä on todettu Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa ensin tosiasiana, mutta ristiriitaisesti heti perään on samat suositukset määrätty otettavaksi huomioon ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella ja rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä.

Vaihekaavassa AEH -alueelle annettuun suunnittelumääräykseen ei liity ohjetta käyttää Puolustusvoimien ohjetta maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa, ei veloitetta ottaa huomioon ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaisia ohjeita ja Puolustusvoimien suosituksia raskaiden aseiden aiheuttamalle ympäristömelulle eikä toteutusta melun huomioon ottamisen tulemisesta kysymykseen tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä.

Vahvistetussa kaavassa EAH -alueelle annettua suunnittelumääräystä ei vaihekaavassa ole esitetty kumottavaksi. Se on voimassa suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle. Voimassa on

myös vaihekaavassa toiselle EAH -alueelle annettu suunnittelumääräys. Suunnittelumääräyksiin liittyvät tarkentavat selitykset ovat keskenään ristiriitaisia.

Vahvistetun kaavan ja Vaihekaavan EAH -kaavamerkintöjen kuvauksissa on muitakin voimassa olevia olennaisia eroja, joilla on ristiriitainen ohjausvaikutus.

Vaihekaavassa on annettu me/v -kaavamerkinnällä aaltoviivalla rajaten osoitettua ampuma- ja harjoitusalueen ohjeellista melualueutta koskeva suunnittelumääräys: "Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvot." Vaihekaavassa annettu ohjeellista melualueutta koskeva suunnittelumääräys on lainvastainen.

Oikeusvaikutteisia Puolustusvoimien raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvoja ei ole olemassa. Maakuntakaavoituksella ei saa siirtää siinä ratkaistavia kysymyksiä ratkaistaviksi kuntatasolla eikä muutenkaan jättää täsmentymään yksityiskohtaisemman suunnittelun ja vaikutusten arviointien yhteydessä'. Vuosangan melualue on maakuntakaavatasoinen asia. Kun otetaan huomioon me/v -alueen esittämisen perusteettomuus, me/v -alueen rajauksen epämääräisyys ja ohjeellista melualueutta koskevan suunnittelumääräyksen yleispiirteisyys, olisi maakuntakaavatasolle kuuluvien, mutta suunnittelumääräyksellä ja Vaihekaavan vahvistamisella kuntatasolle siirtyvien suunnittelutehtävien suorittaminen kuntatasolla lainmukaisesti mahdotonta.

Suunnittelumääräyksessä ei virheellisesti edellytetä melu-, värinä- ja painevaikutusten aiheuttajan toiminnan rajoittamista asutukselle aiheutuvan kohtuuttoman haitan estämiseksi.

Vaihekaavaehdotuksessa on annettu lisäksi 'Ampuma- ja harjoitusalueen ohjeellinen melualue' -kaavamerkintää koskeva rakentamismääräys: "Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttamalle melulle herkkiä toimintoja. Alueella olevia rakennuksia saa peruskorjata, laajentaa ja korvata uudella. Suunniteltaessa rakentamista alueelle, on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen."

Vaihekaavassa annettu ehdollinen rakentamisrajoitus on MRL 33 §:n 3 momentin vastainen. Siinä mainittu poikkeus koskee vain alueella jo olevien rakennusten peruskorjausta, laajentamista ja korvaamista uudella, kun taas mainitun momentin mukaan se koskee lisäksi jo olevaan asuntoon kuuluvan talousrakennuksen rakentamista ja maa- ja metsätalouden harjoittamista varten tarpeellista rakentamista.

MRL 33 §:n 1 momentin mukaan rakentamista koskeva rajoitus voi olla voimassa maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella. Vaihekaavan rakentamisrajoituksen tapauksessa eivät momentissa asetetut ehdot täyty ja rakentamisrajoitus on siitäkin syystä lainvastainen .

Vaihekaavassa esitetty rakentamisrajoitus on merkintäasetuksen vastainen. Rakentamisrajoitusalueen raja tulisi osoittaa rr-merkinnällä (merkintänumero 19). Kaavamääräysten on oltava riittävästi selkeitä, jotta niiden luonne ja oikeusvaikutukset voidaan arvioida. Maakuntakaavamääräykset eivät saa olla lain tai asetuksen kanssa ristiriidassa.'

Vaihekaavassa asetuksenvastaisesti rakentamisrajoituksen osoittamiseen käytettyyn me/v -kaavamerkintään kuuluvan aaltoviivan leveys vastaa aaltomuodon johdosta ja muut epätarkkuudet huomioon ottaen noin yhtä kilometriä maastossa, mistä aiheutuu aivan liian suuri epävarmuus, jotta suunnittelumääräyksen ja rakentamisrajoituksen luonne ja oikeusvaikutukset voitaisiin esimerkiksi yksittäisten kiinteistöjen osalta tarpeellisella tavalla arvioida. Oikeudellisesti merkityksellistä epäselvyyttä ei tällaiseen lupa-tai-rahast-asiaan saa jäädä.

MRL 33 §:n 2 momentin mukaan alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (ehdollinen rakentamisrajoitus).

Vuosangan ympäristömelun asianmukainen huomioonottaminen tapauskohtaisesti, esimerkiksi yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä samalla kaavamääräyksiä noudattaen, ei ole lainmukaisesti mahdollista.

Riittämättömät maininnat sovelletuista säännöksistä

Vaihekaavan hyväksymispäätöstä ei ole perusteltu hallintolain (434/2003) 45 §:ssä säädetyllä tavalla.

Oikeudenkäyntikulujen korvaus

Maakuntavaltuusto on laiminlyönyt vaihekaavan hyväksyjän velvollisuudet tästä muutoksenhaku kirjelmästä ilmenevillä tavoilla.

Ottaen huomioon, että oikeudenkäyntikulut ovat aiheutuneet viranomaisen selvästä virheestä, on pidettävä HLL 74 §:ssä tarkoitettuihin tavoin kohtuuttomana, että Yhdistyksen tulisi pitää tästä valituksesta aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja (yht. 1 500,00 euroa) vahinkonaan. Siksi oikeudenkäyntikulut tulee määrätä Kuntayhtymän korvattavaksi laillisine korkoineen.

2. Yksityishenkiö A

Valituksessa on vaadittu, että Kainuun maakuntavaltuuston 19.3.2012 tekemä Kainuun 1. vaihekaavan hyväksymispäätöksenuotos jätetään kokonaan vahvistamatta.

Valituksessa on katsottu, ettei kaava täytä sille lain 28 §:ssä asetettuja sisältövaatimuksia ja kaavan hyväksymispäätös on myös muutoin lainvastainen. Perusteina tälle johtopäätökselle ja esitetyille vaatimukselle esitetään muun ohella seuraavaa. Vaikutuksia Natura 2000 -verkostoon ja erityisesti metsäpeuran elinympäristöihin ei ole asianmukaisella tavalla selvitetty eikä esitetty. Vaihtoehtotarkastelua ei ole asianmukaisella tavalla tehty eikä esitetty. Vaihekaavan suhdetta maakuntakaavaan ei ole asianmukaisella tavalla määritelty. Vaihekaavan laatimispäätöstä ei ole asianmukaisella tavalla perusteltu.

Valittajan mukaan Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan vaikutuksia Natura 2000 -verkoston alueisiin, ja erityisesti luontodirektiivin liitteessä 2 mainitun metsäpeuran elinympäristöihin näillä alueilla sekä näihin alueisiin läheisesti liittyvillä muilla alueilla, ei ole asianmukaisella tavalla selvitetty eikä esitetty. Myöskään ei ole asianmukaisella tavalla tuotu esille niitä rajoituksia ja reunaehtoja, jotka luonnonsuojelulain 65 ja 66 § metsäpeuran suojelun näkökulmasta kaavalle asettavat.

Valituksessa on katsottu, että vaihtoehtotarkastelua ei ole asianmukaisella tavalla tehty eikä esitetty Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan valmistelussa lähes koko valmisteluprosessin ajan keskeisenä mukana ollutta vaihtoehtotarkastelua, ei ole asianmukaisella tavalla eli maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla, tehty eikä esitetty. Tämä johtopäätös koskee sekä tarkasteltavien vaihtoehtojen valintaa ja määrittelyä, niiden vaikutusten arviointia että arvioinnin tulosten esittämistä. Myöskään ei ole kaavaprosessin aikana asianmukaisella tavalla eli maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:ssä säädetyllä tavalla, informoitu kaavan osallisia (eikä muita kaavasta kiinnostuneita) kulloinkin tarkasteltavina olleista vaihtoehdoista ja näiden valintaan vaikuttaneista tekijöistä.

Valittajan mukaan vaihekaavan suhdetta maakuntakaavaan ei ole asianmukaisella tavalla määritetty. Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan suhdetta Kainuun maakuntavaltuuston 7.5.2007 hyväksymään ja valtioneuvoston 26.4.2009 vahvistamaan Kainuun maakuntakaavaan ei ole missään kaavaprosessin vaiheessa asianmukaisella tavalla määritetty. Kainuun maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän vaihekaavan laatimispäätöksen perusteluissa todetaan: "Maankäyttö- ja rakennuslain 27 § mukaan maakuntakaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain." Vaikka lainlaatija olisikin tarkoittanut, että tilanteessa, jossa on juuri laadittu kokonaismaakuntakaava, voidaan maakuntakaava "laatia myös vaiheittain", niin silti herää kysymys: Miksi pitäisi voida? Sillä eivätkö kaikki maakunnan alueidenkäyttökysymykset (maakuntakaavan yleispiirteisyys huomioon ottaen) juuri olleet käsitelty ja ratkaistu? Edes jonkinlaiseen konkreettisuuteen, selkeyteen ja ymmärrettävyyteen pyrkivän selityksen tai kuvauksen sijasta on osallistumis- ja arviointisuunnitelman eri versioissa kuin myös muissa kaava-asiakirjoissa säännönmukaisesti pelkästään käytetty epämääräisiä ja mitäänsanomattomia ilmaisuja, joiden mukaan Kainuun 1. vaihekaava "täsmentää", "tarkentaa", "täydentää" ja "uudistaa" Kainuun maakuntakaavaa. Mutta siitä, miten tai millä tavalla laadittavan vaihekaavan on ollut tarkoitus "täsmentää", "tarkentaa", "täydentää" ja "uudistaa" maakuntakaavaa, ei ole missään vaiheessa selvästi sanottu. Kun ei myöskään ole selvästi sanottu, miten tai mistä tämä tarve "täsmentää", "tarkentaa", "täydentää" ja "uudistaa" maakuntakaavaa eli juuri valmistunutta kokonaismaakuntakaavaa oli syntynyt.

Valituksessa on katsottu, että Kainuun maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemää päätöstä Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan laatimiseksi ei ole asianmukaisesti perusteltu. Päätöksen perusteluosa kokonaisuudessaan kuuluu seuraavasti: "Kainuun maakuntakaava on valmistunut. Maakuntakaavaprosessin aikana on tullut esille mm. puolustusvoimien esittämään Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen laajentamistarpeeseen liittyviä epävarmuustekijöitä, jotka eivät ole mahdollistaneet alueidenkäyttöratkaisun tekemistä maakuntakaavaa laadittaessa. Maankäyttö- ja rakennuslain 27 § mukaan maakuntakaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain." Maakuntahallitus tässä perustelee vaihekaavan laatimista sillä, että "on tullut esille epävarmuustekijöitä", jotka "eivät ole mahdollistaneet alueidenkäyttöratkaisun tekemistä maakuntakaavaa laadittaessa". Maakuntahallitus ei nimeä sitä alueidenkäyttöratkaisua, jota ei ollut mahdollista tehdä. Ei myöskään esitä tähän epäonnistumiseen vaikuttaneista epävarmuustekijöistä selkeää ja ymmärrettävää kuvausta; kokonaisvaltaisen kuvauksen sijaan vain mainitsee esimerkin: "mm. puolustusvoimien esittämään Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen laajentamistarpeeseen liittyviä". (Eikö tarve ollutkaan varma?) Olli Mäenpää teoksessaan Oikeus hyvään hallintoon, 2008, luku 4.3 "Hallintopäätöksen perustelut", s. 179, toteaa: "Perusteluille ei hallintolaissa ole asetettu tarkempia sisältöllisiä tai laadullisia vaatimuksia. On kuitenkin selvää, -- jotta perusteleminen ylipäättänsä voitaisiin puhua, -- että perustelujen on oltava riittävän selkeitä, yksilöityjä ja ymmärrettäviä." Maakuntahallituksen esittämät perustelut eivät täytä yhtäkään näistä kriteereistä.

Kainuun liiton vastine ja valittajien vastaselitykset

Kainuun maakunta -kuntayhtymä on antanut vastineen lausuntojen ja valitusten johdosta.

Valittajille on annettu tilaisuus vastaselityksen antamiseen Kainuun maakunta -kuntayhtymän vastineen johdosta. Valittajat ovat antaneet vastaselityksen.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS

Kannanotot ministeriöiden lausuntoihin

Ympäristöministeriö toteaa, etteivät puolustusministeriön, valtiovarainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriön lausunnot anna aihetta kannanottoihin.

Ympäristöministeriö pitää sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossaan esittämiä, melun haitallisten vaikutusten huomioon ottamista kaavoitusprosesseissa koskevia, kehittämisehdotuksia perusteltuina. Ehdotusten toteuttaminen edellyttää ministeriöiden välistä yhteistyötä.

Lausumat valituksista

1. Ylä-vieksin kyläyhdistys ry

Ympäristöministeriö hylkää valituksen.

Perustelut

Esteellisyys

Valituksessa on katsottu, että vahvistetun Kainuun maakuntakaavan vahvistusmenettelyn virheellisyksien vuoksi valtioneuvoston päätöksen valmisteluun ja esittelyyn osallistuneet henkilöt ovat esteellisiä Kainuun 1. vaihekaavan ja tämän valituksen käsittelyyn.

Ympäristöministeriö toteaa, että valtioneuvoston 29.4.2009 vahvistama Kainuun maakuntakaava on lainvoimainen ja korkein hallinto-oikeus on hylännyt 20.2.2013 tekemällään päätöksellä yhdistyksen kyseiseen kaavaan kohdistuvan päätöksen purkamista koskevan hakemuksen. Kainuun 1.vaihekaavan vahvistamiskäsittelyyn tai vahvistamispäätöksen esittelyyn ympäristöministeriössä ei ole osallistunut esteellisiä virkamiehiä.

Julkipanon virheellisyys

Valituksen mukaan vaihekaavan nähtävillä olosta ei ollut kuulutettu kuulutuslain mukaan, kun Kuhmon kaupungin ilmoitustaululla ollut kuulutusta ei voida pitää kuulutuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna lyhyenä ilmoituksena vaihekaavaehdotuksesta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n kaavaehdotuksen nähtävillä asettamista koskevaa säännöstä täydentää maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n 2 momentin mukaan nähtävillä asettamisesta ja oikeudesta muistutuksen tekemiseen on ilmoitettava niin kuin kunnalliset ilmoitukset asianomaisissa kunnissa julkaistaan, jollei asian merkittävyys edellytä laajempaa tiedottamista. Kainuun maakunta -kuntayhtymä on asettanut maakuntakaavaehdotuksen nähtävillä 9.1.-10.2.2012, jolloin vaihekaavaehdotus on ollut nähtävillä maakunta -kuntayhtymän tiloissa ja Kainuun kaupungeissa ja kunnissa. Saatekirjeessä kuntayhtymä on pyytänyt asettamaan kuulutuksen kaava-asiakirjojen nähtävilläolosta kunnan viralliselle ilmoitustaululle, jossa asukkailla on mahdollisuus viraston aukioloaikana tutustua asiakirjoihin. Kaava-aineisto on ollut nähtävillä myös Kainuun maakunta -kuntayhtymän internet -sivuilla.

Ympäristöministeriö toteaa, että kaavaehdotuksen nähtävillä asettamista koskevat säännökset on tarkoitettu lisäämään suunnittelun avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta sillä, että osallisille varataan mahdollisuus muistutuksen tekemiseen. Ottaen huomioon nähtävillä asettamisen toteuttaminen tässä kaava-asiassa ja lisäksi se, että valittaja on saanut kaavaehdotusta koskevan lausuntoopyynnön ja asiakirjat erikseen tiedoksi, ympäristöministeriö katsoo, että maakuntakaavaehdotus on asetettu nähtävillä maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettulla tavalla.

Kaavan ja kaavaselostuksen olennainen muuttaminen

Valituksessa on katsottu, että kaavaa ja kaavaselostusta on muutettu olennaisesti ehdotuksena nähtävillä pitämisen jälkeen muun muassa suunnittelumääräyksen lisäyksellä ja kaavamerkintöjen värien muuttamisella sekä suhteessa edelliseen kaavaan.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32 §:n mukaan, jos kaavaehdotusta on olennaisesti muutettu sen jälkeen, kun se on asetettu julkisesti nähtäville, se on asetettava uudelleen nähtäville. Uudelleen nähtäville asettaminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos muutokset koskevat vain yksityistä etua ja niitä osallisia, joita muutokset koskevat, kuullaan erikseen.

Ympäristöministeriö toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n mukaisesti maakuntakaava esitetään kartalla, johon kuuluvat kaavamerkinnot ja -määräykset. Kaavaselostus liittyy maakuntakaavaan, mutta se ei ole vahvistuva kaavan osa. Näin ollen kaavaselostus ei voi myöskään olla yksistään muutoksenhaun kohteena. Kaavakarttaan tehtyjen muutosten osalta on arvioitava muutosten olennaisuus. Muodollisia korjauksia, teknisiä tarkistuksia ja lisäyksiä, kuten kaavaan lisäys kumottavista merkinnöistä tai kaavamerkinnot värien vaihtaminen, ei voida pitää olennaisina muutoksina. Maakuntakaavakartalla osoitettavien merkintöjen kumoamista ei myöskään ole vahvistettu maakuntavaltuustossa valittajan esittämällä tavalla, vaan kaavakartan määräysten vahvistaminen kuuluu ympäristöministeriön toimivaltaan. Maankäyttö- ja rakennuslaki ei edellytä, että samassa maakunnassa samaa alueidenkäyttömuotoa tulisi merkitä eri kaavoissa samalla merkinnällä. Vaihekaavoissa merkinnän ja määräyksen muutokset voivat nimenomaan edellyttää kaavamerkintöjen erilaistamista esimerkiksi numeroindekseihin samaa alueidenkäyttömuotoa koskien. Näin ollen ei ole myöskään kaavamerkintäasetuksen vastaista käyttää puolustusvoimien harjoitusalueesta merkintää EAH, vaikka aiemmin vahvistetussa kaavassa merkintätapa olisi ollut EP. Ympäristöministeriö toteaa, ettei maankäyttö- ja rakennuslaki edellytä, että maakuntavaltuustolle kaavaratkaisua havainnollistavien esitysgraafisten dokumenttien tulisi sisältyä kaavaehdotuksen nähtävillä pidettävään aineistoon.

Liito-oravaa koskeva suunnittelumääräys on kaavaehdotuksen nähtävillä olon jälkeen ulotettu koskemaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen (luo) lisäksi myös muita vaihekaavassa osoitettuja aluevarauksia. Vaihemaakuntakaava-alueita koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 §:n 1 momentin mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 momentin mukaista menettelyä. Luo-alueen merkintään on kohdistettu myös suunnittelumääräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen uhanalaisten lajien elinoloja. Vaikka muutos on vähäistä suurempi, sen ei voida katsoa olevan olennainen, kun otetaan huomioon liito-oravan huomioonottamisvelvollisuuden kohdentuminen käytännössä puolustusvoimien harjoitusalueen yksityiskohtaiseen suunnitteluun, harjoitusalueeseen, jolla myös luo-alueet sijaitsevat ja joihin myös nähtävillä olleessa kaavaehdotuksessa kohdistui liito-oravan huomioonottamisvelvoite.

Ympäristöministeriö katsoo, etteivät kaavaehdotukseen tehdyt muutokset ole olleet maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32 §:n tarkoittamalla tavalla olennaisia valituksessa esitetyillä perusteilla niin, että kaavaehdotus olisi tullut asettaa uudelleen nähtäville.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman lainvastaisuus

Valituksessa on katsottu, että vuorovaikutus ei ole tapahtunut maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kun osallisille ei ole varattu mahdollisuutta lausua kaikista osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkistuksista, eikä kaikki suunnitelmassa esitetty ole toteutunut.

Maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:n mukaan kaavaa laadittaessa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa sillä tavoin, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista, suunnitellusta aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelyistä. Ilmoittaminen on järjestettävä kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Ilmoittaminen voi tapahtua myös kaavoituskatsauksesta tiedottamisen yhteydessä. Vireilletulosta tiedottamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 30 § mukaan maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:ssä tarkoitettu tilaisuuden varaaminen osallisille mielipiteensä esittämiseen kaavaa valmisteltaessa voidaan tehdä asettamalla valmisteluaineisto nähtäville ja varaamalla tilaisuus esittää mielipide määrääjassa kirjallisesti tai suullisesti taikka erityisessä kaavaa koskevassa tilaisuudessa taikka muulla sopivaksi katsottavalla tavalla. Tässä yhteydessä voivat mielipiteensä esittää myös muut kunnan jäsenet. Asetuksen 32 a §:n mukaan kaavoituksen vireilletulosta, tilaisuuden varaamisesta mielipiteen esittämiseen kaavaa valmisteltaessa sekä kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta on mahdollisuuksien mukaan tiedotettava myös sähköisesti. Kaavaehdotus on mahdollisuuksien mukaan julkaistava myös sähköisesti. Tiedotettaessa 1 momentin mukaisesti on ilmoitettava, miten asiasta on saatavissa lisätietoja sekä minne asiasta on mahdollisuus esittää mielipiteensä.

Ympäristöministeriö toteaa, että osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 5.11.-5.12.2007. Maakuntakaava on ollut nähtävillä 22.6. – 2.9.2011 luonnoksena ja ehdotuksena 9.1.-10.2.2012. Nähtävillä olosta on tiedotettu kuulutuksella Kainuussa ilmestyvissä paikallis- ja sanomalehdissä ja kaava-aineisto on ollut nähtävillä Kainuun maakunta -kuntayhtymän internet -sivuilla. Kaava-aineistot ovat olleet nähtävillä myös Kainuun kaupunkien ja kuntien virastoissa. Ympäristöministeriö toteaa, että osallistumis- ja arviointisuunnitelman päivittäminen ei edellytä erillistä nähtäville asettamista. Sähköistä tiedottamista koskevan maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32a §:n mukaisesti Kainuun maakunta -kuntayhtymä on tiedottanut kaavoituksen eri vaiheista myös sähköisesti ja julkaissut kaavaehdotuksen sähköisessä muodossa säännöksen edellyttämällä tavalla. Ympäristöministeriö toteaa, että Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan valmisteltaessa vuorovaikutus on tapahtunut maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla. Vuorovaikutuksen toteutumisen lainmukaisuuden kannalta ei ole merkitystä sillä, että yhteistyöryhmän kokousmuistioon kirjatut yleisötilaisuudet eivät ole toteutuneet.

Vaihekaavan ja vahvistetun kaavan suhde

Valituksessa on katsottu, että puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueen käsittely erikseen aiemmin laaditusta kokonismaakuntakaavasta on heikentänyt osallistumismahdollisuuksia, eikä lopputuloksena kahdesta laaditusta kaavasta synny kokonismaakuntakaavaa. Lisäksi vahvistettu kaava on katsottu lainvastaiseksi.

Ympäristöministeriö toteaa, ettei sen toimivaltaan kuulu tutkia lainvoimaiseen maakuntakaavapäätökseen liittyviä valitusperusteita.

Ympäristöministeriö toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslaki mahdollistaa kaavojen laadinnan vaiheittain tai osa-alueittain. Maakunta -kuntayhtymä on voinut harkintansa mukaan laatia nyt vahvistettavana olevan 1.vaihekaavan ilman, että sen olisi tullut tarkastella koko maakuntaa samassa yhteydessä. Maakuntakaava ei sillä perusteella ole lainvastainen, että joku toinen tarkastelutapa olisi ollut tarkoituksenmukaisempi esimerkiksi osallistumisen näkökulmasta.

Kaavan tutkimusten ja selvitysten riittävyys

Valituksessa on katsottu, että kaava ei perustu riittäviin selvityksiin riittämättömien vaihtoehtotarkastelujen ja kaavan meluvaikutusten riittämättömän selvittämisen ja virheellisten lähtötieto-

jen vuoksi. Lisäksi valituksessa on katsottu, että vaihekaavan valmistelussa olisi tullut suorittaa YVA-lain mukainen vaikutusten arviointi.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on katsottava, että arviointi on tehty. Viranomaisen on sen jälkeen pyydettävä siitä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n tarkoitettu arviointi- ja lausunnotmenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.

Ympäristöministeriö toteaa, että selvitysten riittävyttä arvioitaessa on otettava huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Maankäyttö- ja rakennuslain säännösten lähtökohtana on, että maankäytön suunnittelussa eri intressit yhteen sovitetaan. Kaavatyön yhteydessä on tarkasteltu kolmea vaihtoehtoa: Vuosangan ampuma-alueen toiminta säilyy ennallaan, toiminta laajenee nykyisestä tai toiminta lakkaa ja toiminnot sijoitetaan Kainuun prikaatin varuskunta-alueelle ja siihen mahdollisesti liittyville laajennusalueille. Vaihtoehtotarkastelu toteutettiin Sito Oy:n toimesta ja osa tarkastelua oli asukkaille ja yhdistyksille järjestetyt ryhmähaastattelut sekä niiden analysointi. Vaihtoehtotarkastelussa kaavatyön pohjaksi päätettiin esittää nykyisen ampuma-alueen laajennusta ottaen huomioon muun ohella puolustusvoimien tarve ampuma- ja harjoitustoiminnan jatkamiseen, alueen pysyvän asutuksen määrä ja nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen laajentamisen ympäristöekologiset vaikutukset verrattuna kokonaan uuden ampuma-alueen perustamiseen.

Meluselvityksen riittävyyden osalta ympäristöministeriö toteaa, että Vuosangan ampumamelu-alue perustuu kaava-asiakirjoihin liittyviin raportteihin Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue, Ympäristömeluselvitys 2008 sekä Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue, Melu seurantamittaukset 2010 ja 2011 -raportteihin. Selvitys koostui melun mallilaskennasta ja mittauksista. Kainuun ELY-keskuksen pyynnöstä Uudenmaan ELY-keskus on antanut lausunnon ympäristömeluselvityksen oikeellisuudesta, riittävydestä ja luotettavuudesta. Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnon perusteella selvitystä täydennettiin 2010 ja 2011 tehdyillä ampumamelun seurantamittauksilla. Kainuun ELY-keskus on todennut vaihekaavasta antamassaan lausunnossa 28.6.2012, ettei sillä ole tehtyjen täydennysten jälkeen huomautettavaa meluselvityksistä. Kun otetaan huomioon tehdyt selvitykset ja niistä saadut viranomaislausunnot, ympäristöministeriö toteaa, että melualueen osoittamiseksi maakuntakaavassa on tehty riittävät selvitykset, eikä selvitysten riittävyyden lainmukaisuuden arvioinnissa ole merkitystä sillä, että jokin toinen selvityksen toteuttamistapa olisi ollut tarkoituksenmukaisempi.

Ympäristöministeriö toteaa ampuma- ja harjoitusalueen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarpeellisuudesta kaavan valmistelussa, että maankäyttö- ja rakennuslaki ei edellytä, että maakuntakaavassa osoitettu maankäyttö tulisi arvioida YVA-lain mukaisesti ennen kaavan hyväksymistä. Vaikka kaavaratkaisun mahdollistaman toiminnan vaikutukset tulisivatkin myöhemmin yksityiskohtaisen suunnittelun ja kaavan toteuttamisen myötä YVA-lain mukaisessa ympäristövai-

kutusten arviointimenettelyssä tarkasteltavaksi, on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti mahdollista tarkastella kaavaratkaisun lainmukaisuutta kaavaa varten tehtyjen selvitysten pohjalta.

Ympäristöministeriö toteaa, että vaihekaavaa varten on laadittu luontoselvitys sekä Natura-alueita koskevat Natura-tarvearviointit. Vaihekaavassa osoitettujen ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueiden osalta on lisäksi laadittu erillinen liito-oravaselvitys. Vaihekaavaan liittyvien luontoselvityksen ja liito-oravaselvityksen perusteella kaava-alueella todettiin olevan liito-oravakohteita vain kaksi, mikä johtuu siitä, että ampuma- ja harjoitusalueeksi osoitetuilla alueilla on vähän lajille sopivia metsiä sekä osa lajille sopivista kuusimetsistä ovat hakkuuaukkojen ja taimikoiden keskellä. Liito-oravakohteiksi on selvitysten perusteella kaavassa osoitettu luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiksi alueiksi (luo) Kierroskankaan vanha metsä, Kyntölän metsät ja Ämmäjoki.

Ympäristöministeriö toteaa, että kaavaratkaisussa on otettu huomioon alueen luontoarvojen turvaaminen kaavamääräyksiin seuraavasti: Ampuma- ja harjoitusaluetta koskevaan EAH-merkintään liittyy suunnittelumääräys, jonka mukaan muun muassa alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Kaavaselvityksen mukaan EAH-alueella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000 -verkoston alueen sekä suunnittelualueeseen rajoittuvan Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -verkoston alueen perustana olevat luonnonarvot tulee turvata. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen uhanalaisten lajien elinoloja. Kaavaselvityksen mukaan luo-alueet ovat luonnonsuojelulain nojalla suojeltujen uhanalaisten lajien esiintymisalueita tai valtakunnallisesti merkittäviä lintualueita. Vaihekaavaa koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 §:n 1 momentin mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 momentin mukaista menettelyä. Lisäksi Pellinkankaan Natura-alueen kaava-alueelle ulottuva osa on osoitettu luonnonsuojelualueeksi (SL-1). Luonnonsuojelualuetta koskevan suojelumääräyksen mukaan alueella saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen alueen suojeluarvon säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 §:n mukaisesti alueellisen ELY-keskuksen lausunto. SL-1 -aluetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja.

Luontoselvityksestä ilmenee, että Vuosangan alueella elää uhanalaisista lajeista muun muassa valituksessa mainitut susi ja purotaimen. Vuosangan seudulla on havaittu elävän yksi susipari ja Kivihoen, Huotrankosken ja Ämmähoen virtaavissa vesissä on todettu elävän purotaimen. Susi on myös luontodirektiivin mukaisen liitteen IV(a) laji, mutta Suomella on poikkeamat luontodirektiivin arviointivelvoitteista muun muassa suden osalta. Purotaimen on erittäin uhanalainen, mutta se ei ole luontodirektiivilaji. Sinipyrstöä ei luontoselvityksen perusteella tavattu alueelta. Sinipyrstö on uhanalaisuusluokituksen mukaan vaarantunut laji, ei siis uhanalainen.

Ympäristöministeriö katsoo ottaen huomioon tehdyt selvitykset ja maakuntakaavan tarkoitus yleispiirteisenä maankäytön suunnitelmana sekä kaavassa annetut luontoarvojen turvaamista ja huomioon ottamista koskevat määräykset, että kaava perustuu riittäviin selvityksiin. Kaava ei näin ollen ole valituksessa esitetyillä perusteilla maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n vastainen luontoarvojen selvittämistä ja huomioon ottamista koskevilta osin.

Natura 2000 -alueiden osoittaminen ja luonnonsuojelulain mukaisen menettelyn lainmukaisuus

Valituksessa on katsottu, että vaihekaavassa on osoitettu Natura-alueet virheellisesti ja epäselvästi ja että Natura-arvioinnin tarveharkinta on tehty lainvastaisesti.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota muun ohella luonnonarvojen vaalimiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentin mukaan kyseisessä pykälässä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisellä kaavana edellyttää.

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on katsottava, että arviointi on tehty. Viranomaisen on sen jälkeen pyydettävä siitä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n tarkoitettu arviointi- ja lausunnot menettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Valtioneuvoston päätöksessä Natura 2000 -alueesta todetaan, että puolustusvoimien toiminnan vaikutukset on otettu huomioon valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Puolustusvoimat voivat käyttää näitä alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin.

Ympäristöministeriö toteaa, että vaihekaavassa osoitetulle Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen (EAH) laajennusalueelle ulottuu osa Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta Pellinkankaan Natura-alueesta. Pellinkankaan Natura-alue ulottuu lisäksi olemassa olevalle puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueelle sekä sen ulkopuolelle. Olemassa olevalla ampuma- ja harjoitusalueella sijaitsee myös Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -alue. Vaihekaavaa varten on laadittu luontoselvitys sekä Natura-alueita koskevat Natura-tarvearvioinnit. Vaihekaavassa osoitettujen ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueiden osalta on lisäksi laadittu erillinen liito-oravaselvitys.

Vaihekaavassa on osoitettu Pellinkankaan Natura 2000 -alue luonnonsuojelualueeksi (SL-1). Luonnonsuojelualueetta (SL-1) koskevan suojelumääräyksen mukaan alueella saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen alueen suojeluarvon säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 §:n mukaisesti alueellisen ELY-keskuksen lausunto. SL-1 -aluetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja. Ampuma- ja harjoitusaluetta koskevaan EAH-merkintään liittyy suunnittelumääräys, jonka mukaan muun muassa alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Kaavaselostuksen mukaan EAH-alueella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000 -verkoston alueen sekä suunnittelualueeseen rajoittuvan Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -verkoston alueen perustana olevat luonnonarvot tulee turvata. Lisäksi vaihemaakuntakaavaa koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 §:n 1 momentin mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 momentin mukaista menettelyä.

Ympäristöministeriö toteaa, että Pellinkankaan ja Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaaran Natura-alueet ovat vanhojen metsien suojelualueita ja alueisiin sisältyy myös arvokkaat pienvesikohteet, Hevosshuuhdinpuro ja Latvalammet ja Pellinpuro. Alueiden suojeltaviin lajeihin kuuluu muun muassa metsäpeura ja liito-orava. Nykyisen ampuma-alueen kaakkoispuolella sijaitsevan Pellinkankaan Natura-alueen osan pinta-ala on noin 170 ha. Alueelle ei ole suunniteltu puolustusvoimien toimintoja. Kaavaselostuksen mukaan alue tulee toimimaan ammuntojen suoja-alueena tykistöllä ammuttaessa.

Vuosangan seutu on metsäpeurojen talvehtimisaluetta. Metsäpeura on luontodirektiivin liitteen II laji, joka uhanalaisuusluokituksen perusteella on silmällä pidettävä laji. Vuosangan harjoitusalueen laajennusalueiden luontoselvityksen 25.3.2011 (myöhemmin Luontoselvitys) mukaan metsäpeurakannan kanssa on tapahtunut vaihtelua ja kannan taantuminen taittui vuonna 2009. Tämän jälkeen kannan taantumisen syynä on ollut lisääntynyt kuolevuus, erityisesti vasakuolemat, johon keskeisenä syynä on ollut suurpetojen, erityisesti susikannan vahvistuminen alueella. Metsäpeurojen syntyvytydessä ei ole havaittu merkittävää heikentymistä.

Pellinkankaan Natura-alueutta koskevan Natura-tarvearvioinnin mukaan vaihekaavan toteuttaminen ei muuta Natura-alueen nykyisiä ekologisia olosuhteita tai ominaispiirteitä. Näin ollen harjoitusalueen laajennus ei heikennä Pellinkankaan Natura-alueen eheyttä tai niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi Natura-alue on valittu Natura 2000 -verkostoon, eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia ole tarvetta laatia.

Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alue sijaitsee kokonaan olemassa olevan ampuma- ja harjoitusalueen sisällä ja sitä koskeva Natura-tarvearviointi on tehty vuonna 2009, eikä varsinaista luonnonsuojelulain mukaista Natura-arviointia ole katsottu tarvittavan laatia. Kaavaselostuksen mukaan puolustusvoimien toiminta vaihekaavan ampuma- ja harjoitusalueilla ei aiheuta muutoksia Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alueen nykyiseen maankäyttöön. Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohje 2010:n mukaan vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvalla Hevosshuuhdinpuro alueella kaivautuminen sekä liikkuminen ajoneuvoilla on kielletty.

Ympäristöministeriö toteaa, että Kainuun ELY-keskuksella ei ole ollut huomautettava Natura-arviointien riittävydestä.

Vaihekaavaan liittyvien luontoselvityksen ja liito-oravaselvityksen perusteella kaava-alueella todettiin olevan liito-oravakohteita vain kaksi. Tämä johtuu siitä, että ampuma- ja harjoitusalueeksi osoitetuilla alueilla on vähän lajille sopivia metsiä sekä osa lajille sopivista kuusimetsistä ovat hakkuuaukkojen ja taimikoiden keskellä. Liito-oravakohteet on selvitysten perusteella kaavassa osoitettu luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiksi alueiksi luomerkinnällä (Kierroskankaan vanha metsä, Kyntölän metsät ja Ämmäjoki). Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen uhanalaisten lajien elinoloja.

Ympäristöministeriö toteaa, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen laajentamisaluetta koskeva maakuntakaava on vaihemaakuntakaava, jossa käsitellään vain puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan liittyviä alueidenkäyttökysymyksiä, eikä sillä muuteta voimassa olevaa Kainuun maakuntakaavaa Natura-alueiden osoittamista koskevilta osin, vaan ne säilyvät Natura-alueina edelleen. Tehdyissä selvityksissä ampuma- ja harjoitusalueiden laajennusalueiden ei ole todettu vaikuttavan Natura-alueiden suojeluarvoja heikentävästi. Kun otetaan huomioon, että vaihemaakuntakaavalla ei ole ratkaistu puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoiminnan yksityiskohtia laajennusalueella, vaan toimintojen sijoittaminen edellyttää yksityiskohtaista suunnittelua, jota maakuntakaavassa osoitetut aluevaraukset ja kaavamääräykset ohjaavat, kaavaratkaisu perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittamalla tavalla riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kun lisäksi otetaan huomioon kaavan tarkoitus ja kaavamerkinnot sekä -määräykset, ei kaavaratkaisu ole lainvastainen silläkään valituksessa esitetyllä perusteella, ettei kaavassa ole osoitettu

laajennusalueella ja sen läheisyydessä sijaitsevia Natura-alueita lukuun ottamatta Pellinkankaan Natura-alueen osa-alueita.

Melun huomioon ottamista ja rakentamisrajoitusta koskevien kaavamääräysten lainmukaisuus

Valituksessa on katsottu, että ampuma- ja harjoitusalueita koskeva suunnittelumääräys on lainvastainen melun huomioon ottamisen näkökulmasta. Lisäksi on katsottu, ettei kaavassa ole ollut edellytyksiä ehdollisen rakentamisrajoituksen asettamiseen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n mukaan maakuntakaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-alueita suunniteltaessa tai rakennettaessa. Maakuntakaavassa on ampuma- ja harjoitusalueita koskevaan merkintään annettu suunnittelumääräys, jonka mukaan alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuuteen, meluntorjuntaan, pohjavesien suojeleluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle on otettava huomioon erilaisten aseiden ja taisteluvälineiden aiheuttamat melu-, tärinä ja painevaiikutukset. Ampuma- ja harjoitusalueen ohjeellista melualetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvot.

Ohjeelliseen melualueen merkintään liittyy maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n 1 momentin mukainen rakentamisrajoitus. Säännöksen mukaan maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Maakuntakaavassa ehdolliseen rakentamisrajoitukseen liittyy määräys, jonka mukaan alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttamalle melulle herkkiä toimintoja. Alueella olevia rakennuksia saa peruskorjata, laajentaa ja korvata uudella. Suunniteltaessa rakentamista alueelle on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 33:n § 2 momentin mukaan alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (*ehdollinen rakentamisrajoitus*). Haittaa arvosteltaessa ei oteta huomioon omistussuhteissa maakuntakaavan hyväksymisen jälkeen tapahtuneita muutoksia, ellei niitä ole tehty maakuntakaavan toteuttamista varten. Jos maakuntakaavan aluevaraus pääasiallisesti vastaa rakennuslain (370/1958) mukaisen seutukaavan aluevarausta, ei vastaavasti myöskään seutukaavan hyväksymisen jälkeen omistussuhteissa tapahtuneita muutoksia oteta huomioon.

Ympäristöministeriö toteaa, että maakuntakaavassa ampuma- ja harjoitusalueita koskeva suunnittelumääräys kohdistuu ampuma- ja harjoitusalueeseen. Kaavaselostuksessa on täsmennetty suunnittelumääräyksen tavoitteena melun osalta olevan, että puolustusvoimat ottaa ampuma- ja harjoitusalueen suunnittelussa erityisesti huomioon melusta ja tärinästä aiheutuvien vaikutusten ehkäisemisen. Lisäksi ampuma- ja harjoitusalueeseen kohdistuu ohjeellinen melualue-merkintä, joka edellyttää ampu- ja harjoitusalueen ulkopuolellakin merkinnän osoittamalla alueella tapahtuvassa suunnittelussa ja rakentamisessa ympäristömelun huomioon ottamista. Ympäristöministeriö toteaa, että maakuntakaavan yleispiirteisyys huomioon ottaen ohjeellisen melualueen rajausta ei ole maakuntakaavassa osoitettu, eikä voitukaan osoittaa yksityiskohtaisesti tai esimerkiksi maanomistajittain. Melun huomioon ottamista koskevat merkinnät ja määräykset tulevat huomioon otettavaksi yksityiskohtaisessa suunnittelussa ja rakentamisessa sekä puolustusvoimien toiminnan suunnittelussa. Ympäristöministeriö katsoo, ettei kaavamerkinnät ja määräykset ole lainvastaisia valituksessa esitetyillä perusteilla.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen ehdollisen rakentamisrajoituksen käyttöalaa on mahdollista laajentaa maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n 1 momentin mukaisesti. Ympäristöministeriö katsoo, että puolustusvoimien toiminnan turvaamiseksi ja toiminnasta aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi sekä ampuma- ja harjoitusalueen ulkopuolella tapahtuvan suunnittelun ja rakentamisen ohjaamiseksi Kainuun maakunta -kuntayhtymä on voinut laajentaa rakentamisrajoituksen käyttöalaa kaavassa esitetyllä tavalla. Kun otetaan huomioon ehdollista rakentamisrajoitusta koskeva suunnittelumääräys ja se, että rakentamisrajoitusalueelle sijoittuvan rakentamisen estyminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa rakennusluvan myöntämisedellytysten yhteydessä sekä maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n 2 momentti, ei kaavaratkaisu voida tällä perusteella alueen maanomistajille kohtuuton.

Luontoarvojen turvaaminen

Valituksessa on katsottu, että kaavassa luonnonsuojelua koskevat määräykset ovat riittämättömät.

Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota muun ohella luonnonarvojen vaalimiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentin mukaan tässä pykälässä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää. Maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n mukaan maakuntakaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle annettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-aluetta suunniteltaessa tai rakennettaessa. Jos jotakin aluetta on maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava, maakuntakaavassa voidaan antaa sitä koskevia tarpeellisia määräyksiä. Maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n mukaan kaavaa hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, noudatettava, mitä luonnonsuojelulain 10 luvussa säädetään.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille. Samalla on huomioitava muun yhdyskuntarakenteen, elinympäristön laadun ja ympäristöarvojen asettamat vaatimukset.

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa, todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on katsottava, että arviointi on tehty. Viranomaisen on sen jälkeen pyydettävä siitä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n tarkoitettu arviointi- ja lausunnot osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.

Ympäristöministeriö toteaa, että kaavassa osoitetulle Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen (EAH) laajennusalueelle ulottuu osa Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta Pellinkankaan Natura-alueesta. Olemassa olevalla puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueella, johon nyt

vahvistettavana oleva laajennusalue rajoittuu, sijaitsevat Pellinkankaan ja Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaaran Natura 2000 -alueet. Alueet ovat vanhojen metisen suojelualueita ja alueisiin sisältyy myös arvokkaat pienvesikohteet: Hevosshuuhdinpuro ja Latvalammet ja Pellinpuro. EAH-merkintään liittyy suunnittelumääräys, jonka mukaan muun muassa alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Kaavaselostuksen mukaan EAH-alueella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000-verkoston alueen sekä suunnittelualueeseen rajoittuvan Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -verkoston alueen perustana olevat luonnonarvot tulee turvata.

Kaavassa on osoitettu Pellinkankaan Natura-alueen osa luonnonsuojelualueeksi (SL-1). Luonnon-suojelualueutta koskevan suojelumääräyksen mukaan alueella saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen alueen suojeluarvon säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 §:n mukaisesti alueellisen ELY-keskuksen lausunto. SL-1 -aluetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja. Lisäksi vaihemaakuntakaavaa koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 §:n 1 momentin mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 momentin mukaista menettelyä. Lisäksi kaavassa on osoitettu Kivijärven suojelualueen laajennus suojelualueeksi (S-kohdemerkinnällä). Vaihekaavassa annetun suojelualueutta (S) koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen suojeluarvojen säilymiseen. Alueelle laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edistämiseen. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän alueen merkinnällä (luo) on kaavassa osoitettu luonnonsuojelulain nojalla suojeltujen uhanalaisten lajien esiintymisalueita tai valtakunnallisesti merkittäviä lintualueita. Luomerkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen uhanalaisten lajien elinoloja.

Ympäristöministeriö toteaa, että osittain nykyisellä ampuma- ja harjoitusalueella, vaihekaavassa osoitetulla laajennusalueella sekä kyseisten alueiden ulkopuolella sijaitsevan Pellinkankaan alueen ja kokonaan olemassa olevalle ampuma- ja harjoitusalueelle sijoittuvan Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alueiden sijainti ja luontoarvot on otettu huomioon jo valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Vaihekaavan laadinnan yhteydessä Natura-alueiden osalta on laadittu erilliset Natura-arvioinnin tarveharkintaselvitykset ja laajennusalueen osalta erillinen liito-oravaselvitys. Natura-arviointia koskevan tarveharkinnan mukaan Pellinkankaan Natura-alueesta ei ole tarvetta laatia luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia. Natura-arvioinnin tarveharkinnan mukaan vaihekaavassa osoitettu EAH-alueen laajennus ei heikennä Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alueen luonnonarvoja (vanhat metsät, metsäpeura) eikä varsinaista luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia ole tarvetta laatia. Natura-alueiden luontoarvojen säilyminen tulee turvata ampuma- ja harjoitusalueen suunnittelun ja toiminnan yhteydessä.

Ympäristöministeriö toteaa, että ampuma-alueen laajennus sijoittuu voimassa olevan 29.4.2009 vahvistetun Kainuun maakuntakaavan mukaiselle selvitysalueelle. Aluetta ympäröiville Natura-alueille tai luonnonsuojelualueille ei ole Kainuun 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettu ampuma- ja harjoitustoimintaan liittyvää uutta maankäyttöä. Näin ollen vaihemaakuntakaavarakaisu ei heikennä olevien Natura-alueiden olosuhteita, eikä selvitysten perusteella laajennusalueelle sijoittuvan Pellinkankaan Natura-alueen luontoarvoja. Kun otetaan huomioon Natura-alueiden suojeluperusteet, tehdyt selvitykset ja kaavassa osoitetut kaavamääräykset, ympäristöministeriö katsoo, että kaavaratkaisu ei ole lainvastainen valituksessa esitetyllä tavalla Natura-alueiden osoittamiseen ja selvittämiseen liittyen.

Kainuun maakunta -kuntayhtymä on päättänyt 1.vaihemaakuntakaavan tavoitteena olevan osoittaa puolustusvoimien harjoitus- ja ampuma-alueiden laajennus. Ympäristöministeriö toteaa, että

Vuosangan nykyinen harjoitus- ja ampuma-alue on ollut käytössä, kun Natura-alueiden valinta ja liittäminen osaksi Natura 2000 -verkostoa on tapahtunut. Valtioneuvoston päätöksessä Euroopan yhteisen Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä 20.8.1998 todetaan, että puolustusvoimien toiminnan vaikutukset on otettu huomioon valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Päätöksen mukaan puolustusvoimat voivat käyttää näitä alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin. Kun otetaan huomioon kaavan tavoite ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteet riittävien alueellisten edellytysten huomioon ottamisesta ampuma- ja harjoitusalueella ja tehdyt selvitykset sekä kaavassa osoitetut Natura-alueen ja uhanalaisten lajien suojeluarvoja turvaavat suojelu- ja suunnittelumääräykset, kaavaratkaisu ohjaa ottamaan huomioon Natura-alueiden perustana olevat suojeluarvot alueen jatkosuunnittelussa luonnonsuojelulaissa edellyttämällä tavalla, eikä kaavan voida katsoa olevan lainvastainen valituksessa tarkoitetulla tavalla luontoarvojen vaalimisen tai luonnonsuojelulain vastainen.

Vaihekaavassa esitettyjen kiinteistötietojen virheellisyydet

Valituksessa on katsottu, että vaihekaavassa on esitetty aluevarauksia virheellisin kiinteistötiedoin ampuma- ja harjoitusalueella (EAH).

Ympäristöministeriö toteaa, että maakuntakaavassa ei sen mittakaavasta ja esitystavasta johtuen ole ratkaistu maanomistajakohtaisesta EAH-aluevarauksen ulottuvuutta.

MRA 10 §:ssä edellytettävien tietojen jättäminen esittämättä

Valituksessa on katsottu, että vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista asianmukaista yhteenvedoa kaavan vaikutusten arvioimiseksi suorite- tuista selvityksistä, vaan ainoastaan luettelo osasta niitä ja eri yhteyksissä esitettyjä kuvauksia. Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin mukaista riittävää selvi- tystä Vuosangan oloista, ympäristöominaisuuksista eikä niissä tapahtuneista muutoksista

Ympäristöministeriö toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n mukaisesti maakuntakaava esitetään kartalla, johon kuuluvat kaavamerkinnot ja -määräykset. Kaavaselostus liittyy maakun- takaavaan, mutta se ei ole vahvistuva kaavan osa. Näin ollen kaavaselostus ei voi myöskään olla yksistään muutoksenhaun kohteena.

Riittämättömät maininnat sovelletuista säännöksistä

Valituksessa on katsottu, että vaihekaavan hyväksymispäätöstä ei ole perusteltu hallintolain (434/2003) 45 §:ssä säädetyllä tavalla.

Ympäristöministeriö toteaa, että kaavan hyväksymisestä päättää maankäyttö- ja rakennuslain 31 §:n mukaisesti maakunnan liiton ylin päättävä toimielin eli maakuntavaltuusto. Maakuntaval- tuuston päätöksentekomenettely noudattaa kuntalain säännöksiä. Maakuntakaavaa koskeva maakuntavaltuuston päätös kohdistuu maakuntakaavaratkaisun hyväksymiseen tai hylkäämiseen. Itse kaavaratkaisu ja sen perustelut löytyvät kaava-asiakirjoista.

Oikeudenkäyntikulut

Valituksessa on vaadittu oikeudenkäyntikulujen korvaamista.

Ympäristöministeriö hylkää vaatimuksen.

Asian lopputulokseen ja hallintolainkäyttölain 74 §:n säännökset huomioon ottaen, ei voida pitää kohtuuttomana, että valittaja joutuu pitämään oikeudenkäyntikulut vahinkonaan.

2. Yksityishenkilö A

Ympäristöministeriö hylkää valituksen.

Perustelut

Natura 2000 -alueet ja selvitysten riittävyys

Valittaja on vaatinut kaavan kumoamista muun ohella sillä perusteella, että vaikutuksia Natura 2000 -verkostoon ja erityisesti metsäpeuran elinympäristöihin ei ole asianmukaisella tavalla selvitetty eikä esitetty.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota muun ohella luonnonarvojen vaalimiseen. Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentin mukaan kyseisessä pykälässä mainitut seikat on selvittävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisellä tavalla edellyttää.

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on katsottava, että arviointi on tehty. Viranomaisen on sen jälkeen pyydettävä siitä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n tarkoitettu arviointi- ja lausunnot osoittavat hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Valtioneuvoston päätöksessä Natura 2000 -alueesta todetaan, että puolustusvoimien toiminnan vaikutukset on otettu huomioon valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Puolustusvoimat voivat käyttää näitä alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin.

Ympäristöministeriö toteaa, että vaihekaavassa osoitetulle Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen (EAH) laajennusalueelle ulottuu osa Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta Pellinkankaan Natura-alueesta. Pellinkankaan Natura-alue ulottuu lisäksi olemassa olevalle puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueelle sekä sen ulkopuolelle. Olemassa olevalla ampuma- ja harjoitusalueella sijaitsee myös Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -alue. Vaihekaavaa varten on laadittu luontoselvitys sekä Natura-alueita koskevat Natura-tarvearvioinnit. Vaihekaavassa osoitettujen ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueiden osalta on lisäksi laadittu erillinen liito-oravaselvitys.

Vaihekaavassa on osoitettu Pellinkankaan Natura 2000 -alue luonnonsuojelualueeksi (SL-1). Luonnonsuojelualue (SL-1) koskevan suojelumääräyksen mukaan alueella saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen alueen suojeluarvon säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 §:n mukaisesti alueellisen ELY-keskuksen lausunto. SL-1 -aluetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan alueen maankäyttö tulee suunnitella ja

toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja. Ampuma- ja harjoitusaluetta koskevaan EAH-merkintään liittyy suunnittelumääräys, jonka mukaan muun muassa alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Kaavaselostuksen mukaan EAH-alueella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000 -verkoston alueen sekä suunnittelualueeseen rajoittuvan Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura 2000 -verkoston alueen perustana olevat luonnonarvot tulee turvata. Lisäksi vaihemaakuntakaavaa koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 § 1 mom. mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 mom. mukaisesti menettelyä.

Ympäristöministeriö toteaa, että Pellinkankaan ja Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alueet ovat vanhojen metsien suojelualueita ja alueisiin sisältyy myös arvokkaat pienvesikohteet, Hevoshuuhdinpuro ja Latvalammet ja Pellinpuro. Alueiden suojeltaviin lajeihin kuuluvat muun muassa metsäpeura ja liito-orava. Nykyisen ampuma-alueen kaakkoispuolella sijaitsevan Pellinkankaan Natura-alueen osan pinta-ala on noin 170 ha. Alueelle ei ole suunniteltu puolustusvoimien toimintoja. Kaavaselostuksen mukaan alue tulee toimimaan ammuntojen suoja-alueena tykistöllä ammuttaessa.

Vuosangan seutu on metsäpeurojen talvehtimisaluetta. Metsäpeura on luontodirektiivin liitteen II laji, joka uhanalaisuusluokituksen perusteella on silmällä pidettävä laji. Vuosangan harjoitusalueen laajennusalueiden luontoselvityksen 25.3.2011 (myöhemmin Luontoselvitys) mukaan metsäpeurakannan koossa on tapahtunut vaihtelua ja kannan taantuminen taittui vuonna 2009. Tämän jälkeen kannan taantumisen syynä on ollut lisääntynyt kuolevuus, erityisesti vasakuolemat, johon keskeisenä syynä on ollut suurpetojen, erityisesti susikannan vahvistuminen alueella. Metsäpeurojen syntyvytydessä ei ole havaittu merkittävää heikentymistä.

Pellinkankaan Natura-aluetta koskevan Natura-tarvearvioinnin mukaan vaihekaavan toteuttaminen ei muuta Natura-alueen nykyisiä ekologisia olosuhteita tai ominaispiirteitä. Näin ollen harjoitusalueen laajennus ei heikennä Pellinkankaan Natura-alueen eheyttä tai niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi Natura-alue on valittu Natura 2000 -verkostoon, eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia ole tarvetta laatia.

Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran Natura-alue sijaitsee kokonaan olemassa olevan ampuma- ja harjoitusalueen sisällä ja sitä koskeva Natura-tarvearviointi on tehty vuonna 2009, eikä varsinaista luonnonsuojelulain mukaista Natura-arviointia ole katsottu tarvittavan laatia. Kaavaselostuksen mukaan puolustusvoimien toiminta vaihekaavan ampuma- ja harjoitusalueilla ei aiheuta muutoksia Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara Natura-alueen nykyiseen maankäyttöön. Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohje 2010:n mukaan vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvalla Hevoshuuhdinpuron alueella kaivautuminen sekä liikkuminen ajoneuvoilla on kielletty.

Ympäristöministeriö toteaa, että Kainuun ELY-keskuksella ei ole ollut huomautettava Natura-arviointien riittävydestä.

Vaihekaavaan liittyvien luontoselvityksen ja liito-oravaselvityksen perusteella kaava-alueella todettiin olevan liito-oravakohteita vain kaksi, mikä johtuu siitä, että ampuma- ja harjoitusalueeksi osoitetuilla alueilla on vähän lajille sopivia metsiä sekä osa lajille sopivista kuusimetsistä ovat hakkuuaukkojen ja taimikoiden keskellä. Liito-oravakohteet on selvitysten perusteella kaavassa osoitettu luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiksi alueiksi luo-merkinnällä (Kierroskankaan vanha metsä, Kyntölän metsät ja Ämmäjoki). Merkintää koskevan suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen uhanalaisten lajien elinoloja.

Ympäristöministeriö toteaa, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen laajentamisalueita koskeva maakuntakaava on vaihemaakuntakaava, jossa käsitellään vain puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan liittyviä alueidenkäyttökysymyksiä, eikä sillä muuteta voimassa olevaa Kainuun maakuntakaavaa Natura-alueiden osoittamista koskevilta osin, vaan ne säilyvät Natura-alueina edelleen. Tehdyissä selvityksissä ampuma- ja harjoitusalueiden laajennusalueiden ei ole todettu vaikuttavan Natura-alueiden suojeluarvoja heikentävästi. Kun otetaan huomioon, että vaihemaakuntakaavalla ei ole ratkaistu puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoiminnan yksityiskohtia laajennusalueella, vaan toimintojen sijoittaminen edellyttää yksityiskohtaista suunnittelua, jota maankuntakaavassa osoitetut aluevaraukset ja kaavamääräykset ohjaavat, kaavaratkaisu perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittamalla tavalla riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kun lisäksi otetaan huomioon kaavan tarkoitus ja kaavamerkinnot sekä -määräykset, ei kaavaratkaisu ole lainvastainen silläkään valituksessa esitetyllä perusteella, ettei kaavassa ole osoitettu laajennusalueella ja sen läheisyydessä sijaitsevia Natura-alueita lukuun ottamatta Pellinkankaan Natura-alueen osa-alueita.

Kaavan vaihtoehtotarkastelu ja vaihekaavan suhde maakuntakaavaan

Valituksessa on katsottu, ettei kaavassa ole maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla selvitetty vaihekaavan suhdetta maakuntakaavaan asianmukaisella tavalla, eikä vaihekaavan laatimispäätöstä ole asianmukaisella tavalla perusteltu.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.

Maankäyttö- ja rakennuslain 27 § mukaan maakunnan liiton tulee huolehtia tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä. Maakuntakaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain.

Ympäristöministeriö toteaa, että selvitysten riittävyttä arvioitaessa on otettava huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Maankäyttö- ja rakennuslain säännösten lähtökohtana maankäytön suunnittelussa on, että eri intressit yhteen sovitetaan. Kaavatyön yhteydessä on tarkasteltu kolme vaihtoehtoa: Vuosangan ampuma-alueen toiminta säilyy ennallaan, toiminta laajenee nykyisestä tai toiminta lakkaa ja toiminnot sijoitetaan Kainuun prikaatin varuskunta-alueelle ja siihen mahdollisesti liittyville laajennusalueille. Vaihtoehtotarkastelu toteutettiin Sito Oy:n toimesta ja osa tarkastelua oli asukkaille ja yhdistyksille järjestetyt ryhmähaastattelut sekä niiden analysointi. Vaihtoehtotarkastelussa kaavatyön pohjaksi päätettiin esittää nykyisen ampuma-alueen laajennusta ottaen huomioon muun ohella puolustusvoimien tarve ampuma- ja harjoitustoiminnan jatkamiseen, alueen pysyvän asutuksen määrä ja nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen laajentamisen ympäristöekologiset vaikutukset verrattuna kokonaan uuden ampuma-alueen perustamiseen.

Ympäristöministeriö toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslain 27 §:n mukaisesti maakuntakaavatuksen toimivalta kuuluu yksinomaan maakunnan liitolle ja liiton harkintavaltaan kuuluu päättää mitä aihealueita koskevia kaavoja maakuntaa kulloinkin laaditaan. Ympäristöministeriö toteaa, että kaavan laatimispäätöksen tarkoituksenmukaisuuden arviointi ei kuulu kaavan vahvistamisprosessiin, jossa ympäristöministeriö tutkii kaavan lainmukaisuuden. Ympäristöministeriö toteaa, että maakuntakaavassa on tehty riittävät selvitykset vaihtoehtotarkasteluun liittyen, eikä selvitysten riittävyden lainmukaisuuden arvioinnissa ole merkitystä sillä, että jokin toinen selvityksen toteuttamistapa olisi ollut tarkoituksenmukaisempi.

Maakuntakaavan vahvistaminen

Ympäristöministeriö katsoo, että maakuntakaava täyttää sille maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:ssä asetetut sisältövaatimukset. Koska maakuntakaavan vahvistamiselle ei ole myöskään maankäyttö- ja rakennuslain 31 §:n 3 momentista johtuvaa estettä, ympäristöministeriö vahvistaa maakuntakaavan.

Maakuntakaavan voimaantulo

Ympäristöministeriö määrää maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n perusteella maakuntakaavan tulemaan voimaan ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Jatkotoimenpiteet

Kainuun maakunta -kuntayhtymän on maankäyttö- ja rakennusasetuksen 93 §:n mukaisesti kuuluttava maakuntakaavan voimaantulosta.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän tulee lisäksi lähettää maakuntakaava tiedoksi maankäyttö- ja rakennusasetuksen 95 §:n mukaisille viranomaisille otettavaksi huomioon suunnittelussa, päätöksenteossa sekä alueiden käyttöä koskeviin toimenpiteisiin ryhdyttäessä.

Oikeusvaikutukset

Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 1 momentin mukaisesti maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi.

Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 2 momentin mukaisesti viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n 1 momentin mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus on voimassa maakuntakaavamerkinnot ja määräykset sisältävässä maakuntakaavan osassa mainituilla alueilla. Alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista.

Sovelletut oikeusohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) 4 § 3 mom., 9 §, 17 §, 24 § 2 mom., 25 §, 27 §, 28 §, 29 §, 30 § 1 mom., 31 §, 33 §, 62 §, 65 §, 188 § 3 mom. ja 201 §

Maankäyttö- ja rakennusasetus (895/1999) 1 §, 10 §, 12 §, 30 §, 32a §, 93 § ja 95 §

Kuntalaki (365/1995) 90 § ja 92 §

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) 65 § ja 66 §

Valtioneuvoston päätös Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä 20.8.1998

Ympäristöministeriön asetus (31.3.2000) maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa käytettävistä merkinnöistä

Valtion maksuperustelaki (150/1992) 8 §

Ympäristöministeriön asetus ympäristöministeriön maksullisista suoritteista (1142/2009) 3 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus on liitteenä.

Asunto- ja viestintäministeri

Pia Viitanen

Erityisasiantuntija

Susanna Wähä

LIITE

Valitusosoitus
Oikaisuvaatimusohje

MAKSU JA JAKELU**Päätös, maksutta**

Kainuun liitto, PL 400, 87070 Kainuu

Päätösjäljennös saantitodistuksella, maksu 200 euroa (laskutetaan erikseen)

Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry., Niemenkyläntie 165, 88730 Ylä-Vieksi
Yksityishenkilö A

Yhteisissä valituksissa päätös on toimitettu valituksessa ilmoitetulle yhdyshenkilölle. Jollei yhdyshenkilöä ole ilmoitettu, päätös on toimitettu valituksen ensimmäiselle allekirjoittajalle tai vastaselityksen ensimmäiselle allekirjoittajalle, mikäli sen allekirjoittaja on muu kuin valituksen ensimmäinen allekirjoittaja. Päätöksen vastaanottajan on hallintolainkäyttölain (586/1996) 55 §:n 2 momentin sekä hallintolain (434/2003) 56 §:n 2 momentin nojalla ilmoitettava tämän päätöksen tiedoksisaannista valituksen muille allekirjoittajille. Ilmoittamisen laiminlyönnistä tai sen viivästy- misestä voi ilmoitusvelvolliselle hallintolain 68 §:n 1 momentin nojalla seurata korvausvelvolli- suus.

Tiedoksi

Sisäasiainministeriö
Puolustusministeriö
Valtiovarainministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Ympäristöministeriön luontoympäristöosasto

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomainen

Ympäristöministeriön päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella. Siltä osin, kun ympäristöministeriö on jättänyt maakuntakaavan vahvistamatta, muulla kuin maakunnan liitolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta (maankäyttö- ja rakennuslain 191 § 3 momentti). Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa korkeimman hallinto-oikeuden kirjaamoon.

Valitusaika

Valitus on toimitettava valitusviranomaiselle viimeistään kolmantenakymmenentenä (30) päivänä päätöksen antopäivästä, sitä päivää lukuun ottamatta. Valituksen tulee olla perillä virka-aikana eli viimeistään klo 16.15. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto valitusaika jatkuu vielä seuraavana arkipäivänä.

Valituksen sisältö

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta, miltä kohdin muutosta haetaan, mitä muutoksia vaaditaan tehtäväksi ja millä perusteella muutosta vaaditaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmä on valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen allekirjoitettava.

Valituksen liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- ympäristöministeriön päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- asiamiehen valtakirja, mikäli valituksen on laatinut valittajan valtuuttama asiamies
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo toimitettu viranomaiselle.

Valituksen toimittaminen perille

Valituskirjelmän voi viedä valittaja itse tai hänen valtuuttamansa asiamies. Sen voi omalla vastuulla lähettää myös postitse, toimittaa lähetin välityksellä tai sähköpostilla. Valituskirjelmä on toimitettava niin ajoissa, että se ehtii perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.

Muutoksenhakijalta peritään korkeimmassa hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 226 euroa (laki 1213/2010). Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa (701/1993) on erikseen säädetty eräistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Korkeimman hallinto-oikeuden

postiosoite: PL 180, 00131 Helsinki
käyntiosoite: Fabianinkatu 15, Helsinki
puhelinvaihe: 029 56 40200
telekopio: 029 56 40382
sähköpostiosoite: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

OIKAISUVAATIMUSOHJE

Jos maksuvelvollinen katsoo, että maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, hän voi vaatia siihen oikaisua ympäristöministeriöltä.

Oikaisuvaatimus on toimitettava ympäristöministeriölle (6) kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava

- oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite
- vaatimus maksun muuttamiseksi
- oikaisuvaatimuksen perustelut

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän tai oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite.

Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Ympäristöministeriö

postiosoite:	PL 35, 00023 Valtioneuvosto
kirjaamon käyntiosoite:	Fabianinkatu 6 A, Helsinki
puhelinvaihde:	020 610 100
telekopio:	(09) 1603 9320
sähköpostiosoite:	kirjaamo.ym@ymparisto.fi